

Stenografični zapisnik

štirinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 8. februvarija 1896.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela. — Vlada zastopnika: C. kr. deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi članovi razun: Ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia, Ivan Hribar, Feliks pl. Lenkh in Alojzij Loy. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje deželno-zborskega zapisnika XIII. seje dné 6. februvarija 1896.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora gledé uravnave užitkov primarijev in sistemizacije stopnje definitivnega asistenta na kirurgičnem oddelku.
4. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora o zvršitvi sklepov, katere je storil visoki deželni zbor v seji dné 29. julija 1895. l. vsled potresne katastrofe.
5. Priloga 52. Poročilo finančnega odseka o letnem poročilu, § 5., marg. št. 9, gledé glavne bilance mestnega loterijskega posojila Ljubljanskega.
6. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca Hribarja in tovarišev gledé ustanovitve deželne živinske zavarovalnice (k prilogi 20.).
7. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca dr. Ign. Žitnika gledé ustanovitve deželne zavarovalnice proti požaru, toči in živinskim boleznim (k prilogi 21.).
8. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gospodov poslancev Frana Povšeta, Karola Kluna in tovarišev gledé carinske pogodbe z Ogersko in gledé Zumberskega in Marijindolskega okraja nekdanje vojaške granice (k prilogi 22.).
9. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca Ivana Hribarja in tovarišev gledé davčnih in pristojbinskih olajšav za nove obrtnostne podjetbe v mestu Ljubljani in bližnji okolici (k prilogi 30.).

Stenographischer Bericht

der vierzienten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 8. Februar 1896.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Freiherr v. Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jacob Missia, Ivan Hribar, Felix von Lenkh und Alois Loy. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der XIII. Landtagsitzung vom 6. Februar 1896.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Regelung der Bezüge der Primärärzte und Systemisirung einer definitiven Assistentenstellenstelle auf der chirurgischen Abtheilung.
4. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses über die Durchführung der vom hohen Landtage in der Sitzung vom 29. Juli 1895 in Folge der Erdbebenkatastrophe gefassten Beschlüsse.
5. Beilage 52. Bericht des Finanzauschusses über den Rechenschaftsbericht § 5, Marg. Nr. 9, betreffend die Hauptbilanz des Lotterie-Anlehens der Landeshauptstadt Laibach.
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar und Genossen in Angelegenheit der Errichtung einer Landes-Viehversicherungsanstalt (zur Beilage 20).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Ignaz Žitnik und Genossen, betreffend die Errichtung einer Landes-Versicherungsanstalt gegen Feuerschaden, Hagelschlag und Viehkrankheiten (zur Beilage 21).
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses über den selbständigen Antrag der Herren Abgeordneten Franz Povše, Karl Klun und Genossen, betreffend den Zollvertrag mit Ungarn und in Angelegenheit des Sichelburger und Marienthaler-Bezirktes der ehemaligen Militärgrenze (zur Beilage 22).
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsauschusses über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen, betreffend die Steuer- und Gebühren-Erleichterungen für neu zu errichtende Industrieunternehmungen in der Stadt Laibach und in deren nächsten Umgebung (zur Beilage 30).

10. Ustno poročilo upravnega odseka gledé pre naredbe §§ 12. in 36. zakona z dne 15. septembra 1881. l., dež. zak. št. 14, o redu o požarne policiji in gasilnih stražah za vojvodino Kranjsko izvzemši deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 47.).
11. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji posestnikov iz Novevasi pri Lescah za od pomoč gledé uporabljavanja vode hudournika Zgoša.
12. Ustno poročilo upravnega odseka o § 5. letnega poročila. Občinske stvari.
13. Ustna poročila finančnega odseka:
- a) o prošnjah raznih občin gledé podpor za nove šolske zgradbe in za popravo šolskih poslopij;
  - b) o samostalnem predlogu g. poslanca Hribarja gledé oprostitve po potresu poškodovanih poslopij od deželnih priklad (k prilogi 19.) in o prošnji mestnega magistrata Ljubljanskega za sprejem tega predloga;
  - c) o prošnji žebljarske zadruga v Kropi za brezobrestno posojilo 10.000 gld.;
  - d) o prošnji kmetijske podružnice v Košani gledé podpore za sirarsko zadrugo;
  - e) o samostalnem predlogu g. poslanca Lenarčiča gledé pospeševanja industrije (k prilogi 50.);
  - f) o prošnji občin Št. Vid in Podraga gledé podpore za napravo dveh kalov na Nanosu;
  - g) o prošnji Franca Pavločiča, stražnega nadzornika v prisilni delavnici za dovolitev aktivitetne doklade;
  - h) o prošnji občine Hrenovice gledé podpore za napravo vodovoda v podobčinah Bukuje in Gorenje;
  - i) o prošnji odbora za upravo vaškega premoženja v Št. Vidu pri Zatičini gledé podpore za vodovod.
14. Ustno poročilo finančnega odseka o predlogu gospoda poslanca Modica gledé vodovoda za Cerknico, Rakek, i. t. d.
15. Ustno poročilo finančnega odseka gledé akcije za nastavljenje državnega hidrotehnika.
16. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji več posestnikov iz Studenca za izločitev katastrske občine Bučke iz občine Studenec.
17. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji več posestnikov v Jevnici pri Kresnicah, da bi južna železnica dala iztrebljevati podrove v svrhu prostega odtoka Jevniškega potoka.
18. Ustno poročilo upravnega odseka o vlogi glavnega odbora kranjske kmetijske družbe gledé lažje dobave soli za živino.
19. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer:
- o § 3. B: Agrarne razmere.
  - o § 6.: Občila.
20. Priloga 45. — Poročilo stavbnega odseka o vladni predlogi z načrtom stavbnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 28).
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in betreff der Abänderung der §§ 12 und 36 des Gesetzes vom 15. September 1881, L. G. B. Nr. 14, betreffend die Feuerpolizei- und Feuerwehrrordnung für das Herzogthum Krain mit Ausnahme der Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 47).
11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition mehrerer Inassen von Neudorf bei Lees um Abhilfe in betreff der Benützung des Wassers des Wildbaches Sgofcha.
12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über § 5 des Rechenschaftsberichtes: Gemeinde-Angelegenheiten.
13. Mündliche Berichte des Finanzausschusses:
- a) über die Petitionen mehrerer Gemeinden um Subventionen für Schulhausbauten und Reconstructionen von Schulhäusern;
  - b) über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar, betreffend die Befreiung der durch das Erdbeben beschädigten Gebäude von den Landesumlagen (zur Beilage 19) und über die diesbezügliche Petition des Stadtmagistrates Laibach;
  - c) über die Petition der Nagelschmiede-Genossenschaft in Kropf um ein unverzinsliches Darlehen per 10.000 fl.;
  - d) über die Petition der landwirtschaftlichen Filiale in Košana um Subvention für die Käseereigenossenschaft;
  - e) über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič, betreffend die Förderung der Industrie (zur Beilage 50);
  - f) über die Petition der Gemeinden St. Veit und Podraga um Subvention behufs Errichtung von zwei Viehtränken am Nanos;
  - g) über die Petition des Franz Pavločič, Wachinspectors im Zwangsarbeitshause, um Bewilligung der Activitätszulage;
  - h) über die Petition der Gemeinde Hrenoviz um Subvention behufs Errichtung einer Wasserleitung in den Untergemeinden Bukuje und Gorenje;
  - i) über die Petition des Vermögensverwaltungsausschusses in St. Veit bei Sittich um Subvention für die Anlage einer Wasserleitung.
14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Antrag des Herrn Abgeordneten Modic, betreffend die Wasserleitung für Zirkniz, Rakek, u. s. w.
15. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses in Angelegenheit der Action für die Bestellung eines Staats-Hydrotechnikers.
16. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition mehrerer Inassen von Bründl um Ausschreibung der Katastralgemeinde Bučka aus der Ortsgemeinde Bründl.
17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition mehrerer Inassen von Jevniža bei Kresniz um Verhaltung der Südbahn zur Reinigung der Durchlässe behufs freien Wasserablaufes des Jevnižbaches.
18. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Eingabe des Centralausschusses der kranjischen Landwirtschaftsgesellschaft in Angelegenheit eines leichteren Bezuges von Viehsalz.
19. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses und zwar über:
- § 3 B: Agrarverhältnisse;
  - § 6: Communicationen.
20. Beilage 45. Bericht des Bauausschusses über die Regierungsvorlage mit dem Entwurfe einer Bauordnung für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 28).

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo. Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje deželno-zborskega zapisnika XIII. seje dné 6. februarja 1896.

1. Lesung des Protokollses der XIII. Landtags-sitzung vom 6. Februar 1896.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik XIII. seje v slovenkem jeziku. — Liesst das Protokoll der XIII. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Naznanjam, da ima gospod poslanec Hribar za danes dopust.

Sedaj prestopimo k tretji točki dnevnega reda, to je:

3. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora gledé uravnave užitkov primarijev in sistemizacije stopnje definitivnega asistenta na kirurški oddelku.

3. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Regelung der Bezüge der Primärärzte und Systemisirung einer definitiven Assistenzarztsstelle auf der chirurgischen Abtheilung.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora o zvršitvi sklepov, katere je storil visoki deželni zbor v seji dné 29. julija 1895. l. vsled potrebe katastrofe.

4. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses über die Durchführung der vom hohen Landtage in der Sitzung vom 29. Juli 1895 infolge der Erdbebenkatastrophe gefassten Beschlüsse.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Točka

5. Priloga 52. Poročilo finančnega odseka o letnem poročilu, § 5., marg. št. 9, gledé glavne bilance mestnega loterijskega posojila Ljubljanskega

5. Beilage 52. Bericht des Finanzausschusses über den Rechenschaftsbericht § 5, Marg. Nr. 9, betreffend die Hauptbilanz des Lotterie-Anlehens der Landeshauptstadt Laibach

se odstavi od dnevnega reda, ker gospod poročevalec ni navzoč.

Prestopimo sedaj k daljni točki, to je:

6. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca Hribarja in tovarišev gledé ustanovitve deželne živinske zavarovalnice (k prilogi 20.).

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar und Genossen in Angelegenheit der Errichtung einer Landes-Viehversicherungsanstalt (zur Beilage 20).

Poročevalec Lenarčič:

V prvi vrsti izreči se mi je za umestnost predloga gospoda poslanca Hribarja:

V tako mnogih ozirih se obračamo v Avstriji po uzgledih sosedne Nemčije, naj si so ti uzgledi že dobri ali ne, zakaj bi se tudi v predstoječem vprašanji ne. Da se izrečem za nekako posnemanje pa nima svoj uzrok v tem, ker je to že nekaka slaba človeška lastnost, marveč v tem, ker ima sosedna dežela skušnjo mnogih let za saboj. Že kmalo po početku 60 let tega stoletja, nastajale so privatna podjetja zavarovalne stroke te panoge, in akopram je mnogo tacihih privatnih družeb zginilo raz površja, vsled nesposobnega vodstva, ali ker so dotični „gründerji“ imeli le namen, si osigurati dobro povračilo stroškov za utemeljenje in nekaj let lepe plače sebi kot direktorji in njih prijateljem v upravnem odboru

— vendar se je zvršil nekak čistilni proces, kateri je izločil take nezdrave poganjke na narodnem telesu, zato pa tembolj podperl umestnost onih podjetij, kateri so na podlagi ljudomilih namenov ustregla potrebam kmetovalca in v obče posestnikov živine, ter jim o priliki nesreče priškočila na pomoč.

Gospod predlagatelj sam je navel že statistične podatke o številu družeb, njih zavarovanih svot, njih izplačanih odškodnin i. t. d., da meni ni treba spuščati se na to polje.

Poleg 20 velicih privatnih družeb omenjati mi je premnogo okrožnih družeb, katere so po mojem mnenju raztezajo v bližnjem okolišji kakor n. pr. naše kmetijske podružnice in katere okrožne družbe naslanjaje se na uzajemnost in se potem proti zavarujejo pri velicih družbah.

Moj namen, kot poročevalcev ni, da bi se tukaj danes temeljito razpravljala ta zadeva, katera za temeljito razpravljanje zahteva mnogih študij in proučevanja statističnih podatkov, v to primanjkuje potrebnega časa. Zato se bo tudi v smislu predlagateljevem po odsekovem odobrenji predlog izročil, kakor drugače biti ne more, deželnemu odboru v pretres z nalogom, da v prihodnjem zasedanji pride s konkretnimi predlogi pred zbornico.

Upravni odsek pa se je razgovarjal o načelih tacega zavarovanja v svrhu, da more dati deželnemu odboru neko navodilo, kako naj bi se to vprašanje rešilo v zadovoljnost onih krogov, katerim bi bilo zavarovanje namenjeno.

V prvi vrsti mi je tu povdarjati, da je misliti na to, da podjetnik naj bi ne iskal pri tem dobička. Ker pa to od privatnih oseb ni pričakovati, ne preostaja družega, kot obrniti se do edine osebe, kateri ne more biti tolikanj do dobička, in to je dežela. Torej dežela naj bi bila podjetnica in deželni odbor torej nekak upravni odbor.

V drugi vrsti pa je sprejeti princip, da zavarovanec zopet ne sme iskati dobička iz zavarovanja, marveč le delno pokritje faktične škode, katero je imel. Ta princip je skorej pri vsih nemških zavarovalnicah veljaven, katere odškodujejo kvečjem 75% faktične škode. Le o eni taki zavarovalnici vem, da izplačuje polni znesek odškodnine. Ne morem si pa misliti, da bi tudi ta kasneje ne spremenila svoje nazore in se oprijela onega prej navedenega principa.

Tretja točka naj bi bila ta, da se v živinsko zavarovalnico sprejmo vse koristne domače živali, konji, osli, goveda, ovce in prašiči.

Ti oddelki imeti bi morali različno premijo, katera bi se ravnala po nevarnosti dotičnega oddelka proti boleznim oziroma poginu živine istega oddelka. Navadno se pri privatnih zavarovalnicah ločijo konji v 3 kategorije, v gosposke, kmečke in vozniške. Konji se navadno individualno zanzamujejo, kar se mi zdi priporočila vredno med tem, ko se goveda, ovce in prašiči zavarujejo po številu s poprečno urednostjo.

Četrta točka bi morala obsegati dolžnosti zavarovanca in sicer glede točnega plačila premij,

glede istinite napovedi pri zavarovanji in končno jasno določilo glede postopanja o slučajih obolesti in poginu živine.

Peta točka naj bi obsegala vsa ona določila, katera zavarujejo deželno zavarovalnico proti goljufivnim nakanom kakega podjedinega zavarovanca. Ne smela bi pa ta določila segati tako daleč, da bi se mogla vsled malih nerednosti zavarovanca, po katerih pa zavarovalnica ni bila faktično oškodovana, odrekati izplačila odškodnin, kakor je to v veljavi pri nekaterih nemških zavarovalnicah, katere po svojih določilih, ako se jih hoče strogo tolmačiti, skorej vsako izplačilo lahko odreko.

Končno bilo bi sprejeti za dognanje prepirnih točk razsodišče, katero bi imelo nalog, po umetnosti razsoditi, in torej zavarovanca varovati, ako se je proti določbam pregrešil brez hudobnega namena.

Kakor vsako podjetje more le takrat uspevati, kadar so dohodki primerni izplačilom, moralo bi se skrbeti zato, da se podjetje deželne zavarovalnice samo poživlja in torej ne bi smelo deželo kaj stati. To je pa le mogoče, ako se skuša razširiti delokrog zavarovalnice po vsi deželi. Ne morem se izreči, ali naj bi se priporočalo prisilno zavarovanje. To naj bo prepušeno temeljitemu priučevanju. Vendar mislim, da bi prisilno zavarovanje se dalo tudi nekako zagovarjati s tem, da bi vsled velike množine zavarovancev premija bila tako nizka, da bi posestnika nikakor občutno ne zadela. Nasprotno pa bi to segalo jako daleč v privatne zadeve posameznika, kar bi se iz liberalnega stališča zopet nikakor ne dalo zagovarjati.

Premije bi morale biti vsekakor tako visoke, da bi ne zadostovale le za izplačila odškodeb, marveč, da bi se zbiral tudi nekak rezervni zalog, kateri bi omogočil, dobra leta zjednačiti s slabimi. Skušnje bi potem najbolj pokazale, s katerim zneskom bi se dalo izhajati.

Ako se torej izključi kako stremljenje po dobičku, ne bo težko, tu pravo ukreniti.

Nadejam se, da bo visoka zbornica jednoglasno pritrnila sklepu upravnega odseka:

Visoki deželni zbor skleni:

„Predlog poslanca Hribarja in tovarišev se izroči deželnemu odboru z naročilom, naj po temeljitom preučevanju vprašanje v prihodnjem zasedanji visokemu deželnemu zboru predloži konkretne predloge.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich).

Prosim torej gospode, ki pritrjujejo temu predlogu upravnega odseka, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen).

Predlog je prejet.

Daljna točka dnevnega reda je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca dr. Ign. Žitnika gledé ustanovitve deželne zavarovalnice proti požaru, toči in živinskim boleznim (k prilogi 21.).

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Ignaz Žitnik und Genossen, betreffend die Errichtung einer Landes-Versicherungsanstalt gegen Feuer- und Hagelschlag und Viehkrankheiten (zur Beilage 21).

Poročevalec Lenarčič:

O samostalnem predlogu častitega gospoda tovariša dr. Žitnika glede ustanovitve deželne zavarovalnice proti požaru, toči in živinskim boleznim temeljito se poučiti mi ni bilo mogoče, ker mi je manjkalo vseh potrebnih podatkov in ker je bil čas mnogo prekratek, nego da bi se bilo dalo o tej zadevi kaj temeljitega doseči. Opozarjati imam samo na to, da je na Dunaji pričela delovati neka komisija, ki ima nalog, zbirati vse podatke o zavarovalstvu sploh, in ako se sprejme predlog upravnega odseka, po katerem se ima vsa stvar izročiti deželnemu odboru, potem bi si deželni odbor lahko pri dotični komisiji preskrbel vse primerne podatke, na podlagi katerih bo visoki zbornici v prihodnjem zasedanji poročal.

Usojam si torej predlagati:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Se izroči deželnemu odboru z naročilom, da v prihodnjem zasedanji o tem poroča ter stavi konkretne predloge.“

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Die Angelegenheit, meine Herren, welche bei dem vorigen und dem gegenwärtigen Punkte der Tagesordnung in Verhandlung steht, ist unfraglich eine außerordentlich wichtige Angelegenheit, wichtig zunächst schon an und für sich nach ihrem Inhalte und Ziele, aber noch wichtiger wegen ihres Zusammenhanges, der auch in dieser Angelegenheit mit dem großen Complex der sogenannten agrarischen Maßregeln nicht zu verkennen ist. Die Versicherung, namentlich wie sie in dem zweiten Antrage geplant ist, fällt unbedingt in den Kreis dieser Maßregel.

Was den Gegenstand an und für sich anbelangt, so werde ich heute trotz der von mir betonten Wichtigkeit desselben nicht in der Lage sein, meritorisch darauf näher einzugehen, und zwar schon deshalb nicht, weil das Material zu einer meritorischen Erörterung fehlt

und nach der Sachlage fehlen muß; wir haben die Anträge nur flüchtig gehört, der geehrte Herr Berichterstatter war bei der Kürze der Zeit selbstverständlich nicht in der Lage, im Namen des Ausschusses meritorisches Material zu bieten, und es entzieht sich infolge dessen die Angelegenheit derzeit einer eingehenden Erörterung in materieller Richtung. Selbstverständlich kann ich infolge dessen auf die von dem Herrn Berichterstatter angebotenen Fragen, ob die Versicherung obligatorisch sein soll oder nicht, wie diese Einrichtung vom Reiche und vom Lande durchzuführen sein wird, überhaupt auf eine ganze Reihe von Fragen, die damit im Zusammenhange stehen, heute des weiteren nicht eingehen. Trotzdem aber erlaube ich mir im Namen meiner Gesinnungsgenossen die Erklärung abzugeben, daß wir keinen Anstand nehmen, auch für den zweiten Antrag zu stimmen, weil wir gerne geneigt sind, dazu beihilflich zu sein, daß diese Frage einem eingehenden Studium unterzogen und womöglich einer glücklichen Lösung entgegengeführt werde. Selbstverständlich aber wollen wir uns in der Freiheit des Urtheiles und in der Entscheidung über die Art der künftigen Durchführung in der Sache selbst in keiner Weise gebunden haben wollen.

Ich habe gesagt, daß diese Angelegenheit wichtig ist wegen ihres Zusammenhanges mit der ganzen großen Agrarfrage, ja heute unleugbar neben der socialen Frage im engeren oder engsten Sinne, insoweit diese das Proletariat der großindustriellen, fabrikmäßigen Erzeugung betrifft, unbedingt diejenige ist, welche einerseits das wissenschaftliche, andererseits das öffentlich-praktische Interesse überall weit aus in dem größten Umfange in Anspruch nimmt. (Poslanec ekseclenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: „Ganz richtig!“) Es ist infolge dessen auch ganz natürlich, daß derzeit alle Parteien sich vorwiegend mit dieser Frage beschäftigen und bemüht sind, das Material zur Lösung derselben zusammenzutragen. Ich glaube, meine Herren, auch für die Partei, welche ich verrete, die Anerkennung beanspruchen zu dürfen, daß sie mit großer Aufrichtigkeit und mit den besten Wünschen an die Erörterung dieser Frage herantritt und mindestens ebenso lebhaft und warm, wie irgend eine andere Partei, eine glückliche Lösung der Sache anstrebt. Ich will in dieser Richtung nicht weiter zurückgreifen, sondern erlaube mir nur darauf hinzuweisen, daß von Seite unserer Partei schon anfangs der achtziger Jahre ein großes socialpolitisches Programm entworfen, die Angelegenheit, welche derzeit in Discussion steht, in Vorschlag gebracht und die Durchführbarkeit zum Theile schon angedeutet worden ist.

Ich finde es auch ganz natürlich, daß derzeit alle Parteien in dieser Frage Stellung nehmen, und zwar aus dem einfachen Grunde, weil ich der Anschauung bin, daß eine Partei, — das gilt ebenso wie von der Partei, als von dem einzelnen Politiker, — die es vermeiden würde, sich mit dieser Frage eingehend zu beschäftigen, keine Gegenwart mehr, am allerwenigsten aber eine Zukunft hat. Ich möchte in dieser Richtung keinen allzu bestimmten Ausdruck machen, allein ich glaube, wenn die nationale Frage von der Mitte dieses Jahrhunderts bis gegen das Ende der zweiten Hälfte desselben die ganze öffentliche Discussion und das ganze öffentliche Leben beherrscht hat, und nun in dieser Richtung ein

Rückgang zu verzeichnen ist, sagen zu dürfen, dass die nationale Frage nicht mehr ganz *fin de siècle* ist. Wir in Oesterreich und speciell in Krain haben keinen Grund, dies zu bedauern, vielmehr müssen wir uns nur freuen, wenn diese Frage von den großen, praktischen, materiellen, socialpolitischen und agrarischen Fragen abgelöst wird, wir auf diesem Boden uns viel leichter zum Wohle des Reiches und des Landes zusammenfinden können. (Odobranje. — Beifall.)

Den Ausgangspunkt der agrarpolitischen Discussion und der diesbezüglichen Vorschläge bildet die mißliche und schwierige Lage des bäuerlichen Standes. Wer wollte dies leugnen, meine Herren. Doch diese Lage in ihrer beklagenswerten Art ist nicht ganz neu; der Bauernstand hat sich auch in früheren Jahrhunderten in einer nichts weniger als glücklichen Lage befunden, und so schwer sie auch jetzt ist, so kann man sich doch nicht verhehlen, daß in anderer Richtung die Situation des Bauers gegenwärtig eine bessere ist, als in früheren Jahrhunderten, ja besser als noch anfangs oder Mitte dieses Jahrhunderts. Denken Sie nur zurück an die Zeiten der Hörigkeit, wo der Bauer fast rechtlos war, denken Sie zurück an die Zeiten, wo der Bauer der einzige Stand war, der die gesammte Gut- und Blutsteuer bestritten hat! In dieser Beziehung muß man demnach billigerweise sagen, daß wir jetzt in der Lage des Bauernstandes nicht lauter Schattenseiten haben, was uns jedoch, meine Herren, nicht hindern kann, anzuerkennen, daß die gegenwärtige Situation dieses Standes eine außerordentlich schwierige und mißliche ist, daß dieselbe eine Abhilfe dringend erheischt und es daher eine ethische Pflicht einer jeden Partei und eines jeden Politikers ist, in dieser Frage einem Stande, welcher in großen Staaten und auch in unseren der Grundpfeiler ihrer Existenz ist, zur Hilfe zu eilen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Dobro!“)

Nun, meine Herren, liegt es in der Natur der Sache, daß, wenn eine Frage plötzlich mit einer gewissen Gewalt auftritt, und alle Parteien sich derselben bemächtigen, die Fülle der Mittel, die zum Zwecke der Abhilfe vorgeschlagen werden, man könnte sagen, eine ungeheurere wird. Daß Vorschläge in dieser Richtung sich überhäufen und immer neue Verbesserungsversuche gemacht werden, ist daher eine ganz natürliche Erscheinung. Aber ebenso natürlich ist es auch, daß nicht alle Mittel gleichwertig sein können und daß namentlich nicht alle gleichzeitig realisirbar sind, und da muß man dann genau unterscheiden, was möglich und erreichbar, und was nicht ausführbar ist oder der Zukunft vorbehalten bleiben muß. Ich habe es nicht nothwendig, in einer Versammlung, wie es dieses hohe Haus ist, dessen Mitglieder sich alle mehr oder weniger intensiv mit dieser Frage schon beschäftigt haben, anzuführen, was alles an Plänen und Vorschlägen in dieser Richtung bereits aufgetaucht ist; Sie kennen alle diese Vorschläge über das Höferecht, die Heimstätten-gesetzgebung, Schaffung von Rentengütern, Unkündbarkeit und Conversion von Hypotheken, Übernahme der Hypotheken durch den Staat, Beschränkung der Belastungsfähigkeit der Güter, Einschränkung der Theilbarkeit derselben, Commassirung u. s. w. u. s. w. Jeder, der sich mit diesen Fragen beschäftigt hat, weiß, daß jede einzelne von diesen Angelegenheiten zu den schwierigsten Problemen gehört, sei es, dieselben wissen-

schaftlich, sei es praktisch zu lösen. Gegenüber solchen Schwierigkeiten halte ich auch für dringend geboten, daß wir uns in weisen Grenzen halten, und wenn ich über den Gegenstand nunmehr einige Bemerkungen vorzubringen mir erlaube, so werde ich mir die Aufgabe dieser hohen Versammlung strenge vor Augen halten. Ich will keine theoretischen Untersuchungen über amerikanische oder deutsche Zustände, ja nicht einmal über die Zustände aller österreichischen Länder anstellen, sondern beschränke mich auf die krainischen Verhältnisse.

Was halte ich da für nothwendig und zweckmäßig, zunächst im Interesse einer Hebung der bäuerlichen Bevölkerung und ihrer Lage vorzuführen? Zunächst, möchte ich sagen, tritt an uns die Verpflichtung heran, soweit wir können und es in unserer Macht gelegen ist, die Organisirung von bäuerlichen Genossenschaften zu fördern. Das ist ein Postulat, bei dem mir wohl alle Herren zustimmen werden und, wie Sie sich erinnern, haben schon eine Reihe von Collegen die Gelegenheit wahrgenommen, in dieser Beziehung die Initiative zu ergreifen. Das ist das Eine. Das zweite und wichtigste vielleicht ist die Organisirung des bäuerlichen Creditcs. Das ist eine Frage, die thatsächlich gelöst werden kann, wenn auch nicht ohne Schwierigkeiten, und sobald auch als möglich in einem günstigen Sinne gelöst werden muß. Es ist selbstverständlich, daß es sich hier einerseits um den Real-, andererseits um den Personalcredit handelt. Ich bin auch in dieser Beziehung in der glücklichen Lage, constatiren zu können, daß im Laufe dieser Session ebenfalls, wenn auch nur präparatorisch, schätzenswerte Beschlüsse in dieser Richtung gefaßt worden sind, und die Herren werden sich noch erinnern, daß bezüglich des Realcreditcs eine wertvolle Anregung und ein sehr verwertbarer Fingerzeig in der Resolution, mit welcher die Petition der Gemeinde Wippach wegen Verlängerung des Creditcs von 15.000 fl. erledigt wurde, enthalten ist. Ich verzichte darauf, in die Details näher einzugehen, wie ich mir die Organisirung des bäuerlichen Creditcs in Krain denke; aber in allgemeinen muß ich sagen, daß auch hier schon verschiedene Möglichkeiten in Betracht zu ziehen sind, den Realcredit zu organisiren. Es können zu dem Zwecke die Sparcassen herangezogen, eine Landeshypothekenbank, eine sogenannte Agrarbank oder Ameliorationsbank gegründet werden, usw. Ebenso ist es mit dem Personalcredit. Der Personalcredit muß mit dem Realcredit correspondiren, denselben completiren und daher auch in der ausgiebigsten Weise entwickelt werden. Nach einer Richtung ist schon durch die vorhandenen Vorschufsvereine eine gewisse Abhilfe in dieser Beziehung geschaffen worden; allein den Schlüsselstein dieser Action soll ein ganzes Netz von Raiffeisen'schen Cassen bilden, welches sich über das ganze Land ausbreitet, damit auf diese Weise für den Personalcredit des kleinen Grundbesitzers in jeder Richtung gesorgt wird. (Zivahno odobranje na lev. — Lebhafter Beifall links.) Das ist der zweite Punkt. Der dritte Punkt — von welchem ich dafür halte, daß er schon jetzt organisirt werden soll — und damit bin ich wieder ganz bei dem Gegenstande, den der Herr Berichterstatter vertritt, — ist eine entsprechende Einflußnahme auf das Versicherungswesen im Dienste des landwirtschaftlichen Creditcs und im Dienste der Aufrichtung der wirtschaftlichen Lage des Bauernstandes.

Damit möchte ich für jetzt schon den Abschluss machen. Ich glaube, daß das, was ich vorstehend angedeutet habe, wenn es auch scheinbar nur wenige Punkte des ganzen großen Programmes enthält, allein schon mehr als genügt, um unsere geistigen und materiellen Kräfte auf eine Reihe von Jahren vollauf in Anspruch zu nehmen, und daß wir froh sein müssen, wenn wir dieses Benium, daß ich nur in Umrissen zu beschreiben mir gestattet habe, glücklich bewältigen. Wenn wir die wohlmeinenden und zum Theile sicher auch glücklichen Anregungen, die im Laufe dieser Session zum Zwecke einer befriedigenden Lösung der agrarischen Frage und der Hebung der Industrie im Lande gegeben worden sind, zusammen fassen, so muß ich sagen, daß wir damit einen Weg betreten haben, von dem wir nur wünschen können, daß er nach allen Richtungen zu einem gedeihlichen Ziele führen möge. Ich glaube, daß wir damit für das Gedeihen aller Stände und für die Entwicklung der Wohlfahrt der gesamten Bevölkerung unseres Heimatlandes außerordentlich viel thun.

Was die materielle Seite dieser Frage betrifft, so will ich mich heute des näheren auf diesen Gegenstand nicht einlassen, da ich damit zu weit von der Tagesordnung abweichen würde, sondern möchte nur angesichts so mancher Erfahrung, die wir gemacht haben, die Mahnung, die nicht vergeblich sein möge, aussprechen: Stellen wir uns dabei auf einen ganz unbefangenen Standpunkt, halten wir uns von gewissen Schlagworten frei, unterlassen wir es ja, gegen das Capital überhaupt oder gegen das mobile Capital speciell in diesem Lande irgendwie mit der Anschuldigung der Mißbräuche oder mit Vorwürfen aufzutreten, denn dies wäre die größte Schädigung, ja der Ruin der wirtschaftlichen Zukunft des Landes. (Poslaneec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Dobro!“)

Ich habe früher als eine von denjenigen Maßregeln, deren Organisirung ich für die Gegenwart als gereift betrachte, das Versicherungswesen bezeichnet und bemerkt, daß in dieser Richtung von Seite des Verwaltungsausschusses Anträge auf Grundlage der in dem hohen Hause gestellten Initiativanträge gestellt werden. Auf diesen Punkt, der, wie gesagt, der eigentliche Gegenstand der Tagesordnung ist, möchte ich doch noch etwas näher eingehen, und dabei bemerken, daß ich das Gebiet des Versicherungswesens, auf welches der Landesausschuß sein Studium erstrecken soll, etwas erweitern möchte.

Wenn Sie die Nothlage unserer bäuerlichen Bevölkerung überblicken und nach den Ursachen derselben forschen, so werden Sie finden, daß eine dieser Ursachen und zwar nicht die geringste, in familienrechtlichen Verpflichtungen gelegen ist, die beim Bauernstande eingeführt sind. Sie wissen, meine Herren, daß das Ausgebirge, die Erbtheile, das Heiratsgut und dergleichen Ursachen, in vielen Fällen der eigentliche Ausgangspunkt von Verschuldungen bäuerlicher Realitäten sind. Es ist auch ganz natürlich, daß dem so ist, weil der Fall nicht selten vorkommt, und die Herren, die am Lande leben, wissen es am besten, daß auf Grundlage dieser Verpflichtungen ein Bauerngut, welches genügen würde, eine Familie bescheiden zu ernähren, im Laufe der Zeit häufig in die Lage kommt, zwei oder gar mehrere Familien ernähren zu müssen, und es ist daher ganz klar

und begreiflich, daß dieser Umstand zu finanziell sehr traurigen Folgen führen muß. Man suche also nach einer Abhilfe in dieser Richtung! Eine Abhilfe ist in dieser Beziehung allerdings in der Weise gesucht worden, daß man die familienrechtlichen Verpflichtungen einschränken wollte und sagte: Ich will nur das Gut erhalten, was mit den Personen darauf geschieht, ist gleichgiltig; oder man sagte: nur einer soll Besitzer des Gutes bleiben, die übrigen Erben können des Weges gehen! Ich halte diesen Weg zur Beseitigung der finanziellen Schwierigkeiten wegen familienrechtlicher Verpflichtungen für keinen glücklichen, weil ich glaube, daß damit wieder ein Unterschied in der rechtlichen und wirtschaftlichen Qualität der verschiedenen Kreise der ländlichen Bevölkerung geschaffen würde, denn man würde damit einerseits eine privilegierte Classe auf dem Lande entstehen lassen, andererseits aber dem Anwachsen des ländlichen Proletariats Vorschub leisten. Dies ist also kein geeignetes Mittel, Abhilfe zu schaffen, sondern man muß dasselbe anderswo suchen. Das nächstgelegene Mittel wäre wohl das, daß man die Leute nöthigen würde, zu sparen. Sparen ist leicht gesagt, aber wenn jemand nicht viel hat und mit dem, was er hat, nur schwer auskommt, so kann man ihm das Sparen nicht zumuthen. Das freiwillige Sparen ist eine sehr schwierige Sache, und wir wissen nur zu gut, wie leicht der Mensch unter dem Drange der Verhältnisse im entscheidenden Momente an der Kraft seiner Entschlüssen nachläßt. Man muß also zum zwangsweisen Sparen greifen. Dieses zwangsweise Sparen besteht in gewissem Sinne schon darin, daß ich amortisirbare Darlehen aufnehme, weil dadurch, daß ich gezwungen bin, neben den Zinsen auch einen Theil des Capitals abzugeben, schon ein Zwang auf mich ausgeübt wird. Aber auch dieses Mittel allein genügt nicht, weil begreiflicherweise die Amortisationsfrist ungleich länger ist, als die Zeit, in welcher der Besitzer sein Gut inne hat und die Schuld abzahlen kann, und daher häufig zu einer Zeit, wo von der Schuld erst wenig amortisirt ist, in Folge familienrechtlicher Verpflichtungen die Katastrophe eintritt. In dieser Beziehung liegt nun die Möglichkeit vor, durch Herbeiziehung der Versicherung, und zwar der Lebensversicherung wenigstens in gewisser Richtung eine sehr wertvolle Abhilfe zu schaffen, und das ist der Punkt, wo ich mir erlauben möchte, die Anträge des Ausschusses, die heute in Discussion stehen, noch etwas zu ergänzen.

Meine geehrten Herren! Ihnen ist es wohl nicht nothwendig, das Wesen der Lebensversicherung auseinanderzusetzen; sie beruht bekanntlich darauf, daß gewisse Gefahren und Schäden, die dem einzelnen drohen, dadurch eine Ausgleichung finden, daß das Risiko auf die möglichst große Anzahl von einzelnen Genossen, die sich in der gleichen Lage befinden, vertheilt wird.

Bei der Lebensversicherung, wie ich sie mir denke, in Verbindung und als Vorschubleistung für die Abtragung familienrechtlicher Lasten, gibt es nun eine ganze Reihe von Formen, die wie in der Lebensversicherung überhaupt, so auch hier plaggreifen können. Die Versicherung auf den Todesfall des betreffenden Besitzers, die Versicherung auf den Erbensfall, die Versicherung des Heiratsgutes, des Ausgebirges, des Erbtheiles usw. In dieser Beziehung will ich in nähere fachliche Details nicht eingehen, ich gestehe auch offen,

dass mir hiezu die fachlichen Kenntnisse fehlen; aber schon das Wenige, was ich gesagt habe, dürfte vollkommen genügen, um zu zeigen, in welcher wertvoller und ausgiebiger Weise man die Lebensversicherung im Anschlusse an die in Frage stehende Action behufs Hebung der Lage der bäuerlichen Bevölkerung verwenden kann. Nur auf eine Form möchte ich noch speciell hindeuten, nämlich auf die Form der Verbindung der Lebensversicherung mit der Abzahlung von Hypothekenschulden, eine Form, die insbesondere in Deutschland mit vielem Erfolge und in nicht geringem Umfange praktisch ins Leben gerufen worden ist. Diese Form besteht darin, dass ich, wenn ich ein amortisierbares Darlehen aufnehme, dazu noch eine ganz kleine Prämie zu dem Zwecke entrichte, damit, wenn ich zu einer Zeit sterbe, wo die Amortisirung noch nicht vollzogen ist, die Abzahlung als geleistet betrachtet wird, wodurch die Befreiung des Gutes von der Schuld eintritt, der neue Besitzer die volle Actionsfreiheit gewinnt und in die Lage kommt, das Gut, weil es entlastet ist, neuerdings zu productiven Zwecken in Anspruch zu nehmen. Ich möchte hiebei zugleich auf einen weiteren Umstand hinweisen, der mir besonders wichtig zu sein scheint, dass nämlich vermöge der angedeuteten Verbindung der Lebensversicherung mit der Abzahlung bäuerlicher Lasten auch ein wohlthätiger Einfluss auf die Creditfähigkeit geübt wird, weil der Umstand, dass jemand in dieser Weise vor dem finanziellen Ruine gesichert ist, und ihn Katastrophen nicht ereilen können, die Creditfähigkeit des betreffenden Besitzers begreiflicherweise in sehr bedeutendem Maße erhöht.

Es ist klar, meine Herren, dass mit den Andeutungen, die ich gemacht habe, zwar noch kein Universalmittel gefunden ist und dass es ein Leichtes ist, dagegen manche Einwendungen vorzubringen. Eine solche Einwendung möchte ich selbst anführen, dass nämlich derjenige, der schon sehr belastet ist, nicht den Muth findet, vielleicht auch nicht das Geld, noch eine kleine Prämie dazu zu zahlen. Aber vielleicht findet sich hiefür doch eine theilweise Abhilfe nach zwei Richtungen, erstens darin, dass gut organisirte, sehr solide Gesellschaften zu diesem Zwecke herangezogen werden, und zweitens gibt es ja noch unverschuldete und kräftige Besitzer, bei denen es keinem Anstande unterliegt, eine solche Versicherung durchzuführen.

Der Einführung einer derartigen Combination bei uns sind noch andere Momente günstig. Wir gehen der Steuerreform entgegen und wenn diese so durchgeführt wird, wie wir es wünschen, so wird damit ein Nachlass an der Grund- und Hauselassensteuer verbunden sein; weiters wollen wir eine Organisation der bäuerlichen Creditess schaffen, welche der bäuerlichen Bevölkerung zu billigeren Preisen als die jetzt vorhandenen Institute Geld zur Verfügung stellen soll. Es ist daher kaum eine übertriebene Behauptung, wenn ich sage, diese beiden Quellen würden auch der ärmeren ländlichen Bevölkerung die Mittel bieten, wenn es sich darum handelt, jene Prämien, von welchen ich gesprochen habe, leicht zu zahlen.

Was die Durchführung dieser Angelegenheit anbelangt, so ist es selbstverständlich, dass ich heute nur beantragen kann, den Landesausschuss mit den diesfälligen Studien zu betrauen. Diese Studien werden

sehr schwierig, mühevoll und weitgehend sein, und ich glaube überhaupt, dass wir alle nicht nur bezüglich des Punktes, den ich speciell berührt habe, sondern auch bezüglich der ganzen agrarischen Action, die wir einleiten wollen, uns klar machen müssen, dass dies eine Arbeit von außerordentlich großem Umfange sein wird, wozu sehr viel Fleiß, Verständnis, Hingebung, Ausdauer und nicht zuletzt auch Geld gehört. Ich hoffe, dass dies alles nicht fehlen wird. Nachdem ich schon etwas zu lange die Geduld des hohen Hauses in Anspruch genommen habe, möchte ich zum Schlusse vielleicht nur noch andeuten, dass ich bei dieser Versicherungsaction selbstverständlich noch mit dem Momente rechnen muss, dass die bäuerliche Bevölkerung gegen derartige Sachen eine gewisse Aversion hat, einen Argwohn, der übrigens gegen manche Versicherungsgesellschaften ein nicht ganz unbegründeter ist. In unserem Falle stelle ich mir die Sache jedoch anders vor: diese Anstalt muss eine Landesanstalt sein, oder wenn sie nicht eine Landesanstalt sein wird, so muss sie im Anschlusse an eine andere Anstalt unter der Patronanz des Landesausschusses stehen. Selbstverständlich wird da die Mitwirkung der öffentlichen Gewalten, der Gemeinden, Bezirkshauptmannschaften, des Landesausschusses, und nicht in letzter Linie auch die der Geistlichkeit in Anspruch genommen werden müssen. Alle diese Factoren müssen mitwirken und der Bevölkerung die Zweckmäßigkeit einer solchen Anstalt vor Augen führen, und endlich wird das Beispiel dazu kommen, welches für die ländliche Bevölkerung von besonderer Bedeutung ist; wenn sie sehen wird, wie gut sich diese Maßregel in 20, 30 oder 40 Fällen bereits bewährt hat, werden Mißtrauen und Apathie hoffentlich schwinden.

In diesem Sinne erlaube ich mir als Zusatz zu dem Antrage des Herrn Berichterstatters noch eine Resolution folgenden Inhaltes vorzuschlagen:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Der Landesausschuss wird weiters beauftragt, die Frage der Verwendung der Lebensversicherung zur Bekämpfung der wirtschaftlichen Nothlage im Bauernstande, insbesondere soweit diese durch das Anwachsen der Hypothekarlasten in Folge familienrechtlicher Verpflichtungen entsteht, einer eingehenden Prüfung zu unterziehen, zu dem Zwecke umfassende Erhebungen zu pflegen und auch hierüber dem Landtage Bericht und eventuellen Antrag zu erstatten.“

Diese Action bezweckt nur einen kleinen weiteren Beitrag zu derjenigen Action, welche von dem hohen Landtage nach anderer Richtung auf dem agrarischen Gebiete bereits eingeleitet worden ist. Ich empfehle Ihnen die Resolution zur wohlwollenden Berücksichtigung, und wenn wir in die Lage kommen, constatiren zu können, dass nur ein kleiner Theil dessen, was wir heute wünschen, im nächsten Jahre eine praktische Gestalt annimmt, so wird dies gewiss uns zu großer Befriedigung, dem Lande zum Wohle gereichen. (Zivahno odobranje in ploskanje na desni. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen rechts.)

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Schafferja, izvolijo ustati.
(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej o razpravi.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Žitnik ima besedo.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Z ozirom na bližajoči se konec zasedanja in dolgo vrsto toček, ki so na dnevnem redu, ne bom obširneje podpiral predloga upravnega odseka, akoravno imam veliko gradiva pripravljene, in sicer zato ne, ker se mu z nobene strani ne ugovarja. Namen, da sem se k besedi oglasil, je samo ta, da se v svojem in gotovo tudi tovarišev imenu najtopleje zahvalim častitemu gospodu predgovorniku dr. Schafferju, ki se je o svojih besedah pokazal res dobrohotno naklonjenega opravičenim zahtevam revnejšega kmetškega prebivalstva in je priznal nujno potrebo izdatne in vsestranske pomoči propadajočemu poljedelskemu stanu. Vse točke, katere je gospod predgovornik našteval v tem oziru, kakor organizacija kmetških zadrug in potrebnega kredita, zavarovanje življenja in dot — vse to so tudi točke našega socijalnega programa. Da sem se pa v svojem predlogu oziral ravno na zavarovanje proti požaru, toči in živinskim boleznim, zgodilo se je zato, ker je to zavarovanje najložje in najjednostavneje, in se zato tudi more najpreje zvršiti, med tem ko se ves kompleks socijalnih vprašanj v enem letu ne da zvršiti, temveč se ta vprašanja morejo reševati le polagoma in sistematično.

Častiti gospod predgovornik je izrazil željo, da naj bi mi, ki imamo priliko z ljudstvom občevati, ljudi poučevali o koristi in potrebi zavarovanja. Gospoda moja, ko bi to delali, nosili bi takorekoč vodo v Savo. Ljudstvo si po ogromni večini samo želi tako zavarovalnico in le malo je še takih zanikernežev, ki bi se, boječ se neznatnih stroškov za zavarovanje, branili takih naprav, pa tudi ti glasovi bodo kmalu potihnil.

Se na nekaj bi hotel kratko reagirati. Častiti gospod predgovornik je na adresu katoliške narodne stranke in v prvi vrsti na mojo addresso izrekel željo, naj bi ne napadali kapitala.

Gospoda moja, mi — in najmanj jaz — nismo nasprotniki kapitala. Mi želimo, da bi bilo mnogo kapitalistov v deželi, želimo, da bi se sploh pomnožilo premoženje. Proti čemur pa se obračamo, to so tisti izrastki, oziroma neprimerna in večkrat škodljiva poraba kapitala, ki se tu in tam pojavlja v škodo nižjih slojev prebivalstva, ki morajo za lepo ceno služiti kapitalu. Proti kapitalu pa nismo, in o tem oziru mi vest ničesar ne očita. Glede tovarne, ki se je ustanovila v nekem kraju na Gorenjskem, poudarjam, da se naša stranka ni upirala osnovi tiste tovarne, temveč le zvijačam, s katerimi so neki krogi skušali posestnike prisiliti k prodaji zemljišča za prenizko ceno, česar pa dotični podjetnik ni bil kriv. Ljudstvo samo nas je na pomoč klicalo, pa, kakor rečem, proti ustanovitvi tovarne mi nismo imeli niti najmanjših ugovorov.

To sem hotel pojasniti, v drugem se pa samo še enkrat zahvalujem oni (desni — rečten) strani, da je opustila predsodke, katere je prejšnja leta imela proti ustanovitvi take deželne zavarovalnice. Opozarjam le še na to, da je v štajerskem deželnem zboru interpelacijo dr. Wannischa do vlade, da se izreče, kaj ona misli o zavarovanju in ali je za prisilno zavarovanje in za monopol, podpiralo 30 poslancev. Vprašanje, za katero se gre, ni politično, ampak popolnoma stvarno, in mene veseli, da so glede predloga vse stranke edine. Deželni odbor bo imel mnogo dela s pripravami za deželno zavarovalnico, toda to delo bo zaslužno in hvaležno. Izražam samo še željo, naj bi se ga deželni odbor lotil prej ko mogoče.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Lenarčič:

Gospoda predgovornika, ki sta se k besedi oglasila, zagovarjala sta oba predlog upravnega odseka in torej mi v tem pogledu ni treba ničesa omenjati. Pač pa se čutim prisiljenega, da tudi jaz — v imenu upravnega odseka in iz svojega stališča — častitemu gospodu tovarišu dr. Schafferju izrekam zahvalo za namigljeje, ki jih je dal v tem pogledu, da naj bi se zavarovalnica razširila tudi na življensko zavarovanje, zlasti pa na ono, katero obstoji o tem, da se tudi dedščine nekako zavarujejo, ali da se dolgovi, ki so na posestvih vknjiženi, nekako amortizujejo. Ker bo častiti gospod tovariš dr. Schaffer itak v tem zmislu deloval v deželnem odboru, mislim, da se bo stvar dala dovoljno rešiti in zato nimam nič več pripomniti, ampak le priporočam, da se sprejme predlog upravnega odseka, ob enem pa tudi resolucija gospoda poslanca dr. Schafferja.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje in sicer prosim najprej glasovati o nasvetu upravnega odseka. Gospodje, ki mu pritrjujejo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj prosim glasovati o resoluciji gospoda poslanca dr. Schafferja. Gospodje, ki hočejo glasovati za to resolucijo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi ta predlog je sprejet.

Daljna točka je:

8. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gospodov poslancev Frana Povšeta, Karola Kluna in tovarišev glede ca-

rinske pogodbe z Ogersko in gledé Zumberskega in Mirijindolskega okraja nekdanje vojaške granice (k prilogi 22.).

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag der Herren Abgeordneten Franz Povše, Karl Klun und Genossen, betreffend den Zollvertrag mit Ungarn und die Angelegenheit des Sichelburger- und Marienthaler-Bezirktes der ehemaligen Militärgrenze (zur Beilage 22).

Tukaj bi le omenjal, da je o prvem delu predloga, namreč glede carinske pogodbe z Ogersko, katerega je stavil in utemeljeval gospod poslanec Povše, že v zadnji seji poročal poročevalec upravnega odseka, gospod poslanec prof Barbo, torej se bo sedaj poročalo le še o predlogu gospoda poslanca Kluna in tovarišev o zadevi Zumberskega in Marijindolskega okraja nekdanje vojaške granice.

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter Ritter von Langer das Wort zu ergreifen.

Berichterstatter Ritter von Langer:

Hohes Haus! Ich habe die Ehre, im Namen des Verwaltungsausschusses den Antrag der Herren Abgeordneten Povše, Klun und Genossen in dessen zweitem Abfaze vor dem hohen Hause zu vertreten. Der zweite Abfaze dieses Antrages geht dahin, daß die hohe Regierung aufgefordert werde, die Angelegenheit der Zugehörigkeit des Sichelburger- und Marienthaler Bezirktes zu Krain endlich und ehestens durchzuführen.

Meine Herren! Die ursprüngliche Geschichte dieser Frage, woraus die Zugehörigkeit des Sichelburger- und Marienthaler Bezirktes zu Krain erhellt, hat in einer sehr ausführlichen Rede der Herr Abgeordnete Canonicus Klun dargestellt. Aus derselben geht vor allem hervor, daß der Sichelburger- und Marienthaler Bezirk schon seit altersher zu Krain gehört haben, ferner, daß die krainischen Landstände diese beiden Bezirke stets als zu Krain gehörig behandelt, und weiters, daß die staatlichen Factoren dieses Gebiet von Sichelburg und Marienthal stets als krainisches Gebiet angesehen haben. Diese Zugehörigkeit zu Krain wurde dadurch, daß das Sichelburger Gebiet in einen Militärgrenz-District umgewandelt wurde, durchaus nicht alterirt. Um sich klar zu machen, wieso durch die Verwandlung des Sichelburger Gebietes in einen Militärgrenz-District die Zugehörigkeit zu Krain nicht alterirt worden ist, muß man sich vor allem die Entstehung der Militärgrenze vor Augen halten. Wie sind nun die Militärgrenzen selbst eigentlich entstanden?

Zu der Zeit, als die Türken die Balkanhalbinsel besetzt hatten und dann gegen den Norden, gegen Ungarn und Kroatien vorgedrungen waren, haben sie natürlich flüchtige Haufen vor sich hergetrieben. Diese flüchtigen Haufen sind über die ungarische Grenze herüber gekommen und bildeten, weil sie unanfällig waren, eine

Gefahr und Verlegenheit für die Regierung. Der ungarische König Mathias Corvinus war nun der erste, welcher dieser Gefahr dadurch begegnete, daß er diese unanfertigen Scharen anfertig machte, und zwar unter Bedingungen, wornach sie die Grenzen Ungarns und Kroatiens gegen die Türken zu vertheidigen hatten. Darauf sind natürlich diese Leute umso lieber eingegangen, als sie dadurch ihren eigenen neuen Herd gegen den Feind zu vertheidigen hatten, und dieses Bewußtsein, daß sie ausschließlic dazu berufen sind, die Grenze zu vertheidigen, haben sie noch bis ins 17. und 18. Jahrhundert behalten.

Wie ist nun die Anfertigung selbst vor sich gegangen? Dort an der kroatischen Grenze waren der größte Theil der Ländereien Krongüter; es wurde somit, um die Anfertigung durchzuführen, ein Theil dieser Krongüter an die herandrängenden Flüchtlinge, zumeist Serben, ab- und denselben zu Lehen gegeben. Dadurch, daß ihnen diese Ländereien zu Lehen gegeben wurden, waren die Besitzer nicht Hörige, sondern Freie; auch erhielten sie mehrere Privilegien, jedoch immer unter der Bedingung, daß sie die Grenze gegen die Türken zu vertheidigen haben werden. So entstand die sogenannte Militärgrenze in Kroatien. Die türkische Herrschaft drang aber immer weiter gegen den Westen vor und bald war auch Krain der türkischen Invasion ausgesetzt. Auch da drängten Flüchtlinge an die krainische Grenze, auch da trat an die Regierung die Pflicht heran, diese unanfertigen Haufen nicht zur Gefahr werden zu lassen. Nach dem Beispiele Ungarns wollte man ebenso österreichischerseits diese Scharen anfertig machen, also mit Ländereien belehnen. Aber wo? In Kroatien und Ungarn waren Kronländereien zur Verfügung gestanden, hier aber gab es keine, hier war bereits das Privateigenthum ausgebreiteter. Da fand sich die österreichische Krone veranlaßt, eine Privatherrschaft zu kaufen, um deren Ländereien an die herandrängenden Flüchtlinge, sie nannten sich Uskoken, lebensweise zu vertheilen. Am geeignetsten erschien zu diesem Zwecke die in südlichsten Krain gelegene Herrschaft Sichelburg. Durch Vermittlung eines Krainer Landstandes wurde diese Herrschaft von einer gewissen Witwe Kovacic gekauft und sind die Ländereien derselben an die Uskoken, welche in den Jahren 1530—1540 herangezogen kamen, größtentheils abgetreten worden, und zwar wieder unter der Bedingung der Pflicht, Heeresdienste zu leisten und insbesondere die Grenze von Krain gegen die Türken zu vertheidigen. Die dort früher anfertigen, hörigkeitspflichtigen Bauern wurden, um nicht Elemente nebeneinander zu lassen, die sich gegenseitig befehden könnten, diesseits des Goriangebirges in die Herrschaft Maichau eingesiedelt, und sind das die jetzigen Podgorzen. Das Territorium der Herrschaft Sichelburg, das dazu diente, die Uskoken anzusiedeln und eine Militärgrenze in Krain zu schaffen, ist der jetzige Sichelburger- und Marienthaler District. Im wahren Sinne des Wortes also war die Militärgrenze Sichelburg und Marienthal eine krainische Militärgrenze, im Gegensatz zu der kroatischen Militärgrenze andererseits. Es gab demnach zu der damaligen Zeit zwei Militärgrenzen, eine krainische und eine kroatische, und die darf man mit einander nicht verwechseln. Die Podgorzen, welche aus Sichelburg über den Gorianz herüber kamen, haben in

ihren Volksjagen noch Beziehungen zu Sichelburg und Grünerungen an den Landstrich, wo sie ursprünglich ansässig waren. Es heißt in der Sage, ein Mädchen drüben in Sichelburg war mit einem Jünglinge diesseits des Gebirges schon viele Jahre verlobt; sie blieb ihm treu und wartete darauf, heimgeführt zu werden. Es kamen fremde Freier, denen sie standhaft widerstand. Als aber ihr Bräutigam immer und immer nicht kam, um sie über das Gebirge hin mitzunehmen, und das Drängen der Fremden ungestüm wurde, bat das Mädchen die Mutter Gottes, sie doch in einen Felsen zu verwandeln, bis der Bräutigam sie heimführe, dem sie angehöre. — Die Mutter Gottes willfahrte diesem Wunsche und die Jungfrau ward zum Felsen, und wird es bleiben, solange bis nicht der Freier diesseits des Gebirges sich auf den Weg macht, um sie aus der Versteinernung zu erlösen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Das ist natürlich historisch!“ — Veselost. — Heiterkeit.) Diese Sage bei den Podgorzen beweist, daß im Volke das Gefühl noch fortlebt, daß jener Landstrich zu Krain gehört.

Nun, meine Herren, wie ist es denn gekommen, daß trotz der klaren Rechtsverhältnisse Sichelburg und Marienthal nicht überall als zu Krain gehörig angesehen wird? Wie ist es gekommen, daß das klare Recht Krains auf Sichelburg erst erwiesen werden muß? Das dürfte seine Ursache in der Reorganisation der Militärgrenze Mitte des vorigen Jahrhunderts haben. Im Jahre 1746 wurde nämlich die Militärgrenze militärisch-administrativ fester zusammengefügt. Es war dies deshalb nothwendig, weil damals die Militärgrenzen vielfach in Kriegen im Norden verwendet wurden, während sie früher nur die Grenze gegen die Türken zu vertheidigen hatten. Bei dieser militärischen Reorganisation wurde die gesammte Militärgrenze in Generalate eingetheilt, und unter das Generalat Karlstadt fiel auch der krainische District Sichelburg und Marienthal.

Hierzu kam noch im Jahre 1850 für alle Grenzlande die sogenannte Grenzverfassung, wodurch den Grenzern das volle Eigenthum ihrer Liegenschaften überlassen worden ist, und so verlor sich nach und nach in der allgemeinen Meinung vielfach das Bewußtsein, daß es eigentlich zwei Militärgrenzen gebe, eine krainische und eine kroatische. Sofort mußte jedoch das Bewußtsein von zwei Grenzen wieder auftauchen, als es sich darum handelte, die Militärgrenze aufzulösen und zu provincialisiren, was im Jahre 1869 beschlossen worden ist. Da kam die Bevölkerung sofort wieder zu dem Bewußtsein, daß Sichelburg zu Krain und nicht zu Kroatien gehört. Und dem sehen wir in einem bald hierauf folgenden Gesetze Ausdruck verliehen, und zwar in folgendem Zusammenhange: Es wurde die Militärgrenze nicht gleich im Jahre 1869 im vollstem Umfange provincialisirt, sondern handelte sich zunächst nur um die Grenzbezirke Warasdin und Zengg. Aber schon das Hinzufügen dieser beiden Bezirke zu Ungarn mußte das Quoterverhältnis zwischen Oesterreich und Ungarn alteriren. Die bezüglichen Verhandlungen zwischen der österreichischen und ungarischen Regierung führten zu dem Resultate, daß, insoweit es sich nur um die Provincialisirung des Warasdiner und des Zengger Bezirkes handle, zu Lasten des ungarischen Staates 0.4% der

gemeinsamen Auslagen in Rechnung genommen, der Rest derselben aber nach dem bestehenden Schlüssel von 70:30 aufgetheilt werde. Dann wurde weiters festgestellt, daß, wenn die ganze Grenze provincialisirt worden sein wird, von den gesammten gemeinsamen Ausgaben ebenso noch 1.6% im ganzen also 2% zu Lasten Ungarns in Rechnung genommen zu werden haben, der Rest nach dem Verhältnisse von 30:70 zu behandeln sei. Von diesem Abkommen aber ist der Sichelburger und der Marienthaler Bezirk ganz ausdrücklich ausgenommen und dabei gesagt, daß die Bestimmung bezüglich der 2% nicht alterirt werde, möge schließlich der Marienthaler und Sichelburger Bezirk zu Krain oder zu Ungarn geschlagen werden. Ein Zeichen, daß diese Bezirke durchaus nicht als zu Ungarn oder Kroatien gehörig angesehen wurden. Außerdem heißt es im Gesetze vom 8. Juni 1871 und zwar im ersten Absätze desselben, den ich mir vorzulesen erlaube (bere: — liest:)

„Das Ministerium der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder wird zum Abschlusse des hier nachfolgenden Uebereinkommens mit dem Ministerium der Länder der ungarischen Krone, betreffend die Beitragsleistung zu den gemeinsamen Angelegenheiten in Folge des Ueberganges eines Theiles der Militärgrenze aus der Militär- in die Civilverwaltung, jedoch nur unter der ausdrücklichen Bedingung ermächtigt, daß hievon der Sichelburger District und die Gemeinde Marienthal ausgenommen werden, bei der gleichzeitig durchzuführenden Grenzregulirung der Anspruch des Herzogthumes Krain auf diese Gebietstheile die gebührende Berücksichtigung finde, und die Grenzregulirung der Genehmigung der Reichsvertretung unterzogen werde.“

Ganz dieselbe Bestimmung erscheint im ungarischen Reichsgesetzblatt, vom Jahre 1872 aufgenommen. Es ist somit im Gesetze ausdrücklich die Rede von den krainischen Ansprüchen auf die Grenzdistricte Sichelburg und Marienthal. Durch kais. Verordnung vom 15. Juli 1881 wurde die ganze Militärgrenze provincialisirt und mit Ausnahme von Sichelburg und Marienthal zu Kroatien geschlagen, mit Rücksicht auf diese beiden Districte aber in dieser Verordnung ausdrücklich gesagt: „Gemäß des Gesetzes vom Jahre 1871“, was soviel bedeutet, als daß die Frage der Ansprüche Krains auf Sichelburg und Marienthal in der Schwebe belassen wurde. Die Frage, unter welche Verwaltung diese beiden Districte einstweilen gestellt werden sollen, entschied man an hoher Stelle dahin, die Verwaltung in die Hände der Person des Banus von Kroatien zu legen. Ich wiederhole: der Person des Banus von Kroatien, nicht etwa in die der kroatischen Regierung, man hätte die Verwaltung von Sichelburg und Marienthal principiell ebenso der Person des Gouverneurs von Fiume anvertrauen können.

Im Jahre 1881 trat die österreichische Regierung der Frage der Provincialisirung der Districte Sichelburg und Marienthal endlich näher und wurde von derselben auf Grund der Acten, die ihr in den Archiven in Wien und im Archiv der krainischen Landesregierung zur Verfügung standen, ein Memorial verfaßt, welches für Krain ein außerordentlich wichtiges Document bildet, worin es unmisslich nachgewiesen erscheint, daß Krain

allein Ansprüche auf die Bezirke Sichelburg und Marienthal seit jeher gehabt und sie bisher nie fallen gelassen hat. Dieses Memorial wurde der ungarischen Regierung vorgelegt und fand sich diese auf Grund desselben veranlaßt, mit Note vom 4. Juli 1881 die Zugehörigkeit Sichelburgs und Marienthals zu Krain im Prinzip anzuerkennen. In eben diesem Jahre 1881 hat sich die Regierung weiters bewogen gefühlt, an den kroatischen Landtag heranzutreten und denselben zu einer Äußerung in dieser Frage zu veranlassen. Dem hohen Landtage wurden damals sowohl das erwähnte Memorial, als auch andere einschlägigen Acten vorgelegt, und wurde im Jahre 1881 eine Resolution beschloffen, wornach der hohe Landtag an den Rechten Krains festhält. Am 7. August 1881 hat aber die ungarische Regierung an die österreichische Regierung eine neuerliche Note eingesendet, worin sie neuerdings die Zugehörigkeit der Districte Sichelburg und Marienthal zu Krain im Prinzip anerkennt, jedoch gegen die Reincorporirung derselben nach Krain einige opportünäre und administrative Bedenken erhebt. Und welche sind diese opportünären und administrativen Bedenken? Sie gipfeln in folgenden 5 Pässen: 1) meint die ungarische Regierung, daß die geographische Abgrenzung mehr zu Gunsten Transleithaniens als zu Gunsten der diesseitigen Reichshälfte, beziehungsweise Krains spreche; 2) daß mit Kroatien bereits die Administrationsgemeinschaft bestehe und es infolgedessen Schwierigkeiten bieten würde, die Districte Sichelburg und Marienthal aus derselben herauszureißen und sie der kroatischen Administration einzufügen; 3) daß der wirtschaftliche Verkehr der Bevölkerung von Sichelburg und Marienthal ausschließlich nur nach Kroatien resp. Ungarn gravitire; 4) daß religiöse Unterschiede zwischen der kroatischen Bevölkerung und jener der fraglichen Districte vorhanden seien und 5) betont die ungarische Regierung, daß das Volksbewußtsein dort ein anderes sei, als es in Krain der Fall ist.

Meine Herren! Ich begreife nicht, wie die ungarische Regierung diese Bedenken zu Gunsten der anderen Reichshälfte vorbringen konnte, nachdem alle diese Bedenken, wie sie da sind, als absolut nichtig erscheinen müssen, wenn man sich die Verhältnisse genauer ansieht und dieselben kennt. (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: „Hört!“) Wenn die geographische Abgrenzung Krains eine derartige wäre, daß die südliche Grenze desselben längs des Kammes des Gorjanzebirges gieng und auf der anderen Seite desselben der krainerische Boden seine Fortsetzung nicht fände, dann würde ich die Bedenken wegen der geographischen Abgrenzung zugeben. Aber es ist doch nicht voranzusetzen, daß die ungarische Regierung dieser falschen Ansicht ist. Krain hat ja auf der anderen Seite des Gorjanzebirges einen großen Landstrich, Weißkrain, welcher den District Sichelburg und Marienthal derartig umschließt, daß jeder Laie verwundert fragen muß: Ist es möglich, daß eine solche Grenze zwischen den beiden Reichshälften besteht? Marienthal wird von der Skulpa, die dort nicht überbrückt ist, von Kroatien abgeschlossen und reicht wie eine Zunge nach Krain herein, so daß die Marienthaler genöthigt sind, um nach Kroatien zu kommen, krainerisches Gebiet zu durchwandern; sie müssen über Mötling oder

die Ueberfuhr bei Freithurn, um zum Bezirksgerichte Rakovac und zum Steueramte in Karlstadt zu gelangen. Allerdings wird man in Ungarn entgegen, Marienthal bilde keine eigene Gemeinde, sondern sei nur ein äußerster Theil einer kroatischen Gemeinde, deren Sitz Svarča ist. Freilich, der Sitz der Gemeinde ist Svarča, aber die von der Gemeinde abgetrennten Marienthaler können sich dafür bedanken, zum Sitze dieser Gemeinde 5 Stunden weit zu haben; ebensoweit haben sie zum Bezirksgerichte nach Rakovac und zum Steueramte in Karlstadt, zum Gerichtshofe in Ogulin aber gar zwei Tagereisen!

Das ist also die geographische Lage Marienthals. Was die geographische Abgrenzung von Sichelburg betrifft, so wird dieser District nördlich, westlich und auch südlich von der jetzigen kroatischen administrativen Grenze derart umschlossen, daß deren Unregelmäßigkeit es unglaublich erscheinen läßt, diese Grenzen haben je zwischen zwei Kronen existirt. Das Gebiet von Sichelburg ist nur nach der einen Seite hin gegen Südosten, in der Kostanjevacer Gegend gegen Karlstadt offen, alles andere aber ist vollkommen von dem kroatischen Gebiete umschlossen, so daß es eine gewagte Behauptung ist, zu sagen, Sichelburg ebenso Marienthal seien geographisch eher zu Kroatien als zu Krain gehörig.

Nun die Verkehrsverhältnisse. Bei Marienthal kann von einem Verkehre mit Kroatien gar keine Rede sein, indem die Skulpa, wie gesagt, dort nicht überbrückt ist und daher die Bevölkerung, um nach Kroatien zu kommen, durch Krain gehen muß, dagegen aber besteht hier der regste Verkehr mit Krain, ja es müssen sogar Krainer durch Marienthal gehen, um nach dem krainerischen Ablesic und Zuniče zu gelangen, ebenso muß die Gendarmerie Marienthal passieren, wenn sie nach Zuniče beordert ist. Was Sichelburg betrifft, so bestehen die Verkehrsmittel nach Kroatien in einer Straße über Kostanjevac-Jaska gegen Karlstadt zu und in einer zweiten Straße gegen die Save zu. Krain jedoch ist mit dem Districte Sichelburg durch 7 Straßen verbunden und schon infolgedessen kann man nicht sagen, der Verkehr von Sichelburg gravitire nach Kroatien und nicht nach Krain, denn die Straßen entstehen eben erst durch wirtschaftliche Verkehrsbedürfnisse. Wenn also 7 Straßen den Verkehr mit Krain vermitteln, so müssen sie aus der Übereinstimmung der wirtschaftlichen Bedürfnisse entstanden sein, und wenn die Leute aus Sichelburg nach Krain zu den Märkten gehen, Geschäfte mit Krain machen und außerdem 28 Ortschaften Sichelburgs in Krain Grundstücke besitzen, von denen sie 1230 fl. Steuern in Krain zahlen, so muß man denn doch zugeben, daß die Bevölkerung von Sichelburg zu Krain in einem derartigen Verhältnisse steht, daß man davon nicht sprechen kann, die Incorporirung zu Krain würde gegen ihr Verkehrsinteresse, aber auch nicht gegen das nationale Bewußtsein des Volkes verstoßen. Denn wenn auch die Weißkrainer keine Kroaten, sondern Slovener sind, so stehen sie doch ebenso, wie die Sichelburger, mit den Kroaten in einer engen Fühlung und sind an das kroatische Element gewöhnt und demselben angepaßt. Noch viel mehr sind sie es aber dem Districte Sichelburg gegenüber, mit dessen Bevölkerung sie in fortwährendem regsten Verkehre und vielfach auch in Verwandtschaft stehen. Wie kann also unter solchen Umständen behauptet werden, daß das nationale Bewußtsein

und die Verkehrsinteressen Sichelburgs und Marienthals mehr nach Kroatien als nach Krain gravitiren?

Was die Religion betrifft, so ist es allerdings richtig, daß die Marienthaler sich zu der griechisch nicht unirten Religion bekennen, und von den Bewohnern des Districtes Sichelburg, im Ganzen circa 11.000 Seelen, 7000 der griechisch-unirten, 4000 aber der katholischen Religion angehören, während es in Krain ausschließlich Katholiken gibt. Diese 4000 Katholiken Sichelburgs vertragen sich mit den anderen 7000 Unirten jedoch in friedlichster Weise; es gibt da keine religiösen Streitigkeiten, und ich selbst habe Gelegenheit gehabt, dies an einem Ort zu sehen, wo die beiden Religionen nebeneinander vertreten waren, in Sosice. Da stehen nebeneinander zwei Kirchen, eine katholische und eine unirte Kirche, aber ein Pfarrer versieht abwechselnd bald da, bald dort den Gottesdienst. Unter solchen Umständen kann man an religiöse Streitigkeiten doch nicht denken (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: „Sehr gut!“) oder behaupten, daß religiöse Unterschiede der Bevölkerung von Sichelburg und Krain ein Hindernis der Reincorporirung würden. Man könnte auf den Umstand hinweisen, daß die Sichelburger zum Erzbisthume Agram gehören. Sie gehören allerdings zum Erzbisthume Agram, aber ihren religiösen Pflichten kommen sie vielfach in Möttling nach, und wenn der Bischof von Laibach nach Möttling firmen kommt, so bringen die Sichelburger ihre Kinder nach Möttling, um sie dort von dem Bischof von Laibach firmen zu lassen, suchen dort ihre Pauthen und fühlen sich überhaupt wie in All und Jedem auch da nach Krain herübergezogen und mit der hiesigen Bevölkerung auch religiös in einem Verband. Aber selbst, wenn das nicht der Fall wäre, muß denn die Grenze einer Diöcese und eines Landes immer zusammen fallen? Gab es doch eine Zeit in Krain selbst, wo Innerkrain zu Aquileja, Südsteiermark aber zur Diöcese Laibach gehört hat! Man kann aber sogar die Wahrnehmung machen, daß die Diöcesangrenzen nicht einmal immer mit der Reichsgrenze zusammenfallen muß. Ich verweise auf die Diöcese Breslau, die bis nach Osterreich hereinreicht. Soll deswegen Schlesien an Preußen abgetreten werden?

Die Gründe also, welche die ungarische Regierung gegen die Incorporirung dieser beiden Districte nach Krain vorbringt, nämlich die geographische Abgrenzung, religiöse Unterschiede, die administrative Gemeinschaft mit Kroatien, Verkehrsinteressen, endlich das Volksbewußtsein, sind meiner Ansicht nach vollkommen unsichthältig und sprechen bei näherer Betrachtung dieser Umstände jedenfalls mehr für unsere Rechtsanschauung, als für die ungarische (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: „So ist es!“). Und was namentlich die administrative Gemeinschaft mit Kroatien betrifft, so sind Sichelburg und Marienthal von dem Sitze der kroatischen Gerichte und der dortigen politischen Behörden soweit entlegen, daß die Bevölkerung es als eine Erleichterung empfinden müßte, wenn sie statt von Karlstadt, von Tschernembl oder Möttling verwaltet würde.

Nun muß ich noch darauf zurückgreifen, daß die ungarische Regierung im Jahre 1881 im Prinzige die Zugehörigkeit von Sichelburg und Marienthal zu Krain anerkannt

hat. Diese Bedenken, welche die ungarische Regierung später vorgebracht hat, und die ich soeben erörtert habe, können sich nur auf die Bevölkerung beziehen, auf deren Gefühl, die Verwaltung usw. Wenn aber die ungarische Regierung im Principe anerkennt, daß Sichelburg und Marienthal zu Krain gehören, so hat die ungarische Regierung auch im Principe anerkannt, daß die 6600 Joch ärarische Wälder nicht ungarische Wälder sind, sondern Wälder der diesseitigen Reichshälfte. (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: „Hört, hört!“) Wenn wider mein Erwarten die vorerörterten administrativen Bedenken für die Lösung der Frage maßgebend werden sollten, was jedoch hoffentlich nicht geschehen wird, so haben doch diese administrativen Bedenken gegen das Eigenthumsrecht unseres Staates an den 6600 Joch ärarischer Wälder absolut keine Giltigkeit, und diese 6600 Joch Wälder sind, wie gesagt, als der diesseitigen Reichshälfte gehörig dadurch anerkannt worden, daß die ungarische Regierung im Jahre 1881 die Zugehörigkeit von Sichelburg und Marienthal principiell anerkannt hat. Umso mehr ist es zu bedauern, daß die ungarische Regierung, wie der Herr Abgeordnete Canonicus Klun dargelegt hat, diese Wälder schlagen läßt, somit so handelt, als wären sie ihr Eigenthum!

Meine Herren, halten wir uns vor Augen, was ich vorstehend darzulegen die Ehre hatte: 1) Die Ableitung der Zugehörigkeit Sichelburgs und Marienthals zu Krain aus der Geschichte, 2) die Anerkennung dieser Zugehörigkeit von Seite der ungarischen Regierung und 3) die Unsichthältigkeit der administrativen und oportünären Bedenken der ungarischen Regierung gegen die Reincorporirung nach Krain. — Ist es dann möglich, daß der krainische Landtag dieses so klar stehende Recht nicht mit aller Kraft und Entschiedenheit behaupten und vertheidigen wird? Wäre es möglich, daß ein krainischer Landtag, dessen Vorgänger schon seit Jahrhunderten diesen Standpunkt festgehalten haben, jetzt nicht einstimmig erklären würde: Das sind unsere Districte, wir verlangen sie zurück und damit nichts anderes, als nur unser gutes Recht! (Zivahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.) Dieser Ansicht sind wir alle und dieser Ansicht war auch der Verwaltungsausschuß, indem er nachstehende Resolution dem hohen Hause zur Annahme zu empfehlen beschlossen hat:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

Gestützt auf das Memorial vom 26. April 1881 der k. k. Regierung an die königl. ungarische Regierung, durch welches die Rechtsansprüche des Landes Krain auf die Zugehörigkeit des Districtes Sichelburg und der Gemeinde Mariathal unanfechtbar nachgewiesen erscheinen;

als auch gestützt darauf, daß die königl. ungarische Regierung im Sinne dieses Memorials in ihrer Note vom 4. Juli 1881, Z. 2265, an die k. k. Regierung die Ansprüche Krains auf die Zugehörigkeit des Districtes Sichelburg und der Gemeinde Mariathal im Principe anerkennt, wodurch insbesondere auch das Eigenthumsrecht auf die dortigen ärarischen Wälder zu Gunsten der diesseitigen Reichshälfte im Principe anerkannt erscheint; —

sowie in Erwägung dessen, daß die in der Note der königl. ungarischen Regierung vom 7. August 1881,

3. 2565, ausgesprochenen oportünären und administrativen Bedenken gegen die Reincorporirung des Districtes Sichelburg und der Gemeinde Mariathal zu Krain den thatsächlichen Verhältnissen nicht entspricht, es vielmehr wahr ist, daß —

1.) die Gemeinde Mariathal sowohl geographisch, wie auch in ihren Verkehrsverhältnissen von Croatien ganz abgetrennt erscheint und demselben administrativ weit entlegen ist, dagegen mit allen ihren wirtschaftlichen und socialen Interessen ausschließlich nach Krain gravirt und trotz der griechisch nichtmirten Religion seiner Einwohner pfarrlich nach Krain hineinreicht; —

2.) der District Sichelburg sowohl nördlich als auch westlich, wie auch größtentheils südlich durch krainisches Gebiet umschlossen ist, der größere Theil seiner Einwohner erst durch krainisches Territorium zu seinen weit entfernten gerichtlichen und administrativen kroatischen Behörden gelangen kann, dagegen 28 Ortschaften Grundstücke in Krain besitzen, und das ganze Sichelburger Gebiet mit demselben und namentlich mit dem Gerichtsbezirke Möttling durch sieben Straßenzüge verbunden ist, demnach der geschäftliche Verkehr des größeren Theiles der Sichelburger Bevölkerung ausschließlich mit Krain stattfindet, von dessen Einwohnern sie sich religiös schon deshalb nicht getrennt fühlen kann, da im District Sichelburg selbst die römisch-katholische und griechisch-unirte Religion friedlich neben einander bestehen — und

3.) sowohl die Marienthaler als auch die Sichelburger Bevölkerung an der Weißkrainer Bevölkerung, von gerade deren Territorium sie größtentheils umschlossen ist, einen verwandten Stamm findet: —

hält der Landtag des Herzogthumes Krain an dem in der Landtagsijung vom 21. Oktober 1881 gefaßten Resolutionsbeschlusse fest, betont neuerlich sein unentwegtes Festhalten an den nie erschütterten Rechtsansprüchen des Landes Krain auf die Reincorporirung des Districtes Sichelburg und der Gemeinde Mariathal, protestirt gegen die Holzabstokungen in den dortigen ärarischen Wäldern und fordert die k. k. Regierung wiederholt und dringend auf, in Befolgung des Gesetzes vom 8. Juni 1871, R. G. B. Nr. 49, Absatz 1, die Rechte des Landes Krain zu schützen und zu wahren, demnach die Reincorporirung des Districtes Sichelburg und der Gemeinde Mariathal, also der ehemals krainischen Militärgrenze zu Krain, endlich und ehestens zur Durchführung zu bringen. —

Der Landesauschuß wird beauftragt, diese Resolution der k. k. Regierung zur Kenntniß zu bringen.

Deželni glavar:

Besedo ima gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V odseku sem glasoval za resolucijo, katero je ravnokar prečital gospod poročevalec, in naravno je torej, da bom tudi v visoki zbornici zanjo glasoval, dasiravno je spi-

sana v nekakem železnem glasu in sestavljena tako energično, kakor da bi se smela inkorporacija Žumberškega okraja že jutri pričakovati!

No, jaz mislim, da se bo to železo na resoluciji že še nekoliko zmečalo, predno bomo Žumberk prištevali kronovini Kranjski. Vzlic temu čutim potrebo, da naglašam razloge, ki so me napotili, da glasujem za to resolucijo. Slavna gospoda! Zadeva žumberška se je že večkrat razpravljala v visokem deželnem zboru, in zadnjič se je leta 1881. vršila o nji jako temeljita razprava. Vidi se mi potrebno, da povem, kako stališče so zastopale razne stranke pri tej zadnji razpravi leta 1881. Reči moram, da je nemška stranka ostala konsekventna, ker je neprestano od prvega početka zahtevala, da naj se Žumberk priklopi deželi Kranjski, dasiravno je to včasih prej ko ne, le zahtevala iz golega nasprotstva proti narodni stranki. Jedno cele zadeve, v kolikor je pri nji interesirana nemška stranka, je pri omenjeni razpravi leta 1881. prav dobro razjasnil tedanji voditelj te stranke, sedaj umrši Deschmann, ki je takrat izustil nastopne besede: „Der Bericht der Majorität hingegen weist darauf hin, weld' einen großen Wert die Ararialforste des Sichelberger Districtes haben, und wenn eine Grenzberichtigung einmal stattfinden soll, wird es uns nicht so sehr daran gelegen sein, die kroatischen Brüder, welche in Sichelburg und an kroatischen Abhänge des Gorjanzberger wohnen, zu uns zu bekommen, sondern die Absicht des Landes muß dahin gerichtet sein, den kostbaren Besitz der Wälder für diese Reichshälfte in Anspruch zu nehmen.“ Za to torej se je šlo nemški stranki in zaradi tega moram reči, da ona danes konsekventno postopa. Narodna stranka, gospoda moja, je pa takrat zastopala drugo stališče. Večina, katere poročevalec je bil takrat graščak Metliški, stavila je predlog, ki je sličen današnjemu, nasproti pa je stavila manjšina, katere vodja je bil poslanec Navratil, čisto drugačen predlog. Dotični minoritetni predlog so podpisali ali podpirali vsi poslanci narodne stranke, med njimi tudi gospodje poslanci Murnik, Klun in naš prečastiti glavar Oton Detela. No, in takrat je narodna stranka stala glede tega vprašanja na tem stališči, da je pametno, če se zahteva redna regulacija ali uravnavna meje proti Hrvatski, in da bi vsled tega imel pripadati deželi Kranjski Marindolski okraj, ki je pa danes bolj postranskega pomena, da se pa Žumberškega okraja ne sme zahtevati s tisto odločnostjo, kakor ga je zahteval gospod kanonik Klun pri utemeljevanji svojega predloga. Pri takih razmerah se vidi meni kot članu narodne stranke vsekako potrebno, da pojasnujem v javni seji, kako smo prišli do prepričanja, da je pri današnjih razmerah za nas dana potreba, da glasujemo za resolucijo, kakor je bila stavljena od častitega gospoda poročevalca. Glasovali bomo zanjo pa z nekakim pridržkom, z nekako reservatio mentalis, in to iz naslednjih razlogov. Meni se vidi samo po sebi umevno, da se mora Žumberško vprašanje presoditi objektivno, mirno in hladnokrvno, in da se za to vprašanje ne gre boriti s kakimi pravljičami, kakor je to

storil gospod poročevalec, pa tudi ne s trditvijo, kakor da bi bilo Bog ve kake koristi za deželo Kranjsko, ako se jej priklopi Žumberški okraj! Vsa stvar se mora hladnokrvno v presojo vzeti!

Visoka zbornica! Ne da se tajiti, da se iz historičnega stališča da dokazat, da je bil Žumberk nekđaj Kranjska posest, ali da je pripadal tostranski državni polovici, kakor je na Dunaji trdil Fournier! Na drugi strani pa priobčujejo tudi hrvatski pisatelji listine, v katerih dokazujejo, da pripada Žumberk Hrvatski in ne Kranjski deželi. Tako historično pravo za me nima posebne vrednosti in mislim, celo, da bi tega historičnega prava tudi nemška stranka ne smela preveč poudarjati. V Avstriji je obilo historičnih prav, pa gotovo je, da se bodo le malokatera uresničila. Pa tudi ta (leva — fuße) stranka se ne sme preveč sklicevati na historično pravo, kajti končno, ako bi to res toliko veljalo, prišlo bi tako daleč, da bi se moglo trditi, da je dežela Kranjska prav za prav nemška dežela. Pa to historično pravo ne velja in zategadelj tudi tistemu historičnemu pravu pripisujem le malo cene, po katerem bi Žumberk pripadal Kranjski deželi. Istina je, da so kranjski stanovi veliko denarja potrosili za Žumberk. Pa če se sklicujete na to historično pravo, potem smete s tisto pravico še marsikatero hrvatsko mesto zase zahtevati, vsaj so kranjski stanovi podpirali trdnjave od Sike do Szigetha in Bihacs! Z jedno besedo, če bi hoteli na tem polji historično pravo popolnoma izkoristiti, prišli bi do konkluzij, o katerih se niti govoriti ne more. Ali za me je merodajno v tem vprašanji ono, kar je bilo za narodno stranko merodajno leta 1881. Takrat je našo stranko zastopal poslanec metliških kmetjskih občin Navratil. Gospod kanonik Klun sicer ni posegel v razgovor, pač pa je to med drugimi storil gospod poslanec Oton Detela, ki je očitno pripoznal, da je stališče poročevalca manjšine Navratila jedino korektno in da je on izvrstno in izborno zagovarjal svoje stališče. Vprašam se sedaj, ali se je od leta 1881. do danes kaj bistvenega spremenilo v tej zadevi tako, da bi smela narodna stranka, ne da bi jej bilo treba pojasniti svojega stališča, glasovati za predlog upravnega odseka? Pred vsem vprašam, ali bi bila stvar, če se v istini tako izvrši, kakor se predlaga po odseku, koristna za deželo ali ne? Visoka zbornica! ne da se tajiti, da je narod, ki stanuje v Žumberku — od Marindola ne govorim, ker sem tudi za to, da se meja uravna — popolnoma hrvatski. Tega ne boste utajili. Če bi bil narod sam vložil prošnji, da naj se priklopi deželi Kranjski, bi jaz za svojo osebo morda trdil, da je stvar tako utemeljena, kakor je to naglašal častiti gospod poročevalec. To pa se ni zgodilo, pač pa je že leta 1881. tedanji poročevalec manjšine Navratil opozarjal na nek slučaj, ki se je leto poprej pripetil v Kostanjevcu. Bil je tam semenj in prišel je tudi meščan iz Metlike tja agitirat, naj se ljudje izreko, da hočejo priti pod Metliko in pod Kranjsko. Ali pri isti priliki je nastal grozovit hrup. Kričali so:

„Špijon je, dajte ga pobiti!“ in morda bi ga bili res ubili, da jim ni peto odnesel. Tako misli ljudstvo še dandanes. Tisti hrvatski narod neče priti pod Kranjsko, ker gravituje vsled jezika, navad in slučajev na hrvatsko stran. Vprašanje pa sedaj nastane, kake koristi bi bilo za našo deželo, ako se jej v istini priklopijo prepirne 4 štirjaške mile? Leta 1881. se je dokazalo, da narod Žumberški plačuje nekaj čez 6.000 gld. davka. Današnji gospod poročevalec je v odseku sicer nekoliko več izračunil; ali na podlogi razprave od leta 1881. je vidno, da znaša ves zemljiški davek, ki ga plačujejo Žumberčani le nekaj nad 6.000 gld. Pomišlite sedaj, kakšna bo stvar. Gospod poročevalec je rekel, da že sedaj vodi 7 cest iz Kranjske v Žumberk. Neobhodna posledica, ako ta pokrajna pride pod Kranjsko, bode, da bomo nasproti njej morali jednako postopati, kakor nasproti drugim pokrajinam naše dežele. Posledica bo, da jej bomo morali dati vsaj jedno deželno cesto; dalje pa bodo, kakor so pri nas prošnje za vodovode in vodnjake že v modi, prišli vsako leto tudi Žumberčani pred visoko zbornico in zahtevali vodovode, vodnjake, okrajne ceste in pota. In končno — ker se ne da tajiti, da so Hrvatje, in se na Kranjskem ne moremo postavljati na stališče, da bi jih hoteli iznenaroditi — morali bomo za tistih 11.000 Hrvatov preskrbeti tudi šolo in sicer hrvatsko šolo. Dva jezika imamo dandanes v deželi in že s tema imamo zadosti sitnosti, sedaj pa naj pride še tretji in naj pride tudi še tretja vera, ko imamo že z dvema dovolj sitnosti in prepиров! Pred vsem pa je gotovo, da bo Žumberk za deželo Kranjsko tako pasiven, do bo dežela veliko več doplačevala, kakor bodo znašali dohodki iz tega okraja. Vse to se mora v pretres vzeti! Pred vsem pa se mora tudi v pretres vzeti, da se tu ne gre za stvar madjarske vlade. V Ogrski državi obstoji Ogrska kot taka, tik nje pa je še trojedino kraljestvo. In to kraljestvo želi imeti mali Žumberk. Za nas pa se sedaj vpraša, ali bi se v istini izplačalo, zaradi ubornega in beraškega Žumberka se postaviti v nasprotje s celim hrvatskim narodom, ki ima pravico do te pokrajine, ne vsled historičnega, temveč vsled naravnega prava, katero je v veljavi že več kakor sto let, ker faktično spada Žumberk že nad sto let k onstranski državni polovici.

Ako bom danes venderle glasoval za resolucijo odsekovo, storil bom to s pridržkom, da se stvar ne sme tako daleč tirati, da bi se Žumberško ljudstvo proti svojej volji in želji priklopilo k naši kronovini. Kar me pa pred vsem navdaje zato, da glasujem za resolucijo, je to, kar je naglašal častiti gospod tovariš ekscelenca baron Schwegel. Vsa stvar Žumberška v prvi vrsti ne interesuje dežele Kranjske. Za Kranjsko deželo nima stvar nobenega pomena, in ako je gospod kanonik Klun govoril in sanjal, da se bo iz Žumberka dal za deželo našo izcerpati tisti milijon, ki ga sedaj potrebujemo, so to le gole sanje. Vprašanje, čigavi so gozdovi, to vprašanje interesuje samo našo državo kot tako. Kajti če tudi

Žumberk pripade h Kranjski, ne bo posledica to, da bi bili gozdovi last Kranjske dežele. Ako bi bilo to tako — dobro, potem zahtevajmo Žumberk, in če ga nam Ogrji iz lepa ne dajo, prisilimo jih z vojsko (Veselost. — Heiterfeit). Ker je pa to absolutno izključeno in ker bi ostali gozdi tudi potem državni upravi, samo da bi stopila na mesto onostranske, tostranska državna vlada, je opravičeno, če trdim, da stvar o prvi vrsti interesuje samo tostranko državno polovico kot tako. In ravno zategadelj, ker je vsekako potrebno, da se pri ponovitvi nagodbe z Ogrsko v vsakem oziru postavimo na tesnosrčno stališče, da imamo čisto jednake pravice, kakor onstranska državna polovica, vidi se mi, da je času primerno, da visoka zbornica sklene tako ostro resolucijo, da se tudi v tem oziru Ogrom pokaže, da mora veljati popolna pravica na obeh straneh. Če hočejo Ogrji imeti Žumberške šume, morajo tostransko državno polovico primerno odškodovati. Za to se gre, ne pa za to, da dežela Kranjska dobi majhen, beraški okraj. Ker je ravno v tem času, ko se vrše razprave glede ponovitve nagodbe z Ogrsko, potrebno, da se tudi v tem oziru strogo in bistveno precizuje stališče tostranske državne polovice, glasoval bom za resolucijo upravnega odseka, dasiravno v drugem stojim glede Žumberškega vprašanja še vedno na tistem stališču, na katerem je leta 1881. stala narodna stranka in ž njo prijatelj Klun. (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede? Gospod poslanec Kalan ima besedo.

Poslanec Kalan:

Ker se je v visoki zbornici sprožilo vprašanje Žumberško in Marindolsko, je nastal med Hrvati velik hrup in časniki raznih političnih strank so to reč na dolgo in široko razpravljali, in sicer iz zgodovinskega in iz političnega stališča. Naštevata so se v člankih raznih glasil imena zgodovinskih avtoritet, katerih imajo Hrvatje lepo število, ki so z dokazi utrjevali svoje nazore, da spada preporna pokrajina Žumberška Hrvatski deželi. Glede zgodovinskega vprašanja mi ni treba ničesa več omenjati, ker so o njem že drugi govorniki obširno in temeljito govorili. Nasproti pa so se tudi iz političnega stališča slišali glasovi, da je to vprašanje, ki se je sedaj vrglo v zbornico kranjsko, nekako preporno jabelko, katero hočejo nasprotniki Hrvatov in Slovencev uporabiti, da bi se ta dva naroda med saboj odtujila.

Ti glasovi, ki so se čuli iz Hrvatske strani, so me napotili, da tukaj izjavljam v svojem imenu, da vsaj mene, ko sem se odločil glasovati za ta predlog, niso vodili ti nameni, ampak samo namen, katerega je razjasnjeval častiti gospod poročevalec in kateremu bo vkljub vsemu ugovarjanju moral pritrditi tudi gospod poslanec dr. Tavčar, namreč, da je sedaj, ko se gre za ponovitev nagodbe z

Ogrsko, dana praktična prilika, da tudi mi poudarjamo svoje posebne zahteve, katere imamo glede kranjske dežele.

To in nič drugega naša stranka želi. Ona želi, ravno tako kakor dosedaj, vedno živeti v prijateljskih odnošajih z rodnimi brati onkraj Sotle. Loči nas samo voda in kakor je rekel pokojni pesnik in pisatelj Šenoa, voda ni kri, in zato menim, da razmere, ki jih imamo z bratskim narodom, ne bodo kar nič trpele, ako tudi visoka zbornica sprejme predlog. Zakaj ako se kaka zgodovinska krivica kake dežele poravna, mislim, da se s tem nobenemu ne godi krivica, in vsak, ki pravično sodi, bo rekel, tako mora biti, kakor zahteva pravica. V tem oziru je gospod poslanec dr. Tavčar lahko pomirjen, da to ne bo nikako preporno jabelko, ampak naj se stvar tako ali tako reši, vkljub temu ostanejo razmere med nami in Hrvati, kakoršne so bile dosedaj.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Schweiger ima besedo.

Poslanec Schweiger:

Visoka zbornica! Če pogledamo Bauerjev zemljevid, kakoršnjega rabijo v naših ljudskih šolah, in pogledamo, kje leži Radovica, vidimo, da je Radovica, kakor neka zagozda v Hrvatsko. Mojo faro, oziroma občino Radovico, obdajajo Žumberčani na treh straneh, le na jugu smo zvezani z matere zemljo Kranjsko. Ker sem že toliko let bližnji sosed Žumberčanov, mi boste gotovo verjeli, če rečem, da so mi tamošnje razmere precej dobro znane. Gospod tovariš dr. Tavčar je opomnil, da bodo Žumberčani prišli z raznimi prošnjami pred našo zbornico, kakor postavim za vodo. No, gospodje, bodite uverjeni, da za vodo Žumberčani ne bodo prišli prositi, — imajo je več kakor treba, toliko, da pripovedujejo, da na Gorenjskem molijo za tiste, ki žive pod Uskoki, da bi jih Bog obvaroval nesreče, češ, svoječasno jih bo preplavila voda iz Gorjancev.

Dalje misli gospod dr. Tavčar, da dobimo novo vero v deželo. Naj se on tega ne boji (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Bojim se! kaj pa je to slabega?“). Marijindolcevi, ki so pravoslavne vere, itak iz dežele ne moremo dati, ker prebivajo v sredini med Adlešiči in Preloko. Žumberčani so pa katoličani, kakor mi, le s tem razločkom, da imajo drugačne obrede, obrede čez vse lepe in častitljive. Ž njimi živimo, gospoda moja, v tako lepem miru, da se mnogokrat zgodi, da si duhovniki med saboj pomagamo drug drugemu. Kadar sosednega župnika doma ni, grem, ako potrebno, jaz tja in opravim duhovno službo. Njih ljudje hodijo k naši službi božji, naši pa k njihovi. Samo birma se jim ne sme pri nas deliti, ker ondotna fara spada k Križevski škofiji.

Kar pa zadeva to, da je gospod poslanec dr. Tavčar omenjal slučaja, da je nekdo v Kostanje-

vacu bežati moral, da je odnesel zdravo kožo, ker so ga imeli za agitatorja, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Navratil, Vaš prednik je to povedal!“), verjamem, da je istina, da se je to zgodilo. Jaz pa vem nekaj družega. Ko sem šel v Ljubljano, bili so ljudje pri meni in so mi rekli: „Skrbite in delajte na to, gospod, da bomo Kranjci postali“. (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: „Čujte, čujte gospod dr. Tavčar!“) In gospoda moja, ko bi mi dali na plebiscit, ne da bi se agitiralo in hujskalo za ali zoper vtelesenje, ampak da si sami izbero, 99 odstotkov bi glasovalo za inkorporacijo (Poslanec Murnik: — Abgeordneter Murnik: „Mislijo, da je tukaj več podpor, kakor na Hrvatskem!“). Urokov, zakaj se žele nam pridružiti, tukaj nečem navajati (Poslanec Murnik: — Abgeordneter Murnik: „Pa bi bilo dobro!“) Istina pa je, da si prosto ljudstvo to želi, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ne vem, — hrvatski listi drugače pišejo!“). Pišejo iz svojega stališča, pišejo in govore tako posebno tisti, ki bi tudi radi imeli, da bi mi, ki smo onkraj Gorjancev, bili Hrvati, ker nas Belokranjce tako zovejo planinske Hrvate. Katera stranka je to, Vam je ravno tako dobro znano, kakor meni. Glasoval bom torej tudi jaz za resolucijo in le želim, da bi se povoljno rešila za našo kranjsko deželo. (Zivahno odobrovanje na levi. — Lebhafter Beifall links).

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Berichterstatter Ritter von Langer:

Vor allem muß ich mit Befriedigung constatiren, daß keiner der Herren Redner im hohen Hause erklärt hat, gegen die beantragte Resolution stimmen zu wollen. Weiters muß ich dem Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar gegenüber, der auf die Debatte vom Jahre 1881 zurückgegriffen hat, constatiren, daß wir damals ganz denselben Standpunkt, wie heute, eingenommen haben, und die Resolution von damals ist dem Sinne nach ganz dieselbe, wie heute, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Das habe ich ja selbst bestätigt!“) ich begrüße jedoch dabei mit Vergnügen die Thatsache, daß heute die Herren der beiden slovenischen Parteien in diesem hohen Hause in dieser Frage nicht mehr auf jenem Standpunkte stehen, eine Gegenresolution zu Gunsten Kroatiens in Antrag zu bringen, wie dies leider im Jahre 1881 der Fall war.

Der sehr geehrte Herr Vorredner von der national-liberalen Partei hat gemeint, man könne ja auch geschichtliche Daten anführen, wornach Sichelburg und Marienthal nicht zu Krain, sondern zu Kroatien gehören, und insolgedessen sei es, wie er sagt, durchaus nicht erwiesen, daß der Rechtsstandpunkt ganz klar für uns spricht. Dem gegenüber muß ich aufrichtig bedauern, daß der Herr Vorredner keine einzige solche Date vorzubringen in der Lage war, oder doch wenigstens angedeutet hat, welche geschichtlichen Thatsachen für seine

Anschauung sprechen sollen. Andererseits aber dürften diese Daten, wenn sie auch vorhanden wären, was ich jedoch durchaus negire, von wenig durchschlagendem Belange sein, da doch sonst eine ungarische Regierung im Jahre 1881 die Zugehörigkeit Sichelburgs und Marienthals zu Krain schwerlich im Principe anerkannt hätte; seither sind aber keine neue Daten entstanden. Weiters hat derselbe Herr Abgeordnete gemeint, daß er sich bei der Eigenthumsfrage jener 6600 Joch ärarischer Waldungen nur um Staats- nicht aber um Landesinteressen handelt. Ja meine Herren, wo liegt denn eine Grenze zwischen Staats- und Landesinteressen!? — Was dem Staate frommt, frommt auch dem Lande; und wenn es gelingt, durch die Beschlüsse unseres Landtages dem Staate zur Erlangung der ärarischen Wälder im Sichelburger Districte mitgeholfen zu haben, dann können wir darauf stolz sein und haben wir im Interesse des Staates und somit auch im Interesse des Landes gehandelt (Zivahno odobrovanje. — Lebhafter Beifall.

— Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „To sem tudi jaz povdarjal!“). Ferner hat der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar gemeint, er wäre nicht gegen die Incorporirung, wenn letztere nicht gegen den Wunsch der dortigen Bevölkerung wäre und wenn diese Bevölkerung nicht nach Kroatien gravitiren würde, wogegen der Herr Abgeordnete Schweiger versichert hat, daß im Falle eines Plebiscites 99% der nämlichen Bevölkerung für den Anschluß an Krain sich aussprechen würden. Nun, zu einem Plebiscit wird es jedenfalls nicht kommen. — Indes möchte ich hier eine andere Beweisführung antreten, weshalb meiner Ansicht nach die Bevölkerung Sichelburgs und Marienthals ein Interesse daran hat, zu Krain zu gehören. Das größte Interesse, welches die dortige Bevölkerung an unser Land bindet, sind wirtschaftliche, sind materielle Interessen, welche dabei hauptsächlich maßgebend sind. Sehen wir nun einmal nach, was für Steuern die Bevölkerung in Kroatien und somit auch jetzt Sichelburg und Marienthal zahlt, und was sie für die ganz gleichen Grundstücke bei uns an Steuern zahlen würde! Das in Rede stehende Gebiet umfaßt im ganzen 40.919 Joch, wovon nur 895 Joch unproductiv sind. Von diesen 40.919 Joch entfallen rund 22.000 Joch auf Waldungen, wobei aber die ärarischen Wälder hier nicht mitgerechnet erscheinen. Nimmt man den Katastralreinertrag des Waldes per Joch nur mit 30 kr., jenen der Culturen nur mit 2 fl. an, was entschieden nicht übertrieben ist, indem z. B. die Wiesen bei uns, die in die 5. also letzte Classe eingereiht sind, einen Katastralreinertrag von 3 fl. 40 kr. per Joch ergeben, so ergibt sich hieraus eine Besteuerung des Sichelburger Districtes mit über 20.000 fl. (Ugovor v središči. — Widerspruch im Centrum.) Ich bitte nur nachzurechnen, was in Kroatien an Steuern gezahlt wird! Da haben Sie erstens die 25^{1/2}% Grundsteuer, wovon aber hier 8^{1/4}% in Abzug kommen, indem 8^{1/4}% jener 25^{1/2}% für die Grundlasten-Ablösung bezahlt werden, diese aber im Sichelburger Districte nicht vorkommen dürfte, da die Sichelburger keine Hörigen, sondern mit Grund und Boden seit jeher belehnt waren; deshalb rechne ich hier nur 17^{1/2}% Grundsteuer; dann haben wir einen 30% Einkommensteuer-Zuschlag, weiters die sogenannte Erwerbs-, die aber eigentlich eine Kopfsteuer ist, indem jeder Hausherr für sich 2 fl., von jedem Familienmitgliede und Gesinde

aber, welches das 16. Lebensjahr erreicht hat, 1 fl. zu zahlen hat. Nach diesen Steuersätzen ist wohl anzunehmen, daß bei einem Flächenmaße von 40.919 Joch rund 20.000 fl. an Steuern, also kaum 50 kr. vom Joch in Sichelburg entrichtet werden. Bei uns aber würden unter den gleichen Verhältnissen nur rund 16.000 fl. an Steuern entrichtet werden. (Ugovor v središei. — Widerspruch im Centrum.) Es ist Thatsache, sie zahlen dort 20.000 fl., während sie bei uns nur 16.000 fl. zu zahlen hätten. Ich bitte nur nachzurechnen und Sie werden sich von der Richtigkeit meiner Behauptung überzeugen! Unter diesen Umständen glaube ich nicht, daß sich die Bevölkerung jener Distrikte dagegen wehren wird, einem Lande anzugehören, wo sie weniger Steuern zu zahlen hätte, mit dem sie ohnehin im regsten Verkehr steht und welches ihnen wahrlich größere Rücksichten entgegen bringen würde, als es Kroatien thut.

Was den angeblichen Wunsch der Bevölkerung, zu Kroatien zu gehören, betrifft, so erinnere ich nur daran, daß, als die Grenze aufgelassen wurde, von Sichelburg eine Deputation nach Agram gegangen ist, um gegen die Incorporirung nach Kroatien zu protestiren. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kakšni stari korporali!“) Das war im Jahre 1869, und diese Deputation ist auch vom Bauus empfangen worden. Nun meinte weiters der erste Herr Vorredner, daß unser Land von der Incorporirung dieser Districte keinen Vortheil und Nutzen hätte, sie seien ja passiv. Ich glaube, meine Herren, daß, selbst wenn es so wäre, wir hier heute nicht so sehr mit unserem materiellen Vortheile, als vielmehr mit unserem Rechte auf diese Districte zu rechnen und vor Allem dies im Auge behalten müssen, denn dieses Recht existirt einmal zweifellos und wir dürfen es nicht aufgeben!

Ferner meint der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar, daß Sichelburg eigentlich als zu Kroatien und nicht zu Ungarn gehörig angesehen wird. Mag sein, allein ich glaube, es ist kein ganz sicherer Schluß, daß Sichelburg, wenn nicht an Krain angeschlossen, dann gewiß Kroatien zufallen müßte. Stellen wir uns vor, die Verhandlungen mit der ungarischen Regierung würden dahin führen, daß die österreichische Regierung auf Sichelburg verzichtet. In diesem Falle könnte die ungarische Regierung, welche im Jahre 1881 anerkannt hat, daß Sichelburg rechtlich zu Krain gehört, den Spieß gegen Kroatien drehen und sagen: die österreichische Regierung hat an die ungarische Krone Sichelburg, ein Land, welches nie zu Kroatien, sondern stets nur zu Krain gehört hat, abgetreten, dieses Land gehört somit nicht zu Kroatien, sondern wird unter die Verwaltung des Gouverneurs von Fiume gestellt. Es muß also nicht sein, daß Sichelburg, wenn nicht zu Krain, jedenfalls zu Kroatien fallen müßte. — Wir haben eben wegen Sichelburg und Marienthal nicht mit der kroatischen, sondern mit der ungarischen Regierung zu verhandeln, und wenn dieses Territorium an Ungarn abgetreten wird, so steht es der ungarischen Regierung frei, daßselbe nicht als kroatisches, sondern als ungarisches Territorium zu behandeln, eventuell als Tauschobject zur Vergrößerung ihres Finmaner Territoriums — zu benutzen.

Schließlich möchte ich noch auf eines hindeuten. — Wir stehen mit der ungarischen Regierung jedenfalls

auf freundschaftlichem Fuße, ebenso auch und zufolge der slavischen Majorität in unserem Lande auf noch freundschaftlicheren Fuße mit der kroatischen Bevölkerung; andererseits aber müssen wir bedenken, daß es immer eine Ehrenpflicht eines jeden Landes war, die Integrität seiner Grenzen hochzuhalten und dieselben gegen jedermann zu verteidigen. Meine Herren! Diese Ehrenpflicht findet ihre Grenze an der Freundschaft nicht! (Zivahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.) Sie besteht fort und man kann den Freund nach wie vor hochhalten, wenn man auch bemüßiget ist, gegen denselben seine Rechte, seine Ehrenpflicht geltend zu machen. Demgemäß wollen wir trotz der bestehenden Freundschaft unsere Grenzen, unser gutes Recht auf Sichelburg und Marienthal ebenso entschieden wahren, wie es seit Jahrhunderten unsere Väter gethan haben. — (Zivahno odobravanje in ploskanje. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen.)

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je soglasno sprejet.

Der Antrag ist einstimmig angenommen.

S tem je ta točka rešena.

Daljna točka je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca Ivana Hribarja in tovarišev gledé davčnih in pristojbinskih olajšav za nove obrtnostne podjetbe v mestu Ljubljani in bližnji okolici (k prilogi 30.).

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen, betreffend die Steuer- und Gebühren-Erleichterungen für neu zu errichtende Industrieunternehmungen in der Stadt Laibach und in deren nächster Umgebung (zur Beilage 30.).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Gospod poslanec Ivan Hribar je s tovariši stavil sledeči predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

Visoka c. kr. vlada se naprosi, predložiti dr-žavnemu zboru načrt zakona, s katerim se za obrtnostne podjetbe, ki se v mestu Ljubljani ter v kaptasterskih občinah Spodnja Siska, Vodmat in Glinice na novo ustanove v teku petih let, dovoli one davčne in pristojbinske olajšave, kakor so se z za-

konom z dné 10. avgusta 1895, drž. zak. št. 131, dovolile za tržaško okolico in katastersko občino Milje.“

Upravni odsek se je o tem predlogu posvetoval. Kakor je znano, izdal se je za Tržaško mesto lanskega leta zakon, v katerem so se določile nekatere in sicer jako izdatne olajšave za gotova podjetja, ki se na papirji jako čudno bero, v praksi pa lahko nekoliko drugače zvršujejo. Po tistem zakonu dovoljene so za podjetja, katerih sploh še ni bilo v Avstriji, ali so pa taka, da izdelujejo svoje predmete v nezadostnem številu, in glede katerih se mora sploh pripoznati, da so v prospah gospodarskim razmeram, olajšave pri napravi tovarn in pri nakupu zemljišč. Daljne jako eminentne olajšave obstoje v tem, da se za dotična podjetja ne pobira niti dohodninski, niti obrtni, niti hišnorazredni davek.

Ta zakon ima za Trst in okolico veljati do konca l. 1890. in ustanavlja za podjetja, ki se ustanove v okviru in na podlagi tega zakona take olajšave, da morajo dotična industrijska podjetja res dobro uspevati. Stvar je torej sama po sebi taka, da bi bilo le želeli, da bi visoka vlada tudi za vojvodino Kranjsko, oziroma za mesto in okolico ljubljansko izdala tak zakon. Mi vsi vemo, da je v interesu dežele le želeli, da se pospešuje industrija, in to bo le mogoče, ako se nam posreči, da privabimo kapital v našo kronovino, o kateri je eksce-lenca gospod baron Schwegel zadnjč tako značilno rekel, da je krajina, ki za Trstom leži in ki je od narave poklicana, da bi imela več industrije, kakor je ima sedaj. Odsek je torej mnenja, da se imamo krepko potegniti za nasvetovani zakon. Za Ljubljano bi bilo to že posebno želeli. Ako bi se izdal tak zakon, umevno je, da bi se v Ljubljano tekom 4 ali 5 let pridobilo veliko industrijskih podjetij, in iz tega bi izviralo, da bi se na jedni strani število prebivalcev izdatno pomnožilo in na drugi strani sploh izdatno zboljšalo gmotno naše stanje. Ljubljana, ki se vsled potresa nahaja v tako žalostnem stanju, je gotovo opravičena zahtevati, da se na njo ozir jemlje. Pripoznavam, da je visoka vlada nasproti mestu Ljubljanskemu pokazala veliko naklonjenosti, pa rane, katere je mestu vsekala potresna katastrofa, se še dolgo ne bodo zacelile in zatorej je želeli, da bi mu visoka vlada isto naklonjenost ohranila tudi še v prihodnje. Prilika, izkazati jo nam vnovič, ponuja se jej ravno pri predlogu, ki je v razpravi. Upravni odsek se glede tega predloga ni mogel na drugo stališče postaviti, nego da je sklenil, priporočati ga visoki zbornici v sprejem, kakor je bil stavljen od gospoda poslanca Hribarja in tovarišev, in zato mi je čast predlagati:

Visoki deželni zbor skleni:

„Visoka c. kr. vlada se naprosi, predložiti državnemu zboru načrt zakona, s katerim se za obrtnostne podjetja, ki se v mestu Ljubljani ter v katasterskih občinah Spodnja Šiška, Vodmat in Glinice na novo ustanove v teku petih let, dovoli one davčne in pristojbinske olajšave, kakor so se z zakonom z dné 10. avgusta 1895, drž. zak. št. 131,

dovolile za tržaško okolico in katastersko občino Milje.“

(Poslanec eksce-lenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: „Bravo, bravo!“)

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo k daljni točki dnevnega reda, to je:

10. Ustno poročilo upravnega odseka gledé pre naredbe §§ 12. in 36. zakona z dné 15. septembra 1881. l., dež. zak. št. 14, o redu o požarne policiji in gasilnih stražah za vojvodino Kranjsko izvzemši deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 47.).

10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses inbetreff der Abänderung der §§ 12 und 36 des Gesetzes vom 15. September 1881, V. G. B. Nr. 15, betreffend die Feuerpolizei- und Feuerwehroordnung für das Herzogthum Krain mit Ausnahme der Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 47.).

Poročevalec Globočnik:

Visoka zbornica! Deželni odbor je predložil poročilo gledé pre naredbe §§ 12. in 36. zakona z dné 15. septembra 1881. l., dež. zak. št. 14, o požarni policiji in gasilnih stražah. Te pre naredbe se tičejo povračila stroškov, če nastane v kaki občini požar in če pride bližnja občina ali bližnja požarna straža na pomoč. Dosedaj so v tem oziru odločevali določbe §§ 12. in 36. citiranega zakona. § 12. določuje namreč, da je vsaka občina dolžna, v slučajih požara na pomoč priti sosesdni občini brezplačno; § 36. pa določuje, da ima stroške za tako zunajno pomoč in pa za popravljanje pokvarjenega gasilnega orodja ali drugih pripomočkov prevzeti tista občina, ki je drugi prihitela na pomoč. To je bilo dosedaj princip in to načelo se ni izkazalo kot pravo, kajti občina, ki je imela dobro požarno brambo in dobro osnovano gasilno orodje, morala je brezplačno na pomoč priti bližnji občini, če je tam nastal kak ogenj. Taka občina, ki je imela dobro osnovano gasilno stražo, morala je torej ne le v nevarnost postavljati življenje, oziroma zdravje svojih

gasilcev, njih telesne in duševne moči v službo dati sosedni občini, morala je imeti vrh tega še gmotno škodo. To niso bile zdrave razmere. Taka občina, ki je imela dobro osnovano gasilno stražo, je morala nevoljna biti vsled tega, da je morala brezplačno pomoč deliti, in gotovo še bolj nevoljna pa je morala biti požarna bramba. In če je drugokrat zopet nastal kak požar v bližnji občini, zgodilo se je čestokrat, da požarna bramba ni več hotela sodelovati ali da vsaj ni rada sodelovala. In če ni sodelovala, nastala je mržnja med obema občinama, nastalo je sovraštvo, in to se je posebno občutno kazalo nasproti požarni straži. Torej na jedni strani je bila požarna bramba užaljena, užaljena pa tudi sosedna občina, kjer je gorelo, in sosedna občina se je tam, kjer je v bližini bila na razpolaganje dobra požarna bramba, zmiraj držala načela, da jej ni treba skrbeti za posebne gasilne naprave, ker si je bila v svesti, če nastane ogenj, da bo potem brezplačno pomagala dotična bližnja občina, ki ima požarno brambo. Torej je postala malomarna gledé gasilnih naprav, in to je čisto umevno, kajti ako bi bila hotela stvar uravnati, imela bi bila veliko troškov za ustanovo požarne brambe, za gasilne pripomočke i. t. d., in zdelo se jej je torej najbolj koristno, ako ničesa ne stori gledé gasilnih pripomočkov in gasilnih priprav. Torej gasilstvo ni napredovalo, ampak le nazadovalo, in take razmere za prihodnje ne kaže vzdrževati. Zato je odbor zaveze kranjskih gasilnih društev vložil na vlado prošnjo, v kateri je prosil, da bi se te razmere preuredile, in da bi se občine, ki nimajo požarne brambe, prisilile prispevati za bližnje požarne brambe in za povrnitev troškov o priliki požara, ako pride požarna bramba na pomoč.

C. kr. deželno predsedstvo uvaževalo je te razmere in je izročilo dotično prošnjo deželnemu odboru s priporočilom, da bi se času primerno preuredile določbe §§ 12. in 36. prej navedenega zakona. Deželni odbor je potem sklenil preurediti ta dva paragrafa, ampak določiti kot načelo, da se imajo za zunajno pomoč plačati troški le tedaj, če nima dotična občina, kateri se je pomoč prinesla, svoje gasilne straže, ali pa če se ni s kako občino zaradi gasilne straže v zmislu § 28. dogovorila. Določilo se je dalje, da se ima zahteva pri dotični občini, katera ima troške povrniti, zglasiti tekom 8 dnij po požaru, in da ima v slučajih, da bi nastal kak prepir, razsojati deželni odbor. Dotični načrt zakona je predložen visoki zbornici kot priloga 47. Toda upravni odsek je ta načrt nekoliko spremenil. Princip, da naj se spremenita §§ 12. in 36., odobril je upravi odsek, toda besedilo je spremenil in sicer spremenil tako, da so se troški, ki se imajo povračevati, natanko določili. Določilo se je namreč, da plačuje dotična občina, ki je po požaru prizadeta, troške občin in gasilnih straž za pripravo v svrhu zunanje pomoči, kakor tudi troške za popravljanje njihovih o tej priliki poškodovanih gasilnih pripomočkov; — dalje, da se imajo zadevni zahtevki pri tej občini zglasiti tekom 8 dni po požaru — in končno, da selska občina ni opravičena zahtevati kako povračilo vzrastlih jej troškov od po požaru

poškodovanih. To so principi, katerih se drži upravni odsek, in jaz v njegovem imenu predlagam, da visoka zbornica izvoli sprejeti načrt zakona, kakor je tiskan v prilogi 47. s to premembo, da se ima § 36. glasiti takole:

„§ 36.

Troške občin in gasilnih straž za pripravo v svrhu zunanje pomoči, kakor tudi troške za popravljanje njihovih o tej priliki poškodovanih gasilnih pripomočkov plačuje po požaru prizadeta selska občina.

Zadevni zahtevki morajo se tekom 8 dni po požaru zglasiti pri oni občini, ki jih je dolžna plačati, ter razsoja v slučajih prepira o tem končno deželni odbor.

Selska občina ni opravičena zahtevati, da bi se ji iz zgorajšnje obveze vzrastli troški povrnili od požara oškodovanih.

§ 36.

Die Auslagen der Gemeinden und der Feuerwehren für die Bespannung zum Zwecke auswärtiger Hilfeleistung, sowie die Kosten für die Wiederherstellung ihrer hiebei schadhaf gewordenen Löschmittel werden von der vom Brande betroffenen Ortsgemeinde getragen.

Diesfällige Ansprüche müssen innerhalb 8 Tagen nach erfolgtem Brande bei der zahlungspflichtigen Gemeinde angemeldet werden und entscheiden im Streitfalle hierüber endgiltig der Landesausschuss.

Die Ortsgemeinde ist nicht berechtigt, den Ersatz der ihr aus der obigen Verpflichtung erwachsenen Kosten von den durch den Brand Beschädigten zu verlangen."

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

Gospod poslanec dr. Schaffer se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Hohes Haus! Nachdem ich im Jahre 1880 als damaliger Berichtstatter im Landesausschusse in Gemeindeangelegenheiten die Ehre hatte, die jetzt geltende Feuerwehrrordnung aus dem Jahre 1881 dem hohen Hause vorzulegen, so möge es mir gestattet sein, ganz kurz zu dem vorliegenden Gegenstande das Wort zu ergreifen umsomehr, als ich mit dem Antrage des verehrten Verwaltungsausschusses mich nicht einverstanden erklären kann.

Dieser Antrag geht von der auf den ersten Blick captivirenden Voraussetzung aus, daß der Umstand eine gewisse Unbilligkeit involvire, daß diejenige Gemeinde, welche einer anderen Gemeinde mit Spritzen und Löschwerkzeugen zu Hilfe eilt, also fremden Leuten einen Vortheil bringt, und dabei ihre eigenen Löschgeräthschaften der Gefahr der Beschädigung aussetzt, für diese ihre That auch noch in die Tasche greifen und den Schaden selbst repariren soll. Nach meiner Meinung ist jedoch diese Unzukömmlichkeit eine scheinbare. Diese Frage ist im Jahre 1880, damals als der hohe Landtag mit

dem betreffenden Gesetzentwurfe sich beschäftigt hat, auch erörtert worden und hat sich die große Majorität des Landtages nach einer längeren Auseinandersetzung nach der einen und der anderen Richtung endlich für die Fassung entschieden, wie sie in dem derzeitigen § 36 enthalten ist, und zwar war der durchschlagende Gesichtspunkt der, daß bei dieser Bestimmung das Princip einer gewissen Gegenseitigkeit zum Ausdruck gelangt, und daß das Opfer, welches in dem einem Falle von einer Gemeinde zu Gunsten der anderen gebracht wird, eben so gut in dem nächsten Falle von der letzteren zu Gunsten der ersteren gebracht werden kann, und daß, wenn das Land einmal, wie es zu hoffen steht, — denn in einem ziemlich weitgehenden Maße ist es schon jetzt der Fall, — von einem ziemlich eng geschlossenen Netze von Feuerwehren umgeben sein wird, diese gegenseitige Hilfeleistung von selbst aufhört, bezw. sich aufhebt. Thatsache ist es, daß die bestehenden Feuerwehro Ordnungen, und es sind deren 10—15, nahezu alle bis auf 2 an diesem Grundsätze nach der ursprünglichen Fassung nach einer 20—25 jährigen Erfahrung noch immer festgehalten haben. Eine Änderung ist nur in Tirol und Oberösterreich erfolgt aber nicht in dem Sinne, wie sie jetzt vom Verwaltungsausschusse vorgeschlagen wird, diese Fassung ist bisher noch nirgends angenommen worden, sondern nur in dem Sinne, wie § 36 nach dem Gesetzentwurfe in der Beilage Nr. 47 lauten soll. Ich würde nach meiner Anschauung am liebsten gar keine Änderung an dem bestehenden Gesetze vornehmen, weil mir die Schwierigkeiten, die als Grund für die Nothwendigkeit einer Änderung angeführt worden sind, nicht von Bedeutung zu sein scheinen. Es ist gesagt worden, die Feuerwehren kommen nicht gerne auf den Brandplatz, weil sie kein Geld haben, um sich eigene Pferde zu halten, die Kosten für die Aufnahme der Bespannung aber nicht ersetzt werden. Ich glaube jedoch, daß die Fälle, in denen die Feuerwehren trotzdem nach den bestehenden Vorschriften gerne und freiwillig gekommen, und das Gegentheil davon nur Ausnahmen sind.

Was spricht aber noch weiter gegen die Fassung des § 36, wie sie vom Verwaltungsausschusse beantragt wird? Ein Grund ist der, daß die Gemeinden, die ohnehin durch den Brand allein schon nach verschiedenen Richtungen hart betroffen werden, auch noch dazu verhalten werden sollen, für weitere Kosten aufzukommen. Auf diesen Umstand lege ich indessen weniger Gewicht. Allein ich befürchte etwas anderes, nämlich, daß die Bestimmung des § 36, wie er gegenwärtig zur Berathung vorliegt, die Quelle großer Streitigkeiten und der Anlaß zu mühevollen Erhebungen und unnützer Arbeit sein wird. Ich bitte nur zu bedenken, wie leicht und wie oft es vorkommen wird, daß die Gemeinde, welcher Hilfe geleistet worden ist, sagt: „der Schaden wird übertrieben hoch angegeben, er beträgt nicht soviel, es sollen Erhebungen stattfinden und Sachverständige einvernommen werden“. Die ganze Sache wird dann an den Landesauschuss gehen; was geschieht aber in zwischen? Die eine Möglichkeit wäre die, daß die Sachen inzwischen reparirt werden, sie werden aber meistens nicht reparirt werden, unter allen Umständen aber sind eine Reihe von Fällen denkbar, wo es zu Streitigkeiten kommt. Bleiben wir also bei der jetzigen

Fassung oder wenigstens bei jener, wie sie vom Landesauschusse in der Beilage Nr. 47 vorgeschlagen wird, der ich eventuell zustimmen könnte, weil damit eine gewisse PreSSION darauf ausgeübt wird, daß Feuerwehren auch dort eingeführt werden, wo sie gegenwärtig noch nicht bestehen und sich die möglichen Unzukömmlichkeiten und Unbilligkeiten im Laufe der Jahre zwischen den Gemeinden vollkommen ausgleichen, ob man nun die gegenwärtige Fassung beibehält, oder dem § 36 die Stillirung gibt, wie sie in der Beilage Nr. 47 enthalten ist.

Ich würde mir daher in erster Linie erlauben, nachdem der Verwaltungsausschuss die Fassung des Landesauschusses fallen gelassen hat, diese Fassung des Landesauschusses als meinen Antrag wieder aufzunehmen. Sollte jedoch das hohe Haus diesem meinem Antrage nicht zustimmen, so wird man hoffentlich mindestens soviel zugeben, daß die Frage von verschiedenen Gesichtspunkten noch erörtert zu werden verdient, weshalb ich in zweiter Linie die Rückverweisung an den Landesauschuss zur nochmaligen Berathung und Bericht erstattung beantrage.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer je predlagal, da naj se § 36. sprejme tako, kakor ga nasvetuje deželni odbor v prilogi 47. Za slučaj ko bi se ta predlog ne sprejel, pa stavlja drug eventualni predlog, da se načrt zakona vrne deželnemu odboru.

Gospodje poslanci, ki podpirajo prvi predlog gospoda poslanca dr. Schafferja izvolijo ustati.

(Podpre se. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Gospod deželni predsednik se je oglasil k besedi.

St. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Hoher Landtag! Es sei mir gestattet, da ich ein warmer Freund der Feuerwehren bin, dieser Angelegenheit ein paar Worte zu widmen, umsonst, als ich die Anträge, welche von Seite des Verwaltungsausschusses gestellt werden, für sehr zweckmäßig erachte, die Anträge des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer aber als geradezu gefährlich bezeichnen möchte. Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer, — er möge das Wort entschuldigen, das ich jetzt gebrauchen werde —, kennt die Verhältnisse auf dem Lande und in den Landgemeinden nicht, sonst hätte er zu diesem Antrage nicht kommen können. Das gegenwärtig in Geltung befindliche Gesetz ist geradezu eine Prämie für jene Gemeinden, welche für die Feuerwehren absolut nichts thun, denn diejenigen Gemeinden, welche keine Feuerwehren haben, haben die fremde Hilfe umsonst, denn die Feuerwehren lassen sich in ihren menschenfreundlicher Thätigkeit, Gott sei Dank, trotz der drohenden finanziellen Nachtheile nicht abhalten, auch dort Hilfe zu leisten, wo sie für die Bespannung und die Abnutzung der Geräthe bisher keine Entschädigung gefunden haben. Es haben also diejenigen Gemeinden, welche dem Löschwesen gegenüber bisher ablehnend sich verhalten haben, ein gutes Geschäft ge-

macht, denn die Hilfe haben sie gerade so erhalten, wie diejenigen, die in dieser Hinsicht etwas gethan haben, sie selbst aber haben dafür nichts gezahlt. Das war die Folge des gegenwärtigen Gesetzes. Mit diesem Principe endlich einmal aufzuräumen ist hoch an der Zeit und darum halte ich einen vertagenden Antrag, wornach der Gesetzentwurf wieder an den Landesauschuss zur Berathung und Berichterstattung zurück verwiesen und dadurch die gegenwärtigen misslichen Verhältnisse auf ein weiteres Jahr verlängert werden sollen, geradezu für einen Schaden für das ganze Land.

Was den Ausschussantrag und jenen des Landesauschusses, wie er in der Beilage Nr. 47 enthalten ist, anbelangt, so differiren diese beiden Anträge darin, daß der Landesauschuss von der Anschauung ausgeht, dieses von dem Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer vertretene und hochgehaltene Princip der Reciprocität sei wenigstens theilweise noch aufrecht zu erhalten. Diese Reciprocität, vermöge welcher keine Gemeinde für auswärtige Hilfeleistung einen Ersatz zu leisten hatte, hat bisher factisch nicht bestanden; sie bestand höchstens darin, daß die eine Gemeinde für ihre Feuerwehr Opfer brachte, die andere aber nicht, was jedoch keine Reciprocität, sondern das Gegentheil davon ist. Wie wird nun die Sache jetzt und zwar zunächst nach dem Antrage des Landesauschusses sich gestalten? Es sollen diejenigen Feuerwehren, welche zur auswärtigen Hilfeleistung in andere Gemeinde sich begeben, in denen ebenfalls Feuerwehren bestehen, keinen Anspruch auf den Ersatz der Kosten für die Wiederherstellung und Neuanschaffung ihrer bei der Rettungsaction schadhast oder unbrauchbar gewordenen Löschmittel haben. Jetzt kommt allerdings der Grundsatz der Reciprocität zur Geltung, weil hier nürmehr jene Gemeinden zur Zahlung nicht verpflichtet werden, welche selbst für die Feuerwehr etwas geleistet haben. Das wäre anscheinend ganz richtig; was aber wird die Folge dieses Grundsatzes sein? Die Gemeinden werden bald zu der Erkenntnis gelangen und sagen: „Wenn ich keine Feuerwehr habe, muß ich zahlen, wenn ich aber eine Feuerwehr habe, brauche ich für die fremde Hilfe nichts zu zahlen“. Sie werden daher Feuerwehren minderer Kategorie ins Leben rufen, Vereine gründen, die auf dem Papiere vielleicht 20—30 Mann ausweisen, aber die Löschrequisiten und die Ausrüstung werden mangelhaft sein und mit den Übungen wird es wahrscheinlich auch ziemlich schlecht aussehen, kurz und gut die ganze Wirtschaft wird nur auf dem Papiere stehen, um nur den papierenen Anspruch zu haben, daß sie zu einer Gegenleistung nicht verpflichtet sind, wenn ihnen andere Gemeinden zu Hilfe kommen. Dieser Antrag des Landesauschusses birgt eine noch viel größere Gefahr in sich, weil er das Entstehen von nicht zweckentsprechend ausgerüsteten, richtig geleiteten und überhaupt nicht ernstlich intendirten Feuerwehren zur Folge haben wird. Das Entstehen derartigen Feuerwehren, die kaum diesen Namen verdienen, kann aber nur das ganze Institut der Feuerwehren discreditieren. Ich glaube daher, daß der Grundsatz der Reciprocität in der Richtung aufrecht zu erhalten ist, wie der Verwaltungsausschuss die Sache auffaßt, daß nämlich für jede auswärtige Hilfeleistung und zwar das zu zahlen ist, was für diese Hilfeleistung billigerweise beansprucht werden kann, und das sind nach der Bestimmung des

§. 36, wie er in Zukunft lauten soll, in erster Linie die Kosten für die Bespannung. Wer das Leben und die Bevölkerung in den Landgemeinden kennt, der wird gewiß zugeben, daß gerade die Beistellung der Bespannung dasjenige ist, was den Gemeinden bezüglich der Feuerwehren die größten Opfer auferlegt und die Feuerwehren in vielen Fällen verhindert, ihrer Verpflichtung zur Hilfeleistung nachzukommen. Diese Kosten für die Bespannung bilden nicht nur hier, sondern auch in allen Kronländern immer das Hindernis, mit welchem die Feuerwehren zu kämpfen haben, und wenn in den anderen Kronländern dieselbe unbillige Bestimmung, wie wir sie hier haben, ebenfalls vorhanden ist, so ist dies dem Umstande zuzuschreiben, daß andere Länder, wenn sie ein Gesetz tendiren, immer bei anderen Kronländern nachsuchen, ob nicht dort ein derartiges Gesetz existirt, und wenn der betreffende Referent ein solches Gesetz glücklich gefunden hat, so bringt er es im eigenen Landtage als Antrag des Landesauschusses ein, mit der Motivirung, das besteht dort und dort, und weil es bestehe, müsse es gut sein, denn sonst wäre es anders. Ein solches Gesetz kann durch ganz Oesterreich die Runde machen, bis es sich endlich in dem einen oder dem anderen Kronlande überlebt hat. Ganz denselben Fall haben wir heute da. Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat eine Rundreise angetreten und hiebei zwei Länder angetroffen, die etwas geändert haben; er hat dasselbe gethan, ist von der Rundreise zurückgekehrt, kann daher etwas erzählen und meint nun, Tirol und noch ein anderes Land haben an dem Gesetze etwas geändert, Krain solle dasselbe thun. (Veselost. — Heiterkeit.) Nun da verfallen wir wieder in denselben Fehler, wie ihn andere Kronländer bereits begangen haben. Ich glaube, der Landtag von Krain könnte einmal einen selbständigen Weg gehen, und bin überzeugt, daß, wenn heute das Gesetz nach dem Antrage des Verwaltungsausschusses beschlossen wird, nach 5 Jahren andere Länder, die auch Excursionen gemacht haben werden, unser Gesetz nachahmen werden. Ich erlaube mir daher nochmals auf das wärmste das Eingehen in die Specialdebatte auf Grundlage des Ausschussantrages unter gleichzeitiger Ablehnung der beiden Anträge des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer zu empfehlen und behalte mir vor, bei der Berathung des §. 36, falls dies nothwendig sein sollte, eingehender zu begründen, warum die von dem Verwaltungsausschusse vorgeschlagene Estimation den Vorzug verdient.

Deželni glavar:

Zeli se kdo besede?

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Der sehr geehrte Herr Landespräsident hat mit einer jeden Zweifel ausschließenden Sicherheit seine Anschauung als die einzig mögliche und richtige, die meinte dagegen als die unbedingt falsche hingestellt. Ich wäre in der Lage, ihm in ganz gleicher Weise meinerseits zu antworten, weil ich trotz seiner Ausführungen meine Anschauung noch immer für die richtige

halte; aber das ist nach meiner Meinung nicht die richtige Art, eine Polemik zu führen. Wenn jedoch der geehrte Herr Landespräsident gewissermaßen abfällig über meine Behauptung gesprochen hat, daß so viele andere Länder meine Anschauung für die richtige halten, so möchte ich nur auf die eine Thatsache verweisen, deren Gewicht nicht wegzuleugnen ist, daß die bezüglichlichen Gesetze in manchen Ländern schon 20—25 Jahre bestehen, daß aber, wie schon gesagt, der Standpunkt des Verwaltungsausschusses nirgends, jener des Landesauschusses nur in Tirol und theilweise in Oberösterreich acceptirt worden ist. Meine Herren! Ich glaube, daß es doch auffallend wäre, wenn mein Standpunkt, wenn er wirklich gar so gefährlich wäre, in 14 oder 15 Kronländern in 20 Jahren keinen Anlaß zu einer Änderung gegeben hätte. Im übrigen steht hier Ansicht gegen Ansicht, die Erfahrung aber wird lehren, welcher Standpunkt der richtige war; ich für meine Person bin überzeugt, daß die Fassung, wie sie der Verwaltungsausschuss vorschlägt, Anlaß zu Streitigkeiten geben und nicht sobald irgendwo Nachahmung finden wird.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V odseku sem zastopal stališče, da se mi stvar še ne vidi godna in da vsekako ni umestno, da se tako hitro iz rokava strese in pred zbornico potisne. Pred vsem pa, predno se podam v razpravo, moram proti neki navadi, ki se je takorekoč v tej zbornici nekako vkoreninila, izreči svoj ugovor. Če ustane n. pr. gospod poslanec Zelen, pravi: „Jaz poznam razmere“; danes je tovariš gospod župnik Schweiger rekel: „Jaz poznam razmere“ in kolikokrat ustane gospod Primož Pakiž, ter pravi: „Jaz imam pravico govoriti, kajti jaz razmere poznam.“ (Veselost v središči — Heiterheit im Centrum.) In danes smo videli, da se je te navade poprijel tudi že gospod deželni predsednik in da govornikom naravnost v obraz pove — še nekoliko ostreje, kakor prijatelji iz te (leve — linken) strani, — da govore o stvareh, dasiravno razmer ne poznajo. Mislim sicer, da je to samo fraza, ali vender bi želel, da bi se ta fraza preveč ne vdomačila v tej zbornici, kajti več ali manj smo vender vsi poklicani, da presojamo razmere, in tudi tovariš gospod dr. Schaffer, ki že toliko let sedi v deželnem odboru, je gotovo poklican, iz svoje strani izreči svoje subjektivno prepričanje, da razmere v deželi vsaj toliko pozna, da sme spregovoriti k zakonu, ki se nam je predložil. V drugem pa naglašam še jedenkrat, da je vprašanje, ki je sproženo s tem zakonom, v istini važno, in da je deželna vlada, ko je stvar sprožila, imela brez dvoma hvalevredne intencije. Hoče se doseči to, da bi se požarno stražništvo v deželi sploh povzdignilo in pomnožilo. To vprašanje — to morate priznati — se s tem zakonom ne bo rešilo. V tem oziru sem popolnoma tistega prepričanja, kakor gospod tovariš dr. Schaffer,

da namreč, če sklenemo ta zakon, ne bomo dosegli tega lepega namena, ampak le to, da se bodo ujemala nasprotstva med posameznimi občinami. Sedaj imajo več ali manj samo večje in boljše občine, kakor Vrhnika, Mengiš, Logatec i. t. d. požarno brambo, siromašneje pa je nimajo. Vsled tega bodo pogostokrat med siromašnimi in boljšimi občinami zaradi tistih par goldinarjev, ki se bodo morali plačevati za odškodnino, nastali prepiri, in to tembolj, ker bodo požarne brambe ta zakon izkoriščale sebi v korist. Kader bo kje kak požar, rekli bodo: „Pojmo tja pomagat — morebiti kaj dobimo, da si popravimo orodje, ki je že slabo.“ (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Ganz richtig!“) Tako se bodo zaračunavale škode, katere pa ni povzročil dotični požar in prišlo bo do prepirov. Zato sem prepričan, da je najbolj, da se stvar še jedenkrat preišče in bolj natanko presodi, kako bi se v resnici dal doseči tisti namen, ki je tendiran s tem zakonom. Z določilom: „Končoveljavno določa deželni odbor“, je tudi premalo rečeno in zatorej moram ostati na stališči, katero sem izrazil že v odseku, da naj se stvar zopet izroči deželnemu odboru, ki naj je presodi vsestransko, iz različnih momentov in ne samo iz malenkostnega argumenta, kakor se je zgodilo sedaj. Za predlog tovariša gospoda dr. Schafferja, da naj se sprejme predlog deželnega odbora, tudi nisem, ampak priporočam, da se vsa stvar še jedenkrat izroči deželnemu odboru v temeljito posvetovanje in svoječasno poročanje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer mi je naznanil, da je umaknil svoj predlog, da naj se § 36. sprejme, kakor ga predlaga deželni odbor in kakor je tiskan v prilogi 47., temveč sedaj samo še predlaga, da se razprava odloži in izroča stvar deželnemu odboru v novo posvetovanje in poročanje. Ker je to odlagajoči predlog, pride prvi na glasovanje, najprej pa moram vprašati, če še kdo želi besede v splošni razpravi.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich. Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Globočnik:

Govoriti mi je pred vsem le o predlogu, ki sedaj še ostane v razrešitev, namreč o predlogu gospoda poslanca dr. Schafferja, da se zadeva vrne deželnemu odboru v zopetno posvetovanje. Zoper ta predlog bi se jaz odločno izrekel, kajti stvar, kakor stoji sedaj in kakor je gospodom znano, je taka, da je sedanje nedostatke težko vzdržati še v prihodnje. Požarne brambe na podlagi sedanjih razmer, kolikor toliko težavno delujejo, delujejo nerade, z nevoljo, in jaz mislim, ako nam je napredek gasilstva sploh na srci, moramo kaj storiti v od pomoč teh nezdravih in neugodnih razmer.

Glavna debata se je zasukala precej v nadrobno razpravo in govorilo se je nadrobno o §. 36. in o preprih, ki bi vsled tega, če bi se ta paragraf

sprejel, kakor ga predlaga upravni odsek, nastali med posameznimi občinami. Menim, da se vsled premembe § 36. glede povračila troškov ni bati posebnih preprirov. Prej se je ta paragraf vse drugače glasil; prej je bilo rečeno:

„Troške občin, selišč in prostovoljnih gasilnih straž za zunanjo pomoč, kakor tudi troške za popraviljanje in novo napraviljanje njihovih o tej priliki poškodovanih ali nerabnih storjenih gasilnih pripomočkov, plačujejo, če pride pomoč takim občinam na korist, ki imajo prostovoljno gasilno stražo, ali ki so se z drugimi občinami združile v ustanovitev gasilne straže (§ 28), one občine, iz katerih je prišla dotična pomoč. V nasprotnem slučaju plača troške za zunanjo pomoč občin, selišč in prostovoljnih gasilnih straž po požaru prizadeta občina.“

Sedaj pa se je to zelo predrugačilo. Prej se je mislilo na povračilo troškov sploh in lahko bi se zgodilo, da bi po štilizaciji deželnega odbora požarna bramba, ki je kaki občini na pomoč prišla, zahtevala tudi povračilo troškov za pijačo, za jed požarnih brambovcev, ali za poškodovano obleko; po določbi §. 36. pa, kakor jo sedaj predlaga upravni odsek, se povrnitev takih troškov nikakor ne more zahtevati. Sicer pa bo morebiti še v specijalni debati, ako pride do nje, čas, obširneje o tem govoriti. Mislim, da glede preprirov med občinami stvar ni tako nevarna. Če bi res tu in tam nastal kak prepri, potem ima deželni odbor končno besedo in končno veljavno odločitev. Po temeljitem govoru visokorodnega gospoda deželnega predsednika mi za sedaj ni treba dalje govoriti, in zato le ponavljam predlog, da izvoli visoka zbornica prestopiti v nadrobno razpravo o načrtu zakona, kakor ga predlaga upravni odsek.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje. Najprej nam je glasovati o odlagajočem predlogu gospoda poslanca dr. Schafferja, da se načrt zakona vrne deželnemu odboru. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt).

Predlog je padel.

Torej imamo glasovati o predlogu poročevalca, da se o načrtanem zakonu preide v specijalno razpravo.

Gospodje, ki glasujejo za prehod v nadrobno razpravo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita člen I.

Poročevalec Globočnik:

(bere: — liest:)

Člen I.

§§ 12. in 36. zakona z dné 15. septembra 1881. l., dež. zak. št. 14, sta v svoji dosedanji besedi razveljavljena ter se odslej glasita:

Artikel I.

Die §§ 12 und 36 des Gesetzes vom 15. September 1881, L. G. B. Nr. 14, werden in seiner gegenwärtigen Fassung außer Kraft gesetzt und haben künftighin zu lauten, wie folgt:

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 12.

Vsaka občina je dolžna svojim sosednim občinam o požarih kar je največ móci pomagati. (§ 36.)

§ 12.

Jede Gemeinde ist verpflichtet, ihren Nachbargemeinden bei Feuersbrünsten thunlichste Hilfe zu leisten (§ 36.)

(Obvelja. — Angenommen.)

„§ 36.

Troške občin in gasilnih straž za pripravo v svrhu zunanje pomoči, kakor tudi troške za popraviljanje njihovih o tej priliki poškodovanih gasilnih pripomočkov plačuje po požaru prizadeta selska občina.

Zadevni zahtevki morajo se tekom 8 dni po požaru zglasiti pri oni občini, ki jih je dolžna plačati, ter razsoja v slučaju prepri o tem končno veljavno deželni odbor.

Selska občina ni opravičena zahtevati, da bi se ji iz zgorajšnje obveze vzrastli troški povrnili od po požaru oškodovanih.

§ 36.

Die Auslagen der Gemeinden und der Feuerwehren für die Bespannung zum Zwecke auswärtiger Hilfeleistung, sowie die Kosten für die Wiederherstellung ihrer hiebei schadhast gewordenen Löschmittel werden von der vom Brande betroffenen Ortsgemeinde getragen.

Diesfällige Ansprüche müssen innerhalb 8 Tagen nach erfolgten Brande bei der zahlungspflichtigen Gemeinde angemeldet werden und entscheiden im Streitfalle hierüber endgiltig der Landesanschuß.

Die Ortsgemeinde ist nicht berechtigt, den Ersatz der ihr aus der obigen Verpflichtung erwachsenen Kosten von den durch den Brand Beschädigten zu verlangen.“

(Obvelja. — Angenommen.)

Člen II.

Mojemu ministru za notranje reči je naročeno izvršiti ta zakon.

Artikel II.

Mein Minister des Innern ist mit dem Vollzuge dieses Gesetzes beauftragt.

(Obvelja. — Angenommen.)

Zakon

z dné . . . . .

veljaven za vojvodino Kranjsko

s katerim se prenorejata §§ 12. in 36. zakona z dné 15. septembra 1881. l., dež. zak. št. 14, o redu o požarneji

policiji in gasilnih stražah za vojvodino Kranjsko izvemski deželno stolno mesto Ljubljano.

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem takó:

Gesetz

vom . . . . .

wirkfam für das Herzogthum Krain,

mit welchem die §§ 12 und 36 des Gesetzes vom 15. September 1881, L. G. B. Nr. 14, betreffend die Feuerpolizei- und Feuerwehrrordnung für das Herzogthum Krain mit Ausnahme der Landeshauptstadt Laibach abgeändert werden.

Ueber Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich anzuordnen, wie folgt:

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Globočnik:

Predlagam tretje branje, prosim pa ob enem, da se v nemškem tekstu, v členu I. v 2 vrsti beseda „feiner“ premeni v „ihrer“.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje, pri katerem naj se v členu I. v drugi vrsti nemškega teksta popravi beseda „feiner“ v „ihrer“.

Gospodje poslanci, ki hočejo ravnokar v drugem branji sprejeti načrt zakona potrditi tudi v celoti in ki pritrjujejo ob enem omenjenemu popravku, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrtani zakon je sprejet v celoti.

Prekinem sejo in naznanjam, da se bo nadaljevala danes popoldne ob 1/44. uri.

(Seja prestane ob 1/22. uri popoldne in se nadaljuje ob 3. uri 50 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 1/22 Uhr Nachmittag unterbrochen und um 3 Uhr 50 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

Proглаšam sklepčnost visoke zbornice. Izročeni mi je bil samostalni predlog gospoda poslanca Pfeiferja in tovarišev. Prosim gospoda zapisnikarja, da ga izvoli prečitati.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — ließt:

„Slavni deželni zbor naj sklene:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Priloženi načrt zakona se potrjuje.

2. Deželnemu odboru se naroča, da pridobi Najvišje potrjenje temu zakonu.

1. Dem beiliegenden Gesetzentwurfe wird die Zustimmung ertheilt.

2. Der Landesausschuss wird beauftragt, diesem Gesetzentwurfe die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

V Ljubljani, 8. februvarija 1896.

Laibach, am 8. Februar 1896.

V. Pfeifer,

Pakiž, Povše, dr. Žitnik, Gabriel Jelovšek, Klun, J. Ažman, M. Lavrenčič, F. Modic, Schweiger, F. Košak, A. Kalan, Zelen, Kajdiž, dr. Papež.

Zakon

z dne . . . . .

veljaven za vojvodino Kranjsko,

o uredbi pol- in celdnevnega pouka na javnih ljudskih šolah.

S pritrditvijo deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

§ 1.

Za uredbo pol- in celdnevnega pouka na javnih ljudskih šolah veljajo sledeče določbe:

1. Poldnevni pouk določa deželni šolski svet za vse šolske letnike ne gledé na število razredov:

a) uradnim potom za vse tiste učence, kateri pri celdnevem pouku radi oddaljenosti svojega rednega bivališča iz šole ne morejo opoldne k obedu domov hoditi in za katere — ne da bi se v to silili njih stariši, namestniki ali občine — ni trajno preskrbljena opoldne topla hrana, in

b) vsled prošnje rodbinskih načelnikov, ki se izključno pečajo s kmetijstvom ali kateri — da prežive sebe in svoje, — obdelujejo lastno ali tuje zemljišče (kot užitkarji, najemniki, opravniki, vinčarji itd.), ako število prosilcev znaša večino v šolskem okolišu stanujočih rodbin.

2. Na ljudskih šolah, kjer se nahajajo ali prenehajo razlogi za poldnevni pouk v zmislu št. 1 a in b, ostane celdnevni pouk.

§ 2.

Sprejemati učence iz šolskih okoliš, v katerih se nahajajo poldnevne šole, se ne dopušča celdnevnim javnim šolam in zasebnim učnim zavodom, ako dotični učenci niso preskrbljeni s toplo opoldansko hrano za celo šolsko leto.

§ 3.

Izvršiti ta zakon naročeno je Mojemu ministru za uk in bogočastje.

Gesetz

vom . . . . .

wirkfam für das Herzogthum Krain,

betreffend die Regelung des Halbtags- und des Ganztags-Unterrichtes an den öffentlichen Volksschulen.

Mit Zustimmung des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich anzuordnen, wie folgt:

§ 1.

Für die Einrichtung des Halbtags- und des Ganztags-Unterrichtes an den öffentlichen Volksschulen haben nachstehende Bestimmungen zu gelten:

1. Der Halbtagsunterricht ist vom Landeslehrer ohne Rücksicht auf die Classenzahl für alle Jahrgänge der Schule zu verfügen:

a) von Amtswegen, wenn für alle jene Schüler, welche bei ganztägigem Unterrichte wegen Entfernung der Wohnhäuser von der Schule zum Mittagmahle nicht nach Hause kommen können, in anderer Weise, jedoch ohne Zwangsverpflichtung der Eltern oder ihrer Stellvertreter wie der Gemeinden, für warme Mittagskost nicht dauernd vorgesorgt ist, und

b) über Ansuchen von Familien-Vorständen, welche die Landwirtschaft als Hauptbeschäftigung oder als zu ihrem und ihrer Angehörigen Lebensunterhalte nothwendige Nebenbeschäftigung, sei es auf ihrem eigenen oder auf fremden Grunde (als Fruchtnießer, Pächter, Meier, Winzer, Tagelöhner u. dergl.) betreiben, wenn die Gesuchsteller zugleich die Mehrheit der im Schulsprengele wohnhaften Familien vertreten.

2. An Volksschulen, bei welchen die Voraussetzungen für den Halbtagsunterricht im Sinne der Absätze 3. 1 a und b nicht zutreffen oder aufhören, hat der ganztägige Unterricht stattzufinden.

§ 2.

Ganztägigen öffentlichen Schulen und Privatlehranstalten ist die Aufnahme von volksschulpflichtigen Schülern aus Schulsprengele, in welchen sich halbtägige Schulen befinden, unterjagt, wenn die Versorgung dieser Schüler mit warmer Mittagskost nicht für das ganze Schuljahr gesichert ist.

§ 3.

Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes ist Mein Minister für Cultus und Unterricht beauftragt."

Deželni glavar:

Utemeljevanje tega samostalnega predloga pride na vrsto v eni prihodnji sej — najbrž po Veliki noči. Preidemo na dnevni red in sicer pride na vrsto:

11. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji posestnikov iz Novevasi pri Lescah za odpomoč gledé uporabljevanja vode hudournika Zgoša.

11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition mehrerer Insassen von Neudorf bei Lees um Abhilfe inbetreff der Benützung des Wassers des Wildbaches Sgošja.

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! V imenu upravnega odseka imam čast poročati o prošnji več posestnikov v Novivasi pri Lescah, oziroma Josipa Gogala in sodrugov za odpomoč glede uporabljevanja vode hudournika Zgoša. V tej prošnji je navedeno, da je ona voda, katera odhaja iz mlinskega potoka „Zgoša“ in ki je od nekdanj služila podobčini Novivasi skupno s posestniki travnikov, seveda v korist teh travnikov, — že z razsodbo oziroma z odlokom dné 10. oktobra 1862 št. 1200 in 15. novembra 1867 št. 2379 od c. kr. komisije zemljiško-bremenskih odvez urejena med omenjene posestnike. Pred dvema letoma je nastopil, pravijo prosilci, nek Luka Grilec, ki si je napravil nad Novovasjo novo žago. Prilastil si je to vodo in jo napeljal na svojo žago. Vsled tega je nastal nek konflikt med upravičenci z ozirom na to vodo in tovarnarjem, in na drugi strani med upravičenci in okrajnim glavarstvom Radoljskim. V tej prošnji je popisana ta konflikt in so navedene okoliščine, da bi, ako bi bile te dokazane, deželni zbor res moral zmatrati, da so to pač inkorektnosti. Ali je to istina ali ne, se danes v visoki zbornici ne more soditi, in deželni zbor, pa tudi ne upravni odsek ni kompetenten, da bi preiskaval dotične okoliščine in nabiral dokaze. Nasprotno pristaje to poklicanemu oblastvu, ki bi imelo tukaj morebiti povod, ukreniti kar treba.

Drugi del te prošnje je nekako v zvezi s prvim delom, — kajti kolikor je iz prošnje razvideti, se gre za ravnoisto vodo, in navedeno je, da se voda onesnažuje pri izpiranju barvane voljne. Vsled tega prosilci pravijo, da voda škoduje človekom in živini, ter da se je v tem oziru leta 1892. tudi že nekaj obravnavalo pri okrajnem glavarstvu, da se pa od tistega časa ni nič zgodilo. V dokaz teh okoliščin ni v prošnji ničesa navedenega, ni priloženih nobenih listin, niti kaj drugega, kar bi upravni odsek mogel zmatrati kot dokazilo. Vsled tega, ker, kakor rečeno, deželni zbor ali dotični odsek ni kompetenten, v takih zadevah šele doganjati dokaze ali celo spustiti se v dokazovalno obravnavo o svojem delokrogu, sklenil je upravni odsek, da predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se izroči predležeča prošnja Josipa Gogala in sodrugov iz Novevasi pri Lescah za odpomoč glede uporabljevanja vode hudournika Zgoša deželnemu odboru z naročilom, da jo predloži deželni vladi v uradno izposlovanje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede o tem predlogu?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo na glasovanje in prosim gospode poslance, ki pritrujejo predlogu, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prestopimo k daljni točki, to je:

12. Ustno poročilo upravnega odseka o § 5. letnega poročila: Občinske stvari.

12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über § 5 des Rechnungshabtsberichts: Gemeinde-Angelegenheiten.

Poročevalec Jelovšek:

Visoki zbor! Čast mi je poročati o § 5. letnega poročila: Občinske stvari.

V marg. št. 1. poročila deželni odbor o raznih občinah, katere so lanskega leta prosile, da bi smele pobirati višje kakor 15% priklade. Predolgo bi Vas mudil, ako bi hotel nadrobno poročati o vseh okrajih; torej prosim dovoljenja, da se omejim le na nekatere kratke podatke. Največ doklade ima gotovo Črnomaljski okraj, kjer pobira ena občina 75%, ena 61%, tri po 50% in 10 občin nad 30% doklado.

Za tem okrajem pride Logaški okraj, kjer pobira ena občina 74½%, ena 56%, tri po 50% in 10 nad 30% doklado.

V Kranjskem okraju pobira ena občina 73%, pet po 50%, ena 48% in 8 občin nad 30% doklado.

V Novomeškem okraju pobira ena občina 74½%, dve po 50%, ena 43%, ena 35% in ena 30% doklado.

Drugi okraji so vedno boljši. Najbolj je gratulirati Kamniškemu okraju. Tu se nahaja samo ena občina, ki plačuje 48%, ena 45%, dve po 43% in tri, ki plačujejo nad 30% doklado.

Iz tega letnega poročila pa žalibog ni razvideti, koliko doklade pride na šolske stvari. V veliko krajev poročajo županstva samo o skupnih troških, da so skupaj izdali toliko in toliko, pa koliko znašajo potrebščine za šolske stvari, tega ne povejo in tako deželni odbor potem ne more razločevati. Kolikor se more razvideti, je le to, da stoji gledé šolske doklade odločno najslabše Krški okraj, v katerem ima občina Križ 36% šolsko doklado, dalje dve občini po 25½%, dve po 25%, ena 22%, ena 21%, ena 20%, tri po 15%, tri po 10%, ena 9%, ena 7% in ena 6% šolske doklade, pri raznih drugih občinah pa je nerazvidno, koliko doklade imajo za šolske potrebščine.

Kar se tiče užitnine, je najbolj obdačen Postojnski okraj, kjer ima ena občina 30%, štiri po 25%, štiri po 20%, ena 18% užitninske priklade, in vrh tega ima še ena občina 60 kr. naklade na hektoliter piva.

K marg. št. 1. nimam nič drugega pripomniti in le prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 2. poročila deželni odbor o občinskih taksah. Tukaj je navedeno, da so se občinske takse na novo uvedle pri nekaterih občinah v Črno-

maljskem, Krškem, Novomeškem in v Radoljskem okraju.

Prosim, da se marg. št. 2. vzame na znanje. (Obvelja. — Angenommen.)

O marg. št. 3., 4. in 5., kjer poročila deželni odbor o pasjem daku, o občinskih nakladah na žganje in o domovinskem zakonu, nimam nič omeniti,

Predlagam, da se te marginalne številke na znanje vzamejo.

(Obvelja. — Angenommen.)

O marg. št. 6. poročila deželni odbor sledeče:

„Visoki deželni zbor v XV. seji dne 15. februvarija 1895 ni uslišal prošnje župljanov Bučenske župnije za izločitev iz selske občine Studenske, naročil pa je pri tej priliki deželnemu odboru, naj pozveduje in pretresuje, ali bi se ne moglo ustreči Bučenskim župljanom tako, da se priklopi Bučenska župnija kateri davčnih občin, ali da se iz celih davčnih občin ustanovi nova občina.

Deželni odbor je naprosil c. kr. deželno vlado, naj bi o tej reči zaslüşala c. kr. okrajno glavarstvo v Krškem in morda še druga oblastva ter potem prijavila dolična mnenja.“

To sem zaradi tega omenil, ker pride ta stvar danes še enkrat v razpravo. Prosim, da se to poročilo na znanje vzame.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 7. je pa zelo važna. Tukaj se poročila, da je deželno predsedništvo z dopisom z dne 15. decembra leta 1895, opozorilo naš deželni odbor na podatke, ki naj bi se prilagali zakonskim načrtom, s katerimi se namerava spremeniti dele ozemlja selskih občin z delitvijo ali izločitvijo in s prikloplitvijo drugim občinam. Ljudstvo vedno in vedno prihaja s prošnjami, ki niso zadosti motivirane, deželni zbor pa se ž njimi samo dolgočasi, oziroma čas trati, in torej je jako umestno, da se ljudem enkrat pove, kaj vse morajo prilagati svojim prošnjam v tacih zadevah, da dosežejo svoj namen.

Priložiti se ima: 1.) situacijski črtež iz katasterskih map, na katerem bodo kartografično zaznamene spremembe — delitve in prikloplitve; 2.) V slučaji, kader gre le za spremembo posameznih delov katasterskih občin, natančen izkaz parcel dotičnih delov ozemlja; 3.) tabelaričen izkaz, v katerem bodo navedene katasterske občine, eventualno, v katerem bodo navedeni oni deli, katere se namerava iz teh občin izločiti, z vso površinsko mero in z vsemi predpisanimi neposrednimi davki, v katerem bodo dalje navedene vse vasi in zaselja, ki se nahajajo v ozemlju za izločitev nasvetovanem, in sicer s številom duš in z morebitnim vaškim imetjem, in iz katerega bodo razvidne razmere gledé vsolanja in vfaranja; 4.) izjave, oziroma sklepe dotičnih občin tudi gledé plačila onih troškov, katere bodo proizročile delitve katasterskih občin v katasterskem operatu in pri zemljiški knjigi.

Predlagam, da se marg. št. 7. vzame na znanje. (Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 8. je popolnoma brez pomena. Prosim, da se vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Točki:

13. Ustna poročila finančnega odseka:

- a) o prošnjah raznih občin glede podpor za nove šolske zgradbe in za popravo šolskih poslopij;

13. Mündliche Berichte des Finanzausschusses:

- a) über die Petitionen mehrerer Gemeinden um Subventionen für Schulhausbauten und Reconstructionen von Schulhäusern;

in

- b) o samostalnem predlogu gospoda poslanca Hribarja glede oprostitev po potresu poškodovanih poslopij od deželnih priklad (k prilogi 19.) in o prošnji mestnega magistrata Ljubljanskega za sprejem tega predloga;

- b) über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar, betreffend die Befreiung der durch das Erdbeben beschädigten Gebäude von den Landesumlagen (zur Beilage 19) und über die diesbezügliche Petition des Stadtmagistrates Raibach;

še nista rešeni v odseku in se torej odstavite od dnevnega reda današnje seje.

Preidemo k točki:

- c) o prošnji žebljarske zadruga v Kropi za brezobrestno posojilo 10.000 gld.;
- c) über die Petition der Nagelschmiede-Genossenschaft in Kropf um ein unverzinsliches Darlehen per 10.000 fl.

Poročevalec ces. svetnik Murnik:

Visoki zbor! Prva zadruga za žebljarsko obrt in druge izdelke iz železa v Kropi, registrovana za-

druga „z omejenim jamstvom“, obrnila se je s prošnjo do visokega zbora, da bi se jej dovolilo na 5 let brezobrestno posojilo v znesku 10.000 gld., ali pa, da bi se za jednaki znesek vzeli zadružni deleži. Svojo prošnjo podpira s tem, da pravi, da bo ona skrbela, da bo dolg pravočasno vrnjen; potrebuje pa ta znesek v povzdigo in prospeh obrtnosti v Kropi. S svojimi prispevki slabi industriji ne more toliko pomagati, kolikor bi bilo treba, zlasti sedaj ne, ko je šele pričela svoje delovanje. Ta zadruga je bila pa v Kropi posebno potrebna in za trg tudi jako koristna. To se vidi iz tega, ker so poprej vsako leto delavci iz Kroke iskali podpore in pomoči ali pri visoki c. kr. vladi ali pa pri deželnem odboru; odkar pa je začela zadruga v Kropi delovati, ni bilo od strani delavcev nobenih pritožb ali prošenj več. Zadruga je namreč sprejela vse delavce, ki so bili brez dela, ter naložila svojo glavnico v izdelano blago, katerega ima sedaj v zalogi v vrednosti do 18.000 gld.; sicer ga je veliko prodala, ali ker se ga vsak teden izdela za okroglih 1.200 gld., ni mogla vsega tudi pri vsem trudu in delavnosti izpečati, ker je začetnica in po svetu še premalo znana. Zraven tega ima veliko surovega blaga, katerega mora imeti zaradi različnih naročil. Založiti se mora z ogljem v zimskem času, ker je poleti predrago in zato mora založiti vsaj 4.000 gld. Nakupila in popravila je tudi več vigencev in prostorov za oglje. Za večjo kupčijo pa potrebuje pri vsem tem še denarja in zato je prisiljena se obrniti do visokega deželnega zbora, da bi jo on podpiral.

Visokemu zboru je že iz prejšnjih zasedanj dobro znano, da je zadnjih deset let vsaj beda v trgu Kropi bila prav za prav permanentna in da se je vsled tega, da delavci niso imeli dela in gospodarji ne naročil, morala Kropa vsako leto obračati za podporo, katero je visoki zbor tudi vselej radovoljno dodelil, kakor so tudi razni zasebniki in kranjska hranilnica darovali zneske, da so se mogla kupiti živila za delavce, dokler niso zopet došla naročila in se ni zopet pričelo delati. Delavci so bili torej popolnoma odvisni od gospodarja, in če ta ni imel dosti naročil, bili so brez dela, ker ta ni imel dosti denarja na razpolago in ni mogel delati, da bi se bilo blago v skladišče spravilo. Vsled tega je morala, kakor že rečeno, vsako leto nastati beda. To je bilo povod ne le za visoko c. kr. deželno vlado, ampak tudi za deželni odbor in za trgovinsko in obrtno zbornico za Kranjsko, da so se začeli pečati s to stvarjo. Skliale so se tudi enketi, pa te so kakor navadno ostale le enketi. Lepo se je govorilo, ali izvesti ni moglo nič in to za to ne, ker mora pri vseh stvareh prvi korak napraviti se od onih, ki so v dotični stvari prizadeti, tega pa v Kropi ni bilo. Zastop tega trga in posamezni gospodarji so vedno mislili, da bo od drugod prišla podpora, ali te ni bilo. Vsled te bede se je prebivalstvo trga Kroke vedno bolj zmanjševalo. Med tem, ko jih štejemo v deželnem zakoniku leta 1857., kjer so posamezni kraji navedeni s številom hiš in prebivalcev 1244, bilo jih je pri številjenji leta 1880. še 1110 in pri zadnjem številjenji leta 1890. le še 892, Gospoda moja, to manjšanje števila pa ne gre

pripisati nobenemu posebnemu uzroku, ampak je le posledica velike bede, vsled katere so bili marsikateri prebivalci prisiljeni, svoj kruh drugod iskati, bodisi v Ljubljani ali na Štajarskem in Koroškem. Pa ves trg se ne da izprazniti, in tako je nekaj prebivalcev vendar le ostalo, ki so bili navezani na svoj rojstni kraj. V zadnjem času pa je beda v Kropi tako narasla, da treba z vso resnostjo gledati in skrbeti, da Kropa popolnoma ne obuboža, in prebivalci, ki jih še ima, ne pridejo popolnoma v nič. Na poziv c. kr. deželnega predsedništva se je zopet o tej stvari vršilo posvetovanje in ukrenilo se je marsikaj, ker to ni bila le enketa, ampak se je resno mislilo, da se mora kaj storiti.

Visoka zbornica se je bavila s Kropo pred dvema letoma in tudi lansko leto. Pred dvema letoma se je sklenilo, da se skuša trgu kolikor mogoče pomagati deloma s tem, da se s pomočjo strokovne šole za petlarstvo vpelje nova industrija v Kropo, in deloma s tem, da bi se vpeljal čevljarski obrt. Kakor danes stvar stoji, se lahko reče, da se bo uspešno rešila, ker se bodo nekateri mladeniči iz Kroe učili petlarstva košaric in drugih stvari, in ker se bo s pomočjo tovarne v Trziči tudi uvedel čevljarski obrt. Dalje se je pa tudi sklenilo, da naj se skuša sploh železna obrt v Kropi pospeševati. Po dolgem posvetovanji in prevdarjanji se je to doseglo in napravila se je, kakor je znano, že iz te prošnje zadruga na podstavi zakona z dné 9. aprila l. 1873, drž. zak. št. 70. Pravila so že potrjena in firma se glasi: „Prva zadruga za žrebljarski obrt in druge izdelke iz železa v Kropi, registrovana zadruga z omejenim jamstvom.“ To je bil gotovo dober začetek. Zadruga je pričela svoje delovanje meseca maja preteklega leta in pri končnem računu za leto 1895. kaže bilanca, katero je deželni odbor pregledal, da ima zadruga v aktivih gotovine in menjic 125 gld. 95 kr.; premakljivega imetja, to je surovega železa za 7.653 gld. 24 kr. Izdelanega blaga ima za 9.966 gld. 54 kr. in vrednost orodja in strojev znaša 1.305 gld. 05 kr. Skupni vrednosti izdelanega blaga ter orodja in strojev v znesku 21.271 gld. 59 kr. se ima v zmyslu pravil odtegniti 10%, ostane torej 19.144 gld. 43 kr. Potem je nepremakljivega imetja 1.185 gld. in zadružne terjatve znašajo 8.269 gld. 51 kr. Skupaj znašajo aktiva torej 36.378 gld. 13 kr. Pasiva pa obstanejo v zadružnih deležih, ki pa še niso vsi vplačani, 14.480 gld. 39 kr., rezervni zaklad znaša 20 gld., posojila 5.300 gld., zadružni dolgovi 15.974 gld. 57 kr. in dobiček 603 gld. 17 kr. Skupna pasiva znašajo torej ravnolotilo kakor aktiva.

Iz tega je razvidno, da, če zadruga ne bo imela izgube pri kupčiji, bi se deleži lani obrestovali z nekoliko čez 4%. Gotovo bi bil dobiček boljši, ako bi ne bilo treba nakupiti vignic. Deželni odbor je prepričan, da bo zadruga v prihodnjem letu imela gotovo še boljše uspehe kakor v prvem letu svojega delovanja, ker stoji na čelu zadruge samo za pospeševanje železne obrti navdušeni možje. Dela v zadruzi ne primanjkuje, ker so se posebno po posredovanji visokočastitega gospoda deželnega predsednika napravila precej izdatna naročila (Klici: —

Rufe: „Dobro, dobro!“) in ker so se ljudje naučili narejati tudi druge izdelke, ne samo žeblje in verige, ampak tudi popolnoma nove stvari. O tem sem se sam prepričal in konstatovati moram, da so se moje nade v tem oziru gotovo več kakor izpolnile. Mislim sem si namreč, da bodo težko kaka druga dela zvrševali oni delavci, ki so navajeni narejati le male žeblje za čevlje in konjake, pa sedaj izdelujejo že prav dobro stvari, ki so potrebne pri železnicah, v ladjenicah, pri zgradbah mostov i. t. d. Videti je, da je bila misel, ki se je že leta 1883. izrazila, prava, namreč da se bo trg Kropa najbolj pospešil, ako mu bo omogočeno, da ostane pri svojem navadnem delu, to je pri izdelkih iz železa.

Finančni odsek se je bavil s predležečo prošnjo, ter se v prvi vrsti vprašal, ali je treba še nadalje podpirati zadrugo in ali bi si ne mogla že sama pomagati. Prišel je do prepričanja, da je potrebno, zadrugo podpirati še z nekolikim zneskom, da si bo mogla nabaviti potrebnega surovega železa in izvršiti vsa naročila, ki so jej došla in ki zahtevajo razne železne stvari, ne samo tiste, ki jih ima že sedaj v zalogi. S tem pa misli finančni odsek, da se ne bo le železarski obrti v Kropi pomagalo, ampak celemu trgu, kajti ako se ljudem ne pomaga k delu, k temu, da si sami preskrbe živež, je gotovo, da pride do tega, da bo Kropa še bolj ubožala, kakor dozdej. Nazadnje bi se moralo res še dokaj ljudi izseliti in v Kropi bi ostali samo ubogi ljudje.

Gledé vprašanja, kako naj bi se pomagalo Kropi, bil je finančni odsek mnenja, da bi bilo najbolj umestno, ako se dovoli lanskega leta ustanovljeni zadrugi podpora s tem, da se vzame nekoliko zadružnih deležev, ki so po 100 gld. in sicer za sedaj za 4.000 gld. Ker je finančni odsek prepričan, da je zadruga te podpore potrebna in da jo tudi zasluži in da bo ta podpora prišla v korist ne le zadrugi sami, ampak tudi prebivalstvu Kroe, nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Dežela Kranjska pristopi k prvi zadrugi za žrebljarsko obrt in druge izdelke iz železa v Kropi, registrovani zadrugi „z omejenim jamstvom“, in prevzame 40 zadružnih deležev po 100 gld., torej vkup za 4.000 gld.

Ta znesek je izplačati zadrugi iz deželnega zaklada s tem pogojem, da je deželi kranjski zamčeno, kaderkoli pregledati po svojem odposlancu zadružno gospodarstvo.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Ažman ima besedo.

Poslanec Ažman:

Visoki zbor! Toplim besedam, s katerimi je poročevalec gospod Murnik v imenu finančnega odseka priporočal prošnjo kroparske zadruge, nimam kaj dodati. Gospod poročevalec je namreč kroparske

težavne razmere prav živo in resnično narisal. Kot zastopnika gorenjskega okraja in kot kroparskega rojaka me sili hvaležnost, da se vsem prizadetim krogom najtopljeje zahvaljujem za naklonjenost, katero kažejo Kropi nasproti in njeni žebljarski zadrugi: v prvi vrsti visoki deželni vladi, ki jim je izposlovala naročila od državnega ministerstva, potem kranjski hranilnici, ki ji je že večkrat priskočila, posebno pa še gospodu poročevalcu, ki se je veliko trudil, da je poklicane kroge opozoril na silno stisko, v kateri se kroparski trg nahaja in kateri ima največ zaslug, da se je ustanovila žebljarska zadruga. Glavna naloga je zdaj ta, da se zadruga ohrani in s tem delo preskrbi Kroparjem, zakaj če zadruga pade, ne bo lahko mogoče, jo zopet obuditi. Želeti je le, da se zadruga oklenejo tudi tisti, ki ji zdaj naproti stojé, posebno Kamnogoričani, ker le v zjedinenji je moč. Naj bo torej Kropa in nje zadruga posebno priporočena visoki zbornici!

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

- a) o prošnji kmetijske podružnice v Košani gledé podpore za sirarsko zadrugo;
- d) über die Petition der landwirtschaftlichen Filiale in Roschana um Subvention für die Käseereigenossenschaft;

Poročevalec Povše:

Visoki deželni zbor! Finančnemu odseku je bila v posvetovanje in poročanje izročena prošnja kmetijske podružnice v Košani, katera prosi izdatne podpore in sicer v namen osnovanja posebne sirarske zadruge. Finančni odsek je povsem uvaževal razlog, katerega navaja kmetijska zadruga v Košani, v tem zmislu, ker ona pravi, da je cilj in smoter njen ta, da bi ljudstvo odvrčala od tega, da kakor doslej prodaja svoje seno direktno v Trst. Vsled tega imajo namreč doma pičlo število živine in prepričlo gnoja in ne more se tajiti, da se ravno zato premalo na njivah pridelava, ker se ne gnoje zadostno.

Kakor vse take prošnje pa seveda tudi ta spada v področje deželnega odbora in zato predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja se izroča deželnemu odboru v rešitev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, bomo glasovali. Prosim gospode poslanca, ki pritrjujejo temu predlogu finančnega odseka, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka dnevnega reda je:

- e) o samostalnem predlogu gospoda poslanca Lenarčiča gledé pospeševanja industrije (k prilogi 50.);
- e) über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič, betreffend die Förderung der Industrie (zur Beilage 50);

Berichterstatter Ludmann:

Hohes Haus! Mir wurde die Ehre zuteil, über den Antrag, welchen unser geehrter Herr Collega Lenarčič in diesem hohen Hause bezüglich der Förderung der Industrie unseres Landes gestellt hat, zu referieren. Es ist dies eine dankbare Aufgabe, denn einerseits ist dieser Antrag von allen Mitgliedern des hohen Hauses unterfertigt worden, andererseits sehen wir, daß gerade in dieser Session des hohen Hauses sehr viel Eifer und Wärme für die Hebung unserer Industrie vorherrscht. Dies beweist der Antrag, die hohe Regierung möge jede neue Industrie in Laibach und Umgebung durch Steuerbefreiung unterstützen, wie nicht minder der unmittelbar vorher angenommene Antrag, welcher darauf abzielt, eine alte, jetzt nahezu dahin sterbende Industrie durch Mittel des Landes aufrecht zu erhalten. Ich muß aufrichtig gestehen, daß mich alle diese Bestrebungen mit großer Freude erfüllen, da ich überzeugt bin, daß unser schönes Land mit seinem Grund und Boden nicht im Stande ist, die ganze Bevölkerung zu ernähren, und wir daher auch auf andere Erwerbszweige, wie die Gewerbe und die Industrie angewiesen sind. Wir haben seit einiger Zeit, namentlich seit der Eröffnung der Südbahn von Laibach nach Triest, in mancher Hinsicht einen Rückgang zu verzeichnen, denn früher haben wir ein bedeutendes Speditionsgeschäft, einen bedeutenden Handel, eine bedeutende Mahlindustrie, Zuckerraffinerie usw. gehabt. Ich erinnere nur daran, daß noch vor 40 Jahren ungefähr 3000 Mühlen in Krain im Betriebe waren, die alle hauptsächlich für den Export gearbeitet haben. Die geehrten Herren wissen, wie dies alles zurückgegangen ist und wie schwer das Wenige davon, was noch am Leben ist, um seine Existenz kämpfen muß, und gerade früher haben wir gehört, wie die Eisenindustrie in Kropf und Steinbüchel, die früher blühende Industrieorte waren, im Rückgange begriffen ist. In mancher Beziehung ist allerdings schon Einiges geschehen, um Abhilfe zu schaffen. So z. B. hat Neumarkt, das Manchester von Krain genannt, früher auch schwere Zeiten gehabt, ist aber durch neue Industriezweige wieder in einer Weise emporgekommen, daß

man sich über diesen Fortschritt nur freuen kann. Wie bereits erwähnt, ist in dieser Beziehung schon manches geschehen, aber im allgemeinen können wir doch sagen, daß vieles, was wir verloren haben, nicht wieder ersetzt worden ist und daß wir namentlich für den ehemals großen Umsatz im Getreidehandel in der Stadt Laibach bisher keinen Ersatz gefunden haben. Wenn es nun gelingen würde, die Industrie im Lande zu heben, so wäre das eine dankbare Aufgabe, welche in jeder Beziehung nur vortheilhaft auf das ganze Land zurückwirken würde. Nachdem der hohe Landtag einen so regen Eifer für die Hebung unserer Industrie entwickelt, kann ich meinerseits hier nur den Wunsch aussprechen, daß dieses Bestreben auch in weitere Kreise sich verbreiten, daß namentlich unsere Landgemeinden dafür ein Vischen mehr sich erwärmen und zu der Erkenntnis gelangen mögen, daß es gleichgiltig ist, welcher Religion oder Nationalität der betreffende Unternehmer angehört, daß jede Arbeit und jedes Unternehmen der Bevölkerung zum Nutzen gereicht. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Den Anträgen, wie sie von Seiten des Herrn Abgeordneten Lenarčič in dieser Richtung gestellt worden sind, stimmt der Finanzausschuß im großen und ganzen vollständig zu. Der Finanzausschuß glaubt, daß es hauptsächlich Aufgabe der Handelskammer sein wird, die Bestrebungen, die der Herr Antragsteller vor Augen hat, zu fördern und daß ferner der Landesauschuß in den innigsten Contact mit der Handelskammer treten müsse, um die erhofften Erfolge zu erreichen. Es wird allerdings außerordentlich schwierig sein, eine vollkommen geeignete Persönlichkeit zu finden, welche mit den betreffenden Agenden betraut werden soll, denn dieser Persönlichkeit fällt eine große Aufgabe zu; sie muß nicht nur mit den Verhältnissen von Krain sich durchaus vertraut machen, sondern muß auch die Verhältnisse des ganzen Reiches, ja ich möchte sagen, die Verhältnisse der Welt kennen, welche dafür maßgebend sind, um beurtheilen zu können, welche neuen Industriezweige sich bei uns einführen lassen, welche lebensfähig zu sein versprechen, wohin ein Absatzgebiet eröffnet, woher das Rohmaterial gewonnen werden soll, usw. Ich glaube, daß unser Land hiefür ein sehr dankbares Feld darbieten wird, indem hier, um mit dem Dichter zu sprechen, noch sehr viele rohe Kräfte sinnlos walten; wir haben hier noch sehr viel unverwendete Wasserkraften und eine Bevölkerung, von der man ohneweiters behaupten kann, daß sie sich ausgezeichnet für Industriearbeiten qualificirt, wenn sie hierin nur eine Anleitung und einen Unterricht erhält. Und so wollen wir denn hoffen, daß es uns im Vereine mit der Handelskammer gelingen wird, neue Industriezweige zu gründen, die alten zu fördern und zu unterstützen, beiden aber neue Absatzgebiete zu eröffnen. In jeder Beziehung müssen wir sehr viel Gewicht darauf legen, die Unterstützung von Seite des k. k. Handelsmuseums in Wien für uns zu gewinnen. Dieses Museum hat bisher außerordentlich erfolgreich gewirkt, die Vertreter desselben bereisen die ganze Welt, erforschen alle Verhältnisse bezüglich der Producte, die in dem oder dem anderen Lande gangbar sind, bringen Muster nach Hause, geben den einheimischen Industriellen Anleitungen bezüglich der Façon, Packung usw. und haben dadurch schon außerordentlich viel ge-

nützt. Ich glaube, daß das k. k. Handelsmuseum in Wien diesem unseren zu gründenden Amte in jeder Hinsicht bereitwilligst an die Hand gehen wird, und erlaube mir demnach im Namen des Finanzausschusses folgende Anträge zu stellen:

Hoher Landtag wolle beschließen:

1. Zur Förderung der Industrie und des Handels im Lande Krain ist ein mit der krainischen Handels- und Gewerbekammer in Verbindung stehendes Amt zu schaffen, welches mit dem k. k. öster. Handelsmuseum in Wien in Verbindung zu treten und nachstehende Aufgaben zu erfüllen hätte:

1.) Objective sachliche Auskünfte jenen Personen zu geben, welche sich um irgend einen Industrie- oder Handelszweig interessieren.

2.) Die bestehenden Industriezweige im Lande kennen zu lernen und die Vertreter derselben mit den Bedürfnissen des in- und ausländischen Marktes bekannt zu machen und denselben Verbindungen mit den verschiedenen Handelsplätzen zu vermitteln.

3.) Die natürlichen und materiellen Bedingungen und Kräfte zur Schaffung neuer Industriezweige im Lande Krain zu erforschen.

II. Das Amt ist verpflichtet, dem Landesauschusse über seine Thätigkeit regelmäßig Bericht zu erstatten.

III. Die diesfälligen Kosten sind aus dem Credite für den gewerblichen Unterricht zu bedecken.

IV. Der Landesauschuß wird beauftragt, mit der Handels- und Gewerbekammer in Laibach das Nöthige diesfalls vorzunehmen.

Ich habe die Ehre dem hohen Hause diese Anträge zur Annahme zu empfehlen.

Beželni glavar:

Zeli kdo besede?

Seine Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel hat das Wort.

Abgeordneter Excellenz; Freiherr v. Schwegel:

Hohes Haus! Den Ausführungen des Herrn Berichterstatters über den vorliegenden Gegenstand habe ich wenig beizufügen, er ist eine der kompetentesten Persönlichkeiten in Angelegenheiten, welche die Industrie betreffen, ein maßgebendes Urtheil abzugeben und ich schätze mich glücklich, constatiren zu können, daß in dem gegenwärtigen Landtage eine der Entwicklung der Industrie und der Förderung des Handels äußerst günstige Strömung wahrzunehmen ist, die, wenn sie anhält, ohne Zweifel den besten Erfolg in Aussicht zu stellen geeignet ist. Ich habe mir aber das Wort erbeten, weil für die Einrichtung, welche nach dem in Verhandlung stehenden Antrage geplant wird, die Mitwirkung eines Institutes angerufen wird, zu dessen Leitung ich berufen bin, nämlich des k. k. Handelsmuseums in Wien. Ich schätze mich glücklich, die Erklärung abgeben zu können, daß das Handelsmuseum, wenn diese Institution ins Leben gerufen wird, mit den besten Kräften und Intentionen die Zwecke dieser Einrichtung zu unterstützen

berett sein wird. (Zivahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.) Nur um diese Erklärung abzugeben, habe ich mir das Wort erbeten.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Perdan ima besedo.

Poslanec Perdan:

Ker je častiti gospod poročevalec omenil sodelovanje trgovinske in obrtne zbornice, imam čast v imenu trgovinske in obrtne zbornice obljubiti, da bo ona rada storila vse tisto, kar bo deželni odbor od nje zahteval. (Klici v središči: — Ruße im Centrum: „Dobro, dobro!“)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, vprašam gospoda poročevalca, če on želi govoriti.

Berichterstatter Ludmann:

Ich erlaube mir nur den geehrten Herren Vorrednern für das Versprechen der Unterstützung der geplanten Institution den wärmsten Dank auszusprechen.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje.

Ker proti nobenemu predlogu finančnega odseka ni bilo ugovora, mislim, da ni potreba o vsakem predlogu posebej glasovati.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Prosim torej gospode, ki se strinjajo s predlogi finančnega odseka, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi finančnega odseka so sprejeti in s tem je točka rešena.

Na vrsto pride:

f) o prošnji občin Št. Vid in Podraga gledé podpore za napravo dveh kalov na Nanosu;

f) über die Petition der Gemeinde St. Veit und Podraga um Subvention behufs Errichtung von zwei Viehtränken am Nanos;

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! Občini Št. Vid in Podraga prosite zdatne podpore iz deželnega zaklada v svrhu naprave dveh kalov. Že v seji visoke zbornice z dne 10. maja leta 1893. se je rešila enaka prošnja in

sklenilo se je takrat, da se dotična prošnja izroči deželnemu odboru z naročilom, naj v ta namen dovolji primerno podporo iz kredita za vodovodne naprave. Vsled tega sklepa je dovolil deželni odbor za vsakega teh kalov po 260 gld. podpore. Predležeča prošnja pa naglašá, da bodo kalovi stali toliko svoto, da bi ono morda ne zadostovalo. Proračunjenih je namreč za vsak kal 1.600 gld. Obrisi, ki leže pri aktih, ki jih imam v roki, niso prav za prav strokovno izdelani, in skrbeti bi bilo zato, da bi morabiti poljedeljsko ministerstvo, ako ni načrt izdelan strokovno, ne utegnile dovoliti podpore, kajti poljedeljsko ministerstvo stavilo je pogoje za vsa enaka dela, da se morajo strokovno izdelati in vrh tega, da se morajo potem, ko so izdelana, kolavdovati, ob enem pa pravi ministerstvo, da se morajo udeleženci izreči in to so zmiraj občine, da prispevajo z neko svoto, po navadi z 20% k troškom in da tudi sklenejo in se zavežejo, da bodo vzdrževali za naprej te naprave. Da se vse to dožene, da se od strani deželnega stavbnega urada ali potrde dotični obrisi, ki so pri aktih, ali da se popravijo, ali na podlagi novih poizvedeb novi načrti in proračuni naredo, o tem kaj ukreniti je poklican deželni odbor sam, in zato je finančni odsek sklenil, da predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru v uvaževanje glede nadaljnega prispevka nad vže dovoljeni podpori vsaki po 260 gld. in v dotično rešitev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Lavrenčič ima besedo.

Poslanec Lavrenčič:

Visoki zbor! V dolžnost si štejem, spregovoriti tudi nekoliko besed o tej prepotrebni stvari, o kateri je častiti gospod poročevalec ravno sedaj poročal, namreč o prošnji občin Podraga in Št. Vid na Vipavskem zaradi naprave dveh kalov. Častitim gospodom tovarišem je većinoma znano, kje Nanos stoji, in jaz moram reči, da, kakor je velik, se na njem nikjer ne nahaja niti en sam studenec. Koliko pa je ljudi, ki se posebno v poletnem času, v največji vročini in suši nahajajo na Nanosu, ki imajo tam svoje delo, bodisi da kosijo, ali žanjejo i. t. d. in ki silno trpe vsled pomanjkanje vode. In kako silno se muči živina! Ljudje morajo po tri in več ur daleč hoditi v dolino po vodo, živina pa je navadno ves dan brez pijače. Napoji se zjutraj, predno se vpreže, in zvečer, kadar pride domov, ves dan pa ne dobi niti kanca vode. Ker so mi okolščine popolnoma znane, usojam si prošnjo občin Št. Vid in Podraga toplo priporočati visoki zbornici, oziroma deželnemu odboru, kateri naj bi, če bi podpora dovoljena že leta 1893. ne zadostovala, prispeval še z nadaljnim zneskom v te prepotrebne naprave. Imel sem preudarek v rokah in zdi se mi pomanjkljiv, kajti za vožnjo kubičnega metra

peska računjeno je veliko premalo. Treba le pomisliti pot od Št. Vida ali iz Podrage na Nanos. Tu ne zadostujejo trije pari volov, ampak morebiti jih bo treba šest parov, da izvozijo 1 m³.

Častiti gospod poročevalec je omenjal, da bo morda treba načrte popraviti in popolniti, ali kolikor jaz o stvari razumem, to ne bo potrebno. Čemu treba posebnega načrta za taka dva kalova, ko vender, kakor mislim, noben izvedenec ne bo bolje vedel, kje se dobi voda, kakor ljudje, ki tam bivajo in vedno hodijo po tistih krajih. Poseben načrt se mi torej zdi nepotreben. Izrekam pa prošnjo, naj bi slavni deželni odbor prispevek iz deželnega zaklada res kolikor mogoče izdatno povikšal, kajti če ostane pri tistih 260 gld., ki so se dovolili leta 1893., potem bi na udeležence v ožigled povišani potrebščini ne pripadlo 20% troškov, katere ima deželni odbor v smislih pri takih stvareh, temveč 60—70%.

Še enkrat prosim, naj bi deželni odbor blagohotno se oziral na prošnjo občin Št. Vid in Poddraga in na razloge, katere tukaj navajati sem si štel v dolžnost.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, in če tudi gospod poročevalec nima ničesa omeniti (Poročevalec dr. Papež: — Bericht-erstatter Dr. Papež: „Ne!“) preidemo na glasovanje in prosim gospode poslance, ki se strinjajo z nasvetom finančnega odseka, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Točka:

g) o prošnji Franca Pavločiča, stražnega nadzornika v prisilni delavnici za dovolitev aktivitetne doklade;

g) über die Petition des Franz Paulöcic, Wachinspectors im Zwangsarbeits-hause, um Bewilligung der Activitätszulage;

je v finančnem odseku sicer rešena, pride pa v razpravo v tajni seji.

Preidemo torej na točko:

h) o prošnji občine Hrenovice gledé podpore za napravo vodovoda v podobčinah Bukuje in Gorenje;

h) über die Petition der Gemeinde Hrenowitz um Subvention behufs Errichtung einer Wasserleitung in den Untergemeinden Bukuje und Gorenje;

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! Občina Hrenovica prosi za podporo za napravo vodovoda v podobčinah Bukuje

in Gorenje. V tej prošnji je konstatovano, kar se je tudi zgodilo, namreč da je deželni odbor že poslal deželnega hidrotehnika Hraskega na lice mesta, da je tam nabiral potrebne podatke. Deželni hidrotehnik sicer še ni izdelal dotičnega načrta in proračuna, pač pa se je izrekel, kar je v prošnji navedeno, da bi dotični vodovod stal 25.000 — 30.000 gld. in k tem troškom ne bi mogli udeleženci tudi ne z 20% prispevati in zato so prišli na drugo izpeljivo misel, namreč, da bi se bolj obližini, le kakih 400 — 500 m od vasi Gorenje, poiskala voda, za katero še ne vedo, kje da je. Do sedaj bi se imela voda napepljati od velike daljave, od Ubeljskega. Petit gre pa odločno na to, naj bi se podobčinoma Gorenje in Bukuje dovolila podpora v svrhu iskanja pitne vode v bližini. Ta misel, da bi se skušalo, priti do pitne vode, ni nova. Kakor je visoki zbornici znano, se je to že v treh raznih krajih na Notranjskem zgodilo in na dveh krajih tudi posrečilo. Torej prošnja ni taka, da bi bila zmatrati kot neizpeljiva in da bi se podpora ne mogla dovoliti, vender treba, da se vsa ta zadeva tako tehnično kakor v finančnem oziru izposluje uradnim potom pri deželnem odboru in zato je sklenil finančni odsek, da predlagam:

Visoki deželni zbor skleni:

„Prošnja se izroča deželnemu odboru v primeru rešitev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo na glasovanje in prosim gospode, ki pritrjujejo temu predlogu, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet.

Preidemo na daljno točko dnevnega reda, to je:

i) o prošnji odbora za upravo vaškega premoženja v Št. Vidu pri Zatičini gledé podpore za vodovod.

i) über die Petition des Vermögensverwaltungs-ausschusses in St. Veit bei Sittich um Subvention für die Anlage einer Wasserleitung.

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! Odbor za upravo vaškega premoženja v Št. Vidu pri Zatičini prosi podpore za vodovod. V tej prošnji je dokazana resna potreba, da bi se imenovana občina preskrbela s pitno vodo, ki jej popolnoma primanjkuje, tako, da morajo prebivalci tam uživati večinoma nezdravo vodo, kakor je to spričano v priloženem spričalu okrožnega zdravnika v Št. Vidu. Storili so prosilci tudi še en korak naprej in dali izdelati od znanega strokovnjaka Puticka nek splošni načrt na podlagi tistih preiskav, katere je imel na lici mesta. Proračun tega gospoda izkazuje potrebsčino 14.860 gld. S tem seveda še

ni rešeno to, kar je, kakor sem prej omenjal, predpisano od poljedeljskega ministerstva, da se mora temeljito preiskavati po deželnem hidrotehniku vse, kar treba zato, da se uvidi, da je potreba v istini velika; in vrh tega, da se dožene, ali je sploh mogoče zadostnega izvirka dobiti. Omenjam le, da je gospod Putick v splošnem svojem proračunu izrekel mnenje, da bi se voda ne dovajala kot gravitacijski vodovod, marveč da bi se gnala po takozvanem „hydraulischen Wider.“ Meritorično ni stvari rešiti godno, treba, da deželni hidrotehnik stori kar predpisano in potem poroča deželnemu odboru in zato je finančni odsek sklenil, da predlagam:

Visoki deželni odbor skleni:

„Prošnja se izroča deželnemu odboru v uvaževanje in rešitev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Košak ima besedo.

Poslanec Košak:

Visoki zbor! Gospod poročevalec o prošnji občine St. Vid na Dolenjskem nasvetuje, da se ta prošnja odstopi deželnemu odboru v uvaževanje in rešitev. Bodi tudi meni dovoljeno, to prošnjo kar najtopleje priporočati, ker ravna se, da si ta obširna vas s 93 hišami in 600 prebivalci preskrbi zdravo vodo, katere ji sedaj teko zelo pomanjkuje. Prav zaradi nezdrave vode nastajajo tako pogostoma razne nalezljive bolezni v tej vasi, omenjam pogostoma nastopajoče griže, davice, tifuza; kar pa tudi ni čuda, vsaj ljudstvo ima na razpolago le vode, ki prihaja v vas, ko se je pretekala skozi ozemlje, na katerem je pokopališče te obširne, več tisoč duš broječe fare.

Potrebne preiskave zvršil je strokovnjak v vodni tehniki gospod Putick in slavni deželni odbor našel bo v tem spisu dovolj dokazov, kako zelo opravičana je ta prošnja in kolika dobrot bo za ondotno ljudstvo, ako se zvrši ta vodovod. Prosim kot poslanec tega okraja, da slavni deželni odbor z vso blagohotnostjo reši nalog visoke zbornice in če le mogoče, v prihodnjem zasedanji stavi že dotične načrte in predloge v končno obravnavo. (Klici na levi: — *Mufe linčš*: „Dobro, dobro!“)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich*.)

Ker ne, prosim glasovati in prosim gospode, ki se strinjajo z predlogom finančnega odseka, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen*.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

14. Ustno poročilo finančnega odseka o predlogu gospoda poslanca Modica glede vodovoda za Cerknico, Rakek, i. t. d.

14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Antrag des Herrn Abgeordneten Modic, betreffend die Wasserleitung für Zirkuiz, Rakek, u. s. w.

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Pri razpravi o letnem poročilu deželnega odbora je pri dotični marg. št. gospod poslanec notranjskih kmetskih občin Modic stavil sledeči predlog, ki se je pa moral v nadaljno posvetovanje odkazati finančnemu odseku, predno se more visoka zbornica o njem odločevati. Glasom je njegova resolucija bila sledeča:

„Deželni zbor pripozna potrebo, da se vasi Topol, Brezje, trg Cerknica, Dolenjevas, Zelše, Rakek in Unec preskrbijo z vodo.“

Drugi oddelek se glasi:

„Deželni zbor se izreče, da je za ta vodovod v slučajih, ako prevzame država 50 odstotkov gradilnih stroškov, ako se dotične občine zavežejo, celo zgradbo kot občinsko podjetje izpeljati, zagotoviti 30 odstotkov deželne podpore.“

Finančni odsek priznava, prvi del njegove resolucije po vsem opravičenim, kajti na razpolaganje so bile vse potrebne priprave, načrti so izdelani, stroškovnik istotako in zamoglo bi se o tem sklepati, toda svota, ki bo potrebna v pokritje stroškov, za izpeljavo tega velikega vodovoda, so toliki, da je poprej vender treba zvršiti, kar spada v vrsto pripravljalnih del. Ne da se tajiti, da treba za to časa in temeljitega poučevanja. Gotovo je toliko, da se z ozirom na veliko kopico enakih zadev, ki pri deželnem odboru čakajo rešitve, tekom tega leta stvar sploh končno ne da rešiti, kajti ravna se, da deželni odbor izposluje državni prispevek 50% in ker država sama še nima budgeta, ampak bo šele proti Velikinoči sankcioniran, je razvidno, da bo vsekako še veliko mesecev prešlo, predno bo od vlade zagotovljen 50% prispevek, potem pa nastane za deželni odbor še končno potreba, da se dogovori z interesi, ali bodo hoteli prispevati ne le 20% od celega stroškovnika, ampak se tudi zavezati, da prevzamejo vsakoletne stroške za vzdrževanje tega vodovoda na svoj račun. Zato bo gotovo celo leto s poizvedbami prešlo, nadjam se pa, da bo deželni odbor s tisto odločnostjo zamogel delovati, ako drugi del predloga gospoda poslanca Modica drugače štiliziram, v kar me je odsek poblastil.

Dovoljujem si torej predlagati:

Visoki deželni zbor skleni:

„Deželni zbor pripozna potrebo, da se vasi Topol, Brezje, trg Cerknica, Dolenja vas, Zelše, Rakek in Unec s zdravo vodo preskrbijo.“

Deželnemu odboru se naroča, da zvrši vse potrebne predpovedbe in dožene obravnavo glede prispevkov v pokritje stroškov ter o tem poroča v prihodnjem zasedanji in stavi potrebne predloge“.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Modic se je oglasil k besedi.

Poslanec Modic:

Glede drugega predloga finančnega odseka bi si dovolil le željo izreči, da bi deželni odbor zanesljivo tekom tega leta vse poizvedbe zvršil, tako da bo mogoča že v prihodnji sesiji rešitev tega važnega in potrebnega vprašanja, ker prebivalci tistih pokrajin zares željno hrepene po tej napravi, ki bo služila v prospeh zdravja in živinoreje.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Papež se je oglasil k besedi.

Poslanec dr. Papež:

Visoki zbor! Kakor je gospodom iz upravnega odseka znano, je projekt od stavbnega urada že izdelan in po tistem načrtu bi se imel dotični vodovod izpeljati od izvirka nad Selcami noter do čez Rakeka. Troški znašajo po dotičnem proračunu na 90.000 gld. Za tako veliko podjetje bo treba, kakor znano, zakona, in jaz bi pri tej priložnosti le priporočal deželnemu odboru, naj bi se oziral na veliko potrebo posebno Cirkniškega trga glede preskrbljenja s pitno vodo in naj bi gledal na to, da bi se pri načrtu dotičnega zakona napravil odstavek liki dotičnega odstavka za Ambruški vodovod, ker se je en del že financiral v zakonu, toliko, v kolikor se za prvi čas ima izdati; izdelanje drugega oddelka pa se je pridržalo kasnejšemu času. S tem bi se omogočilo dodelati vodovod od izvirka do Cerkniškega trga. Cevi bodo pa morale biti bolj močne z ozirom na to, da bo kasneje priklopljena, kakor je načrtano, proga do čez Rakeka. Samo to sem hotel opomniti, da bi se deželni odbor spomnil na zakon za vodovod v Ambrusu in sestavil v tistem zmislu zakon za vodovod v Cerknici, v drugem oziru pa podpiram predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati, Gospodje, ki glasujejo za predlog finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka dnevnega reda je:

15. Ustno poročilo finančnega odseka glede akcije za nastavljenje državnega hidrotehnika.

15. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses in Angelegenheit der Action für die Bestellung eines Staats-Hydratechnikers.

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! Pri razpravi o § 3. letnega poročila „Deželna kultura“ je gospod poslanec Hribar stavil sledeči predlog:

„Vlada se pozivlja, naj ustanovi hidrotehniški urad na Kranjskem, kakor ga imajo za Primorsko in Dalmacijo, ali pa dovoli za ta dela primeren prispevek.“

Pri razpravi v finančnem odseku, kateremu se je ta resolucija dala v poročanje, bilo je povsem jasno razvidno, da je deželni odbor že to trikrat ponovljeno zvršil; osobito v tretji svoji ulogi je prosil ministerstvo, da bi ono dovolilo nastaviti pri deželni vladi posebnega hidrotehničnega uradnika v navedeno svrhu. Ker je deželni odbor torej, kar hoče predlog doseči, dejansko vže zvršil in ker se od dne do dne pričakuje odlok, odpade vsa razprava in torej samo prosim to stvar na znanje vzeti.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrjujejo temu predlogu, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

16. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji več posestnikov iz Studenca za izločitev katasterske občine Bučke iz občine Studenec.

16. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition mehrerer Zusassen von Bründl um Ausscheidung der Katastralgemeinde Bučka aus der Ortsgemeinde Bründl.

Poročevalec Jelovšek:

Visoki zbor! V XV. seji dne 15. februarja l. 1895. se je bavila visoka zbornica z vprašanjem kako bi se katasterska občina Bučka izločila iz občine Studenec. Razmere so tam čudne. Studenec leži v Gorovji, Bučka zopet je na planem in oddaljena, in tako je vedno prepir med podobčinama, kje naj bo sedež županstva, in tako podobčini Bučka

in Studenec želita, da bi se ustanovili kot samostalni občini. Osobito katastrska občina Studenec se za to poteguje. Kakor sem omenil, bavila se je visoka zbornica že dné 15. februarja l. 1895. s tem vprašanjem, pa je takrat na predlog dotičnega poročevalca prošnja dotičnih prosilcev odložila, ker ni bilo navedenih nobenih natančnejih dat. Letos so prosilec prišli z novo prošnjo, v kateri je pač navedeno, koliko je v Bučki in v Studenci prebivalcev, koliko plačujejo davka, manjka pa vseh drugih podatkov, da bi bil upravni odsek mogel sklepati o potrebi ali nepotrebi te razdružitve. Posamezni člani upravnega odseka so pač pripoznavali potrebo razdružitve, vendar se pa ta potreba iz prošnje in iz aktov, katere je upravni odsek imel na razpolaganje, ni mogla razvideti. Deželni odbor je že vsled sklepa visoke zbornice z dné 15. februarja lanskega leta skušal, dobiti razne date. Poizvedaval je pri okrajnem glavarstvu, katero pa stvar še ni rešilo, in vrh tega manjka še raznih drugih podatkov, tako da upravni odsek ne more drugega nasvetovati, nego da se prošnja zopet vrne deželnemu odboru.

Predlagam torej:

Visoki zbor naj sklene:

„Prošnja več posestnikov iz Studenca, Brezovja, Roviš, Hubajnice i. t. d., nadalje prošnje župnije Bučke in v to faro spadajočih občinskih odbornikov, da bi se katastrska občina Bučka izločila iz okrajne občine Studenc, odstopi se deželnemu odboru v nadaljnjem poizvedovanju z naročilom, da naj gotovo poroča o tej zadevi v prihodnjem zasedanju, oziroma da stavi primerne nasvete“.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

17. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji več posestnikov v Jevnici pri Kresnicah, da bi južna železnica dala iztrebljevati podrove v svrhu prostega odtoka Jevniškega potoka.

17. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition mehrerer Inhabhaber von Jevnica bei Kresnitz um Verhaltung der Südbahn zur Reinigung der Durchlässe behufs freien Wasserablaufes des Jevnizabaches.

Poročevalec Povše:

Vaščani vasi Jevnica v Litijskem okraju obračajo se z iskreno prošnjo do visokega zbora, da bi

on hotel njih opravičene potrebe uvaževati in naročiti ali izposlovati pri vladi pomoči, katere oni pri nižjih podrejenih jej oblastvih ne najdejo. Navaja v prošnji, da je Jevniški potok, ki je znaka hudourniškega, minulo jesen tako narastel, da je preplavil njive in polja ter jih 1 m visoko zasul z gramozom.

Istinito je, da je potok v tako grozni meri narastel, da je voda stopila tudi čez železniški tir in nanesa toliko gramoz, da se je voznja morala ustaviti. Že pred leti imeli so take sitnosti po tem hudourniku, in iz vloge, katero prikladajo prošnji, je razvidno, da je že leta 1882. razsodila prva politična inštanca, ki je na lici mesta pregledala razmere, da mora južna železnica bolj temeljito trebiti podrove pod železniškim mostom, kajti le to, da voda nima dovolj hitrega odtoka, provzročuje, da prihaja nasipina iz potoka na polja in celo na hiše. Priliko sem imel sam videti in slišati ljudi, ki so pravili, da je bil nek mlin krog in krog zasul z gramozom in še danes stoji tam kozolec, ki je nad 1 meter visoko zasul s to prodovino. Kakor so takrat petenti le po tem potu si mogli pomagati, da so od vlade izprosili pomoči, da je ona na lici mesta dala preiskovati vse razmere in z odlokom z dné 14. julija l. 1882. prisilila južno železnico, da je iztrebila dotične podrove, tako sedaj upajo, da jim bo pomagal deželni zbor s tem namreč, da se obrne do vlade in izposluje, da pošlje večšega hidrotehnika, da preišče razmere in potem vse potrebno ukrene toliko v interesu železnice same, da promet ne pride v nevarnost, še bolj pa v interesu teh ubogih vaščanov, katerim vsako leto povodenj preplavlja polja in njive in jih zasuje z gramozom.

Upravni odsek je uvaževal te uzroke in me je pooblastil, da z ozirom na to predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja vaščanov Jevniških se izroča deželnemu odboru, da izposluje pri c. kr. deželni vladi odreditev ogleda na kraji poškodb ter da potrebno ukrene v varstvo ondotnih zemljišč.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Prestopimo na glasovanje, in prosim gospode, ki pritrjujejo predlogu upravnega odseka, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

18. Ustno poročilo upravnega odseka o vlogi glavnega odbora kranjske kmetijske družbe gledé lažje dobave soli za živino.

18. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Eingabe des Centralausschusses der kranjschen Landwirtschafts-

gesellschaft in Angelegenheit eines leich-
teren Bezuges von Viehsalz.

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! V imenu upravnega odseka mi je čast poročati o prošnji glavnega odbora kranjske kmetijske družbe glede lažje dobave soli za živino. Leta 1894. v XIII. seji dne 15. februvarija razpravljala se je v visoki zbornici ta zadeva vsled predloga gospoda poslanca Kersnika, ki je opozarjal na nedostatke, ki so združeni s teškim aparatom za dobavo živinske soli. Pri tisti priliki opozoril sem že jaz kot poročevalec na tem mestu na to, da se ljudstvo skorej gotovo ne bo v obilni meri posluževalo olajšave, katero je vlada dovolila, zlasti iz tega ozira, ker je dobava živinske soli jako obtežkočena in ker je cena neprimerno visoko določena. Žal, da se je moje prerokovanje obistinilo, kajti komaj $\frac{1}{4}$ one soli, ki je bila določena v prid kmetovalcem, se je v istini porabila in kakor razmere stoje, je skorej gotovo, da v prihodnje še te množine ne bo mogoče razpečati. V tem pogledu je torej upravni odsek to zadevo pretresaval in prišel do prepričanja, da se mora težiti na to, da se zniža cena živinske soli. Štajerski deželni zbor je že dne 22. januarija t. l. sklenil nek tak predlog, ki meri na to, da bi se živinska sol dobivala po znižani ceni in usojam si torej predlagati, da tudi naš deželni zbor sklene resolucijo v enakem zmislu, da bo vendar mogoče dobivati živinsko sol po taki ceni, kakor bi bila primerna.

Usojam si torej v imenu finančnega odseka predlagati:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Glede soli za živino se deželnemu odboru naroča, ministerstvo opozoriti na težkoče, ki so v zvezi z dobavo te soli in katere težkoče še niso odpravljene z napravo depotov v zmislu naredbe finančnega ministerstva z dne 28. decembra l. 1894. Dalje naj deželni odbor predlaga primerne olajšave ter naj prijavi mnenje deželnega zbora, da je le tedaj pričakovati splošne povoljne rešitve vprašanja o soli za živino, če se v bodočnosti prične z oddajo navadne čiste soli po izredovalni ceni in to posameznem kmetovalcem razdeloma njihovih živin. Ako pa vlada na vsak način hoče ostati pri posebni soli za živino, naj jo pa prodaja brez naprave težkoč v taki kakovosti, ki živini ni škodljiva, in po tisti ceni, kakor jo prodaja obrtnikom za njih obrtovanje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrjujejo temu predlogu, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prestopimo k daljni točki, to je:

19. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer: o § 3. B: Agrarne razmere.

19. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechnungsbereich des Landesauschusses und zwar über: § 3 B: Agrarverhältnisse.

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V § 3. letnega poročila, točka B, daje se od strani deželnega odbora poročilo o takoimenovanih agrarnih razmerah. To poročilo deželnega odbora je od leta do leta, kar je naravno, več ali manj jedno in isto, ter razpravlja o tem, kake spremembe so se vršile v osobji pri agrarskih komisijah in uradih in poroča tudi končno, kako je stanje agrarskih operacij na Kranjskem sploh.

Marg. št. 83. se peča s sklepom visoke zbornice, po katerem se je dalo ali dovolilo posojilnici v Dobrepoljah neko posojilo. Samo po sebi je umevno, da upravni odsek nima temu poročilu ničesa dostavljati nego to, da naj se sprejme v vednost.

Kar se tiče marg. št. 84. je ž njo sklenjena vsakoletna tabela, ki daje pregled o tem, kako so se zemljišča na Kranjskem v enem letu obremenila, oziroma kako se je bremensko stanje pri zemljiščih v javni knjigi spremenilo. Tabela sama po sebi je poučna, ali ker jo imajo častiti gospodje deželni poslanci itak pred saboj, nima upravni odsek nič posebnega dostavljati.

V imenu tega odseka mi je torej čast predlagati, da visoka zbornica izvoli marg. št. 83. in 84. v vednost vzeti.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec dr. Tavčar:

Daljne marginalne številke pečajo se prav za prav z agrarnimi operacijami in s poslom, ki je ž njimi v zvezi. Pod marg. št. 85. se naznanja neka sprememba v stanju krajnih komisarijev; pod marg. št. 86. se poroča o spremembah pri tehničnem agrarnem osobju. Pod marg. št. 87. se naznanja, kaj se je ukrenilo vsled tega, ker se je moralo dobiti za deželno komisijo novo stanovanje; marg. št. 88. naznanja, koliko se je nakupilo orodja za tehnično osobje in marg. št. 89. je pomenljiva zategadelj, ker se tu poroča, da je poljedelsko

ministerstvo nekaj primernega ukrenilo v tem oziru, da se je izdala določba ob roki, katere se hoče doseči, da bi se dostikrat izdatni troški pri skupnih agrarnih zadevah primernejše razvrstili na posamezne slučaje. Dosedaj namreč ni bilo nobenega pravega navodila. Poljedelsko ministerstvo je deželni odboru predložilo tako navodilo, deželni odbor ga je odobril in zato je samo po sebi razumevno, da ne preostaje drugega, nego da se visoka zbornica temu odobrenju pridruži. Istotako je deželni odbor vse potrebno ukrenil glede stanovanja in se je popolnoma dogovoril z deželno vlado. Ker je odsek prepričan, da v tem oziru deželni odboru ni bilo mogoče drugače postopati, kakor je postopal, zato predlagam, da visoka zbornica marg. št. 85.—89. blagovoli v vednost sprejeti.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati in prosim, da gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim nadaljevati poročilo.

Poročevalec dr. Tavčar:

V marg. št. 90. se nam poroča o stanju agrarnih operacij. Iz tega poročila razvidi visoka zbornica, da se agrarni slučaji v istini prav močno množe, in iz tega poročila dalje razvidi visoka zbornica, da vzlic temu, da se mora pripoznati, da agrarsko oblastvo deluje kolikor mogoče hitro in vestno, agrarski posel le počasi napreduje. V zadnjem letu, na katero se ozira poročilo deželnega odbora, je mnogo več novih slučajev narastlo, nego se je pričelih slučajev končno rešiti moglo. Iz tega vidi visoka zbornica, da bo agrarski posel v deželi še dolgo časa se nadaljeval in da še ni pričakovati, da bi se agrarske operacije končno dognale. Visoki deželni zbor je na tem polji že večkrat naglašal in tudi storil potrebne ukrepe v ta namen, da bi se postopanje pri agrarnih komisijah kolikor mogoče pospešilo in da bi se pri posameznem slučaju uradno postopanje kolikor mogoče skrcilo. Dotični koraki niso bili vselej s popolnoma dobrim uspehom zvršeni, in končno se mora pripoznati, da se na tem polji ne more vsega doseči, kar bi bilo želeli. Krivda leži v tem, da imamo za Kranjsko zakon, ki natančno do zadnje pike odloča, kako postopati v vsakem posameznem agrarskem slučaju in sicer zakon, ki je deloma napravljen po uzorih iz drugih kronovin, deloma pa po uzorih zakona, ki je veljaven na Nemškem, kjer je vrednost dotičnih zemljišč velika in taka, da se jej vrednost zemljišč na Kranjskem nikakor ne da primerjati. Napaka se je zgodila takrat, ko smo sprejeli ta zakon in posledica je ta, da se agrarske operacije ne dajo drugače vršiti, kakor po predpisih tega zakona. Čisto opra-

vičeno je, če pravi vlada, da ne more drugače postopati, kakor po zakonitih predpisih. Ako bi pa bili takrat, ko smo delali zakon za Kranjsko, ozir jemali na to, da so zemljišča pri nas dostikrat silno majhne vrednosti, bi se bila dobila postava, po kateri bi se bilo vpeljalo dosti krajše, pripravnejše in tudi dosti cenejše postopanje, ker to, visoka zbornica, si ne moremo utajiti samim sebi, da so troški pri posameznih agrarnih operacijah dostikrat taki, da dosežejo vrednost dotičnega zemljišča. To se pravi, agrarska operacija dostikrat v posameznih slučajih toliko pogoltna, kakor je zemljišče vredno, ali pa troški to vrednost še celo presežejo. Ampak, kakor rečeno, mi nimamo drugega izhoda, ker imamo zakon, po katerem se imajo agrarna oblastva ravnati, priznati pa se mora, da vestno postopajo po predležčih zakonskih predpisih in priznati tudi, da delujejo objektivno, pridno in kolikor mogoče hitro. Kakor pa vidite iz marg. št. 91., so agrarske operacije dotični kredit, ki ga je dežela dovolila, pogoltnile tudi v zadnjem letu in iz tega se lahko prepričamo, da bodo agrarske operacije deželi tudi v prihodnje prouzročevale dosti troškov. Ker je odsek prepričan, da se pri obstoječem zakonu s kako resolucijo ne da ničesa doseči, predlaga samo, da naj se marg. št. 90. in 91. vzameta v vednost.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s predlogom gospoda poročevalca, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o § 6.: Občila.

Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses und zwar über § 6: Communicationen.

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati o § 6. letnega poročila deželnega odbora in tukaj je omeniti v prvi vrsti, da je deželni odbor tako, kakor že lansko leto, se oziral na želje, izražene v prejšnjih zasedanjih, da je namreč o delovanju cestnih odborov predložil nekaj tabelarični izkaz. Tukaj nam podaja deželni odbor te izkazke na straneh 190., 192., 194., 196., 198. in 200 letnega poročila. Iz teh izkazkov je natanko razvidno vse delovanje cestnih odborov po deželi. Na strani 190. n. pr. vidimo, da je znašala skupna dolgost vseh okrajnih in deželnih cest 2170 km, in nekoliko čez; od teh

pripada 1597 km na okrajne ceste, 572 km in nekaj čez pa na deželne ceste. Skupni troški znašali so 256.670 gld. 07¹/₂ kr. in te se zopet porazdele tako, da na okrajne ceste pripada 158.287 gld. 94 kr., na deželne ceste pa 98.382 gld. 07¹/₂ kr. Priklade sukale so se pri posameznih cestnih odbori od 6⁰/₁₀ do 36⁰/₁₀ in sicer je bil s 36⁰/₁₀ osrečen Ribniški cestni okraj, kar ima svoj vzrok v tem, ker mora prispevati k troškom za zgradbo ceste Hrib-Sodražica. Cestni odbori so v obče pravilno poslovali in tudi izkazali svoje proračune, le Brdski cestni odbor zopet ni predložil nobenega izkaza za l. 1894. in torej so dotične številke tudi izpuščene v tem izkazu.

Drug izkaz B na strani 192. nam podaja troške vzdržavanja okrajnih cest z doneski okrajno-cestnih zakladov za vzdrževanje deželnih cest za l. 1894. in tu je povedano, da so vsi troški skupaj znašali 192.448 gld. 30³/₄ kr., posamezne rubrike pa navajajo izdatke, kakor mezde za cestarje in troške za kopaško orodje, za dobivanje gramoza i. t. d.

Izkaz C nam kaže troške za vzdrževanje deželnih cest. Tukaj je v l. rubriki pomota; številka „57.2440“ se ima popraviti v „572.44“.

Ravno tako se nahaja tudi pri izkazu D neka pomota in sicer se ima v rubriki 8. številka „22.156 gld. 43¹/₂ kr.“ popraviti v „221.556 gld. 43¹/₂ kr.“

Izkaz E nam končno podaja nekaj sestavek o podporah, ki so se dale posameznim cestnim odborom iz deželnega zaklada in povedano je tudi, v kako svrhu so se dale.

Predlagam, da bi se, kakor je bilo prejšnja leta običajno, ne imenovala posamezne številke, marveč da bi smel sklicevati samo imena posameznih cestnih okrajev in kdor bi izmed častitih gospodov tovarišev želel govoriti k tej ali oni točki, naj se oglasi pri dotičnem cestnem okraju.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo o § 6. letnega poročila. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospoda poročevalca, da preide v nadrobno razpravo. Da se obravnava okrajša, prosim gospode poslance, ki žele govoriti, da se oglašijo pri tem ali onem cestnem okraju. Če se nihče ne bo oglasil, smatrala se bo dotična točka poročila kot sprejeta.

Prosim torej gospoda poročevalca, da postopa na prej označeni način.

Poročevalec Lenarčič:

Cestni okraj Bistriški!

Cestni okraj Blejski!

Cestni okraj Brdski!

Cestni okraj Cerkljski!

Cestni okraj Črnomaljski!

Cestni okraj Idrijski!

Cestni okraj Kamniški!

Cestni okraj Kočevski!

Cestni okraj Kostanjeviški!

Cestni okraj Kranjski!

Cestni okraj Kranjska Gora!

Cestni okraj Krški!

Cestni okraj Litijski!

Cestni okraj Ljubljanske okolice!

Cestni okraj Logaški!

Cestni okraj Loški!

Cestni okraj Metliški!

Cestni okraj Mokronoški!

Cestni okraj Novomeški!

Cestni okraj Postonjski!

Cestni okraj Radeški!

Cestni okraj Radoljski!

Cestni okraj Ribniški!

Cestni okraj Senožeški!

Cestni okraj Škofjeloški!

Cestni okraj Trebanjski!

Cestni okraj Tržiški!

Cestni okraj Velikolaški!

Cestni okraj Vipavski!

Cestni okraj Vrhnjski!

Cestni okraj Zatiški!

Cestni okraj Žužemberški!

(Vse točke obveljajo brez debate. — Alle Punkte werden ohne Debatte angenommen.)

Predlagam dalje, da se poročili pod marg. št. 121. in 122. vzameta na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pod marg. št. 123. je govor o popravi Blejsko-Javorniške ceste med Rečico in Spodnjimi Gorjami. To je bilo že v sedanjem zasedanji obravnavano in zato le predlagam, da se marg. št. 123. vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ravno tako se je že razpravljalo o popravi Žužemberško-Trebanjske okrajne ceste, o kateri je govor v marg. št. 124. in o napravi cestne zveze med gorenjo Krško dolino in železniško postajo Zatičina, o kateri se poroča v marg. št. 125. Predlagam torej, da se tudi te dve marg. št. 124. in 125. vzameta na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

O marg. št. 126., 127., 128. in 129. nimam ničesa omeniti. Prosim, da se sprejmejo v vednost.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pod marg. št. 130. se poroča o ustanovitvi železniškega prometnega ravnateljstva v Ljubljani. V tem pogledu je omeniti, da je deželni odbor storil, kar mu je bilo od visoke zbornice naročeno, in se je obrnil do trgovinskega ministerstva in ravnateljstva državnih železnic, dalje da je tudi bila deputacija pri tedanjem ravnatelju državnih železnic Bilinskemu na Dunaji, da pa odgovor, katerega je dotična deputacija takrat dobila, ni bil popolnoma

povoljen. Ker zadeva še ni rešena, bi bilo po mnenju upravnega odseka umestno, da se zadeva zopet sproži in zato je sklenil predlagati visoki zbornici sledečo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, da se v smislu sklepa visokega deželnega zbora od 11. februarja 1895 še enkrat obrne do visokega c. kr. železniskega ministerstva s prošnjo za ustanovitev, oziroma premestitev ravnateljstva c. kr. železniskega obrata v Ljubljani.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo nasvetu upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim nadaljevati.

Poročevalec Lenarčič:

Marg. št. 131. govori o železnični progi Ljubljana-Logatec in tu je navedeno, da je trgovinsko ministerstvo naročilo južni železnici, da naj odpravi vse nedostatke, o katerih je bil tukaj govor v prejšnjih zasedanjih. Povedano je dalje, da je bil rok za zvršitev določen do konca l. 1897. Od teh poprav se jih je nekoliko res že zvršilo, samo na glavnih predmetih, kakor so mostovi čez staro strugo Ljubljance se dosedaj še ni nič storilo. Ker ni pravega upanja, da se bodo te stvari zvršile v času, ko teče rok, se je upravnemu odseku umestno zdelo, na ta predmet obrniti nekoliko pozornosti in zato predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Ker je bilo upravnemu svetu c. kr. priv. južne železnice po visokem c. kr. trgovinskem ministerstvu ukazano, vse podrobno navedene poprave na progi Ljubljana-Logatec zlasti nadomestovanje sedanjih Howejevih lesenih mostov z definitivnimi objekti do konca leta 1897 zvršiti, naroča se deželnemu odboru, da pazi na to zadevo in ako bi se kmalo kaj ne ukrenilo, na primernem mestu opozori na izpolnitev popravkov v določenem roku.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim za glasovanje. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje svoje poročilo.

Poročevalec Lenarčič:

O marg. št. 134. nimam ničesa omeniti. Predlagam, da se vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Kar se tiče belokranjske železnice, visoka zbornica, je poročilo deželnega odbora precej suhoparno in tanjko. Iz tega poročila je razvidno, da deželni odbor prav za prav ni mnogo storil na tem polju. Sklicuje se deloma na to, da je nek udeleženec obolel, sklicuje se na potres, o katerem je pričakovati, da na prihodnje letno poročilo ne bo več tako vplival, kakor na sedanje in sklicuje se v prvi vrsti tudi na to, da dotični, v zadnjem zasedanju sklenjeni zakon gledé železnic nižje vrste dosedaj še ni zadobil Najvišjega potrdila. Kakor sem v svoje veselje čul, pa pride Najvišje potrjenje vsak čas iz Dunaja (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Ist schon gekommen!“) — če je že prišlo, me to tem bolj veseli in torej le izrekam željo, da bi naš deželni odbor svoje delovanje glede te železnice kolikor mogoče pospešil, da bo imel v prihodnjem zasedanju kaj več poročati, nego letos. V tej nadi ne stavljam nobenega predloga in izrekam samo pričakovanje, da se bo deželni odbor z vso resnostjo lotil tega vprašanja, da se prej ko mogoče doseže ta prepotrebna železnica.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Schweiger ima besedo.

Poslanec Schweiger:

Visoki zbor! Besedam gospoda poslanca za Črnomaljsko in Metliško mesto se tudi jaz pridružujem in prosim slavni deželni odbor, naj blagovoli kakor hitro mogoče to delo pospeševati, da tudi mi Belokranjci kmalu pridemo do železnice, katero si tako iz srca želimo, da se tudi mi zvezemo z drugo Kranjsko deželo in da se tudi pri nas oživi kak promet, ko smo sedaj takorekoč ločeni od vsega drugega sveta, če pa železnico dobimo, postali bomo deležni tudi drugih dobrot. Torej jaz se popolnoma strinjam z željo, katero je izrekel gospod tovariš dr. Tavčar.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Murnik.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Iz besed gospoda deželnega odbornika dr. Tavčarja bi se smelo soditi, da de-

želni odbor z ozirom na sklep visoke zbornice iz zadnjega zasedanja ni storil vsega, kar mu je bilo mogoče storiti. Seveda se v tem poročilu deželni odbor sklicuje na potres in na zapreke, ki so vsled tega nastale, da ni mogel vsega zvršiti tako, kakor bi bil gotovo rad svršil.

Gospoda moja, stvar belokranjske železnice je gotovo zelo važna, to je pripoznal visoki deželni zbor, ko je v zadnjem svojem zasedanju sklenil dotični zakon o pospeševanju lokalnih železnic nižje vrste, ali rešiti se pa zadeva ne da tako hitro od jednega zasedanja do drugega, kakor bi človek mislil in želel, in to posebno za to ne, ker nimamo vedno onih moči na razpolaganje, katere morajo pri tako važnih stvareh imeti besedo. To je bilo tudi pri deželnem odboru, ker se nazadnje deželni odbor, oziroma dotični gospod deželni odbornik ne more zanašati na svoje mnenje o prav za prav tehničnem delu cele te železnice. Deželni odbor je skušal pridobiti strokovnjaka, ki bi imel odposlancu deželnega odbora na strani stati, ko se je imela stvar pregledati in resnično je, da je bil deloma potres uzrok, da se to preiskovanje ni moglo tako naglo zvršiti, kakor je deželni odbor želel, in to za to ne, ker je dotični gospod, ki je obljubil, da bo sodeloval in podpiral deželni odbor s svojimi sveti, ni bil na razpolago, ker ga je poklic njegov silil, prijeti se nekega drugega dela v jedni severnih dežel našega cesarstva. To je bil torej glavni uzrok, da se razne črte niso mogle pregledati in to pa se je moralo zgoditi, ker so se sodbe slišale, da projektovane črte niso povsem take, kakor si jih želé prebivalci. Preiskovati pa je tudi treba, ali se da sploh računati gledé te železnice s sredstvi, o katerih govori sedaj že od presvetlega cesarja potrjeni zakon gledé železnic nižje vrste. Kakor je gospodom znano iz obravnav, ki so se v visoki zbornici vršile, bo ta železnica le takrat potrebovala podporo okroglo letnih 15.000 gld., ako se vse dogotovi, kar je v dotičnem poročilu navedeno. Dotično poročilo se naslanja, jednako kakor se je godilo pri dolenjski železnici, na premog v Črnomlji in na gozde, ki leže ob železnični črti. Vprašanje je pa tukaj dokaj težje, kakor pri dolenjski železnici, ker so se tam vršile le obravnave z jedno samo velikansko družbo z velikanskim kapitalom, med tem, ko so gozdi, za katere gre tukaj, v različnih rokah in se morajo torej obravnave vršiti z raznimi posestniki. Rešitev teh vprašanj je za deželni odbor jako težavna, pa vendar je upati, ko pride glavni udeleženec pri tej stvari iz Sicilije, da bo vendar mogoče najti kako sredstvo, kako bi se stvar zaradi teh gozdov dala tako urediti, da bi bilo rešeno vprašanje o pokritju troškov, ki so v zvezi s prometom te železnice. Jaz sem torej mnenja, da je deželni odbor, kar se tiče belokranjske železnice leta 1895. vse storil, kar je bilo mogoče in da ga ne zadeva nobena krivda, ako poročilo ni tako, kakor si je ga mogel človek po sklepih zadnjega zasedanja visoke zbornice misliti. Deželni odbor zmatra ne le to železnico, ampak tudi druge želez-

lezniške zadeve kot take stvari, za katere se mora z vsilo delati, da se brž ko mogoče zvrše in zato bo vse storil, kar le mogoče, da bo v prihodnjem zasedanju visoki zbornici mogel predložiti svoje utemeljeno mnenje o tej železnici.

Prosim, da bi visoki zbor te moje podatke blagovoljno na znanje vzel.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Lenarčič:

Nimam ničesa omeniti.

Deželni glavar:

Prestopimo torej na glasovanje. Gospod poročevalec je predlagal, da se marg. št. 134. vzame na znanje.

Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim nadaljevati.

Poročevalec Lenarčič:

Marg. št. 132. in 133. sem prej preskočil. Marg. št. 132. govori o lokalni železnici Ljubljana-Kamnik. Tukaj podaje deželni odbor vest, da se je obrnil do trgovinskega ministerstva s prošnjo, da bi osebni vlaki te železnice tudi na južni kolodvor prihajali, da pa dotična prošnja ni imela uspeha. V pogledu zdelo se je upravnemu odseku potrebno, da se prošnja ponovi in zato predlaga:

Visoki deželni odbor naj sklene:

„1. Deželnemu odboru se naroča, naj se še enkrat obrne do visocega c. kr. železniškega ministerstva ter ponovi prošnja v smislu sklepa visocega deželnega zbora z dné 16. februarja 1895.“

Na tej kamniški progi je pa še nek nedostatek in ta je, da vlaki na postajah Jarše in Domžale predolgo čakajo. Zato treba kaj storiti, da se, ako mogoče, postajni čas prikrajša. V tem pogledu se predlog dalje glasi:

„Pri tej priliki naj deželni odbor opozori na nedostatke gledé osebnega prometa na postajah Jarše in Domžale, kjer vlaki neizmerno dolgo stoje. — Naj bi se ta postajni čas kolikor možno okrajšal.“

Še na neko okolnost bi tukaj opozoril in to je na dovozno cesto, katero imamo tukaj v Ljubljani do kolodvora državne železnice. Ta dovezna cesta pač ni taka, kakor bi bilo dostojno mesta samega in državne železnice kot take. Nedostojna je za osobni in za tovorni promet in skrajni čas bi

bilo, da se ta nedostatnost odpravi. Ne vem, v koliko bo regulacija mesta Ljubljanskega odpomogla, ker leži državni kolodvor že zunaj pomerija, in zato tudi ni bilo mogoče, v upravnem odseku kaj definitivnega ukreniti. Ker je pa vender želja občina, da se sedanji nedostatkni odpravijo in dovozna cesta do državnega kolodvora gradi tako, da bo primerna za osobni in tovorni promet, dalje da se mesto sedanjih leščerb uvede bolj primerna razsvetljava, stavlja upravni odsek predlog:

„2.) Deželnemu odboru se naroča, naj se obrne do kompetentnega mesta, da se doseže primerna dovozna cesta do državnega kolodvora, katera cesta bodi pa tudi razsvetljena.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec župan Grasselli ima besedo.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Z ozirom na posebno resolucijo, ki jo je stavil častiti upravni odsek, si usojam visokemu zboru le zagotovljati, da mestna občina sama dobro vé za te nedostatke gledé dovozne ceste do državnega kolodvora. Ta stvar se je tudi v mestnem zboru opetovano razpravljala in da se pride temu nedostatku v okom, je bilo nasvetovano, da se podaljša preložena Tržaška cesta do križpota pred državnim kolodvorom, ki — mimogredé povedano — leži deloma na ozemlju sosedne Šiške, deloma v Ljubljani; in sicer tovorni kolodvor. Ali tisti del kolodvora, na katerem se obrat vrši gledé tovrnega prometa, tisti leži na mestnem ozemlju.

Z radostjo mora mestna občina pozdravljati izjavo, katero, mislim, bo visoka zbornica potrdila, ker je iz nje posneti, da bo razprava o konkurenci gledé dovozne ceste imela povoljen uspeh in da ni pričakovati ugovora ali upora od strani dežele.

Kar se tiče drugega nedostatka, na katerega je opozoril častiti gospod poročevalec, moram tudi temu pritrčiti, da je razsvetljava na sedanji dovozni cesti jako primitivna. Ali z ozirom na provizorni značaj te cestne zveze in na okolnost, da se ravno sedaj snuje neka prememba gledé javne osvetljava, zaradi tega — mislim, da bo temu tudi visoka zbornica pritrčila — pač ni bilo umestno na tej stari cesti uvesti plinovo svečavo, katera itak za ostalo mesto ne zadostuje.

Torej v potolažilo visoke zbornice le zagotovljam, da bosta ta dva nedostatka, na katera je opozarjal častiti gospod poročevalec upravnega odseka, odstranjena, kader se izvrši tista zveza, ki je tudi v novem regulacijskem načrtu za mesto Ljubljansko obsežna, zveza namreč od Marije Terezije ceste do tovrnega kolodvora državne železnice, in potem bo tudi skrbjeno za boljšo osvetljava.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Lanarčič:

Zahvaljujem se častitemu gospodu tovarišu županu Grasselliju za pojasnilo v tem pogledu, ker mislim, da se bodo na ta način odpravila nedostatnosti, katere sem prej omenil.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje.¹

Prvi predlog upravnega odseka se glasi:

„1.) Deželnemu odboru se naroča, naj se še enkrat obrne do visokega c. kr. železniškega ministerstva ter ponovi prošnjo v smislu sklepa visokega deželnega zbora z dne 16. februarija 1895. Pri tej priliki naj deželni odbor opozori na nedostatek gledé osebnega prometa na postajah Jarše in Domžale, kjer vlaki neizmerno dolgo stojé, — naj bi se ta postajni čas kolikor možno okrajšal.“

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Drugi predlog upravnega odseka se glasi:

„2.) Deželnemu odboru se naroča, naj se obrne do kompetentnega mesta, da se doseže primerna dovozna cesta do državnega kolodvora, katera cesta bodi pa tudi razsvetljena.“

Gospodje poslanci, ki glasujejo za ta predlog upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi ta predlog je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Lanarčič:

O marg. št. 133. nimam nič omeniti in prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 135. govori o železnici Celovec-Trst. V tem pogledu se je že mnogo govorilo in zlasti sta merodajna sklepa visoke zbornice z leta 1886. in z leta 1894. Takrat se je zadeva na dolgo in široko razpravljala. Gospod poslanec Murnik je bil poročevalec in govorili so gospodje poslanci dr. Tavčar, eksccelencia baron Schwegel, Luckmann, Klun in dr. Schaffer. Pri tisti priliki je šlo za prošnjo občin Škofjaloka, Ziri, Poljane, Trata, Javorje in Senožeče za zgradbo železnice Škofjaloka - Divača. Dotični sklep se je glasil: „Prošnje občin Škofjaloka, Ziri, Poljane, Trata, Javorje in Senožeče za zgradbo železnice predložiti je s toplim priporočilom c. kr. trgovskemu ministerstvu.“

Deželni odbor je dano mu nalogo izvršil in je izročil prošnje trgovskemu ministerstvu, od katerega pa dosedaj seveda še ni mogel priti odgovor, ker zadeva samo po sebi še ni toliko rešena.

Ker imamo sedaj novo železniško ministerstvo, katero bi morda hotelo vender jedenkrat rešiti to

stvar, bilo bi po mnenju upravnega odseka umestno, ako se zadeva še jedenkrat ponovi in ministerstvo opozori na želje Kranjske.

Vsled tega stavljam v imenu upravnega odseka še sledečo resolucijo:

„Resolucija:

Ker bi bilo za kronovino Kranjsko in tudi za celo državo velike koristi, če bi se Trst kot najvažnejše naše trgovsko pristanišče zvezal po drugi samostojni in krajši železnični progi, kakor je sedanja, s severnimi deželami, izreka deželni zbor željo, da bi se c. kr. avstrijske državne železnice dopolnile s progo Divača-Loka in s progo Kranj-Celovec preko karavank.

Deželnemu odboru se naroča, da ta sklep prijavi visokemu c. kr. železničnemu ministerstvu v blagovoljno uvaževanje.“

Deželni glavar:

Gospod poslanec Globočnik se je oglašil k besedi.

Poslanec Globočnik:

Visoka zbornica! Resolucija, katero smo ravnokar slišali, zdi se mi umestna in potrebna zaradi tega, ker je koristno, da naš deželni zbor ob času, ko se je osnovalo novo železniško ministerstvo, zopet svoj glas povzdigne glede tistih črt, katere so nam pred vsem na srci.

Ta resolucija tiče se pred vsem tiste proge, katera bi dopolnila naše železnice na jugu države v korist zveze s Trstom.

Trst, gospoda moja, je naše glavno trgovsko pristanišče, katero nam omogočuje izvoz naših pridelkov na zunaj po morji in katero nam omogočuje uvoz tujega blaga v naše cesarstvo. Skrbeti nam je torej zato, da se ta izvoz in uvoz kolikor toliko olajša, da se s tem štiti trgovina, ter pospešuje tudi obrtnija in industrija zlasti v onih krajih, ki so precej oddaljeni od Trsta, ki so pa zopet z ozirom na svojo kapitalno moč vsega uvaževanja vredni. Mislim posebno na Češko, Moravsko, Slezko, Gorenjeavstrijsko itd. Sedanja zveza teh pokrajin s Trstom je neugodna. Ta zveza je precej dolga in vsled tega precej draga, in če se oziramo na prečudno tarifno politiko južne železnice, potem vidimo, da so prometne razmere za obrtnijo in industrijo kolikor toliko neugodne in take, da jih je pač treba izboljšati. Večkrat, gospoda moja, govori se: „Trst propada“ in ta beseda ima prevažen pomen za celo Avstrijo. Ako Trst propada, propada tudi trgovina in industrija, v kolikor je navezana na Trst, namreč tista industrija, ki ima namen, da se njeni izdelki izvažajo v inozemstvo. Če nam je torej na tem, da pospešujemo trgovino in industrijo, skrbeti moramo za to, da napravimo dobro zvezo s Trstom. In kaka naj bi bila ta zveza? Projekti, ki so v tem oziru že sproženi in so razgovarljivi v tej zbornici, so: Predeljska že-

leznica, ki bi vezala Trst čez Gorico s severnimi deželami; dalje železnica Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec; in kot tretjo bi imenoval železnico čez Gorico-Bohinj-Lesce, čez Medvedjo dolino na Celovec.

Katera je bolj ugodna, to je vprašanje, ki sedaj nastane.

Pri tem moramo pred vsem na to gledati, da bodi železnična proga, ki bi Trst vezala z osrednjo Avstrijo in s severnimi sosednimi deželami, da bodi ta proga kratka, ker potem bo tudi cena.

Gledati moramo na to, da troški za nje zvršitev ne bodo previsoki, in gledati nadalje na to, da se samostojna zveza napravi s Trstom, neodvisna od kake druge železnice, in četrtič je še nek drug razlog upoštevati: ozirati se nam je na strateško važnost dotične proge.

In če se v tem pogledu oziramo na te železnice, ki so projektovane, moramo pač reči, da je železnica iz Trsta čez Divačo-Loko-Kranj v Celovec najbolj ugodna. Ta železnica bila bi pred vsem kratka. Jaz bi si dovolil za podlago vzeti dolgost proge Trst-Sv. Mihael na Štajerskem. Sedaj znaša dolgost te proge 444 km, ako se zida železnica Trst-Predelj, znašala bi dolgost te proge 368 km, ako bi se zidala železnica Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec, znašala bi 342 km, in ako bi se zidala železnica Trst-Gorica-Bohinj-Lesce-Celovec, znašala bi dolgost tudi 342 km. Razvidno je torej, da je glede dolgosti železnica Trst-Predelj najbolj neugodna, drugi dve progi: Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec in Trst-Gorica-Bohinj-Celovec pa bi bili glede dolgosti jednaki.

Kar se pa tiče troškov, je zopet železnica, ki bi vodila iz Trsta čez Divačo-Loko-Kranj v Celovec najbolj ugodna, kajti ta bi prouzročila trošek 36,000.000 gld., namreč za progo iz Divače do Loke 16 milijonov in za progo iz Kranja do Celovca 20 milijonov. Železnica Trst-Gorica-Bohinj-Celovec bi bajé prouzročila 52 milijonov gld. troškov, in sicer okroglo 32 milijonov do Lesec in 20 milijonov od Lesec skozi Stol in Medvedjo dolino v Celovec. (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: „Kdo je to izrajtal?“) Predeljska železnica bi bila boljši kup; ona bi veljala 27 milijonov po sedanjih poročilih, ali ta železnica ima druge nedostatke, ki je ne priporočajo posebno. Torej v tem oziru, glede troškov, bi bila tudi proga Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec ugodna.

Nadalje sem rekel, da je treba gledati na to, da bo nova železniška proga popolnoma samostojna in neodvisna od drugih železničnih prog, in to zgodi se ravno pri železnici, ki bi vodila iz Trsta čez Hernelje-Divačo-Loko-Kranj-Celovec, kajti ta bi bila popolnoma samostojna državna proga in neodvisna od vsake druge, česar pa ni nahajati pri drugih sedaj projektovanih progah.

Predeljska železnica bi vodila v Gorico in bi morala iz Gorice do Trsta uporabljati južno železnico. Ravno tako bi morala železnica čez Bohinj uporabljati tisto progo južne železnice, namreč Gorica-Trst. To so torej nedostatki, katerih

se je treba ogibati. In kar se tiče drugih ugodnosti, so pa te tudi na strani železnice, ki bi vodila iz Trsta čez Divačo-Loko-Kranj v Celovec, kajti ta železnica, če bi bila izdelana, vezala bi pred vsem istrske železnice s severom. Dalje bi bila ugodna zveza severnih krajev oziroma središča državnega do najvažnejšega vojaškega pristanišča Pulja. Tudi strateški oziri so gotovo jako pomenljivi in uvaževanja vredni. Ta železnica, ako bi se izpeljala čez Loko in Divačo, bi bila nova proga za naš strateški nastop o priliki kake vojne z Italijo. Mi imamo sedaj v tem oziru samo južno-železniško progo na razpolaganje in ta proga je neizmerno velikim nevarnostim izpostavljena. Prevečkrat je v zimskem času vsled zametov zaprta, pelje čez mah in ima zlasti tudi umetne naprave. Ako bi se jeden ali drugi teh važnih objektov n. pr. v Borovnici ob času vojne po nepriliki ali po kakem vohunu razdejal le deloma, potem mogočna Avstrija nima nobene zveze z najvažnejšim vojaškim pristaniščem v Pulji, in državne železnice nobene proge, po kateri bi se v slučaju vojske z Italijo mogli pošiljati vojaki zoper Italijo. V takih neprilichnostih se država, kakor je Avstrija, ne sme puščati, in zato je njena dolžnost, da si preskrbi drugo progo, ki jej bo na razpolago za slučaj vojne.

Dosedaj se v tem oziru žalibog ni veliko storilo, in mislim, da je uzrok temu trozveza, ki je dosedaj obstala med Avstrijo, Nemčijo in Italijo. Ali ta trozveza mogoče da že prihodnje leto preneha, in zato je iz strateških in iz političnih ozirov važno, da se interesiramo za železnico, ki bi vezala pristanišči Pulj in Trst in sploh meje proti Italiji na najkrajši način s središčem države in s severnimi deželami.

Nasproti je železnica Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec tudi taka, da ni preveč izpostavljena sovražnim napadom o priliki vojne z Italijo. Vsaka druga železnica, ki bi vodila iz osredja države, recimo na Goriško preko Predelja, bi bila sovražnim napadom bolj izpostavljena. Sovražnik pride iz Italije lahko preko Pontebe in tam napravi naskok na železnico, odprta mu je pa tudi pot iz Vidma po dolini Rakolana na Raibl ali po veliki cesti preko Cividale na Kobarid. Tudi tam bi lahko prodril, in ako bi se Bohinjska železnica zidala tudi nekoliko nižje na Tolmin in na Sveto Lucijo, poslal bi sovražnik lahko svoje vojne trupe čez Kobarid na Tolmin in pretrgal bi železnično zvezo čez Bohinj.

Iz vseh teh ozirov mislim da je projekt Divača-Loka-Ljubelj jako ugoden za državo iz splošnih trgovinskih in industrijskih, kakor tudi iz strateških ozirov, in da je proga tudi za deželo važna, in zato si dovoljujem visoki zbornici resolucijo upravnega odseka priporočati v sprejem.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Ekscelenca gospod baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Anlässlich des Rechenschaftsberichtes zu § 5 Marg. Z. 135 betreffend die Eisenbahn Klagenfurt-Triest ist die hier in diesem hohen Hause schon wiederholt besprochene Angelegenheit einer zweiten Verbindung des Hinterlandes mit Triest wieder zur Sprache gebracht worden. Es unterliegt keinem Zweifel, dass diese Angelegenheit unser Land im höchsten Grade interessiert und dass wir deshalb keine Gelegenheit vorübergehen lassen dürfen, den Wünschen und Bedürfnissen unseres Landes in dieser Hinsicht Ausdruck zu verleihen. Vielleicht dürfte es angezeigt sein, sich über den Stand der Frage, um die es sich hier handelt, wie sie sich heute darstellt, zu informiren und ich glaube, soweit mir die Verhältnisse bekannt sind, heute im Anschluss an jene Verhandlungen, welche in der letzten Landtagsession über denselben Gegenstand hier stattgefunden haben, anführen zu können, dass diese Frage einen wesentlichen Fortschritt im günstigen Sinne gemacht hat, und zwar günstig deshalb, weil die drei Regierungen, die jetzt im Jahre 1895 sich gefolgt sind, alle bei verschiedenen Anlässen auf das bestimmteste erklärt haben, dass sie die Nothwendigkeit dieser zweiten Verbindung von Triest mit dem Hinterlande anerkennen. Diese Thatsache ist die wichtigste Grundlage jeder Verhandlung, der Unter der Hoffnung, an den sich die Durchführung dieses Projectes knüpft. Meine Herren! Es wird Ihnen erinnerlich sein, dass es eine Zeit gab, und die ist nicht zuweit hinter uns, wo die Frage einer zweiten Verbindung mit Triest ganz anders beurtheilt wurde, wie heute. In maßgebenden Kreisen war die Meinung vorherrschend, dass die Südbahn mehr als ausreiche, um den durch diese Bahn vermittelten Verkehr zu bewältigen. Wenn man nur nach Meterzentnern und Kilometern rechnet, so mag diese Ansicht vollständig richtig sein, und wer auf der Südbahn verkehrt, wird sich leicht überzeugen, dass zwischen die Züge, die jetzt auf dieser Strecke laufen, noch eine ganze Menge Züge eingeschaltet werden können, die dem Verkehre in jeder Beziehung Rechnung tragen würden und wofür zwei Schienenstränge genügen. Dem ist jedoch nicht so, denn es handelt sich nicht bloß darum, ob der Verkehr physisch bewältigt werden kann, sondern darum, ob die Bedingungen, die an diesen Verkehr geknüpft sind, solche sind, dass sie den Anforderungen einer rationalen Eisenbahn-Verkehrspolitik entsprechen. Diese Verkehrspolitik verlangt billige Tarife auf der gegebenen Strecke, insbesondere aber eine entsprechende Ausdehnung des verkehrspolitischen Gebietes, welches eine solche Bahn beherrschen muss, die Südbahn aber ist nicht in der Lage, jene Gebiete, welche das Emporium von Triest zu alimentiren im Stande sind, ganz an sich zu ziehen. Deshalb ist die Anerkennung von Seite der hohen Regierung, dass unabhängig von der Südbahn aus Verkehrs- und handelspolitischen Rücksichten eine zweite Verbindung mit Triest nothwendig sei, eine Thatsache von der größten Bedeutung und dem größten Werte, was ich mit Vergnügen als einen Fortschritt in dieser Frage verzeichnen zu können glaube. Als ein entscheidender Fortschritt ist auch die Thatsache zu bezeichnen, dass die Vertretungen anderer Kronländer immer näher an diese Frage herantreten und dass immer mehr und mehr die unglückliche Spaltung aufhört, die Decennien

hiedurch eine vernünftige Regelung dieser Frage verhindert hat, und zwar nur deshalb, weil von den theilhaftigen Factoren der eine diese, der andere wieder eine andere Lösung verlangte. Weil diese Factoren über die praktische Seite sich nicht einigen konnten, ist in der ganzen Frage nichts geschehen. Wenn ein Fehler zu vermeiden ist, so ist es dieser, der bisher begangen worden; nichts ist gefährlicher, als in solchen Fragen, deren Lösung nicht von der Wohlmeinung der einen oder anderen Partei abhängt, eigensinnig auf einem einseitigen Standpunkte zu beharren. Gerade aus diesem Grunde ist die Lösung dieser Frage durch volle 30 Jahre verzögert worden und ich fürchte sehr, daß, wenn derartige Anschauungen noch weiter die öffentliche Meinung beherrschen und beirren sollten, dieselben noch lange Zeit die gleichen Resultate zu Tage fördern werden. Auch in dieser Hinsicht ist, wie gesagt, ein erfreulicher Fortschritt wahrzunehmen. Über die verschiedenen Projecte, mögen sie Tauernbahn, Predilbahn, Wocheiner Bahn, Lač-Divača-Karavankenbahn, oder wie immer heißen, ist eine ganze Bibliothek von Broschüren verfaßt und publicirt worden, die Interessantes, aber auch Falsches enthalten; eine widerspricht der anderen, eine ist im gewissen Sinne weniger wert, wie die andere, so daß ein jeder zu bedauern ist, der das Unglück hat, diese Broschüren studieren zu müssen. Einen Wert hat nur die Durchführung des Projectes, aber diese Frage wird nicht Krain und auch Kärnten nicht entscheiden. Diese Frage wird der Staat an dem Tage entscheiden, wo in den maßgebenden Kreisen die Erkenntnis durchgedrungen sein wird, daß eine zweite Verbindung mit Triest eine Nothwendigkeit ist. Da wird der Staat alle jene Momente zusammen fassen, welche die Durchführung ermöglichen, und dann wird diese zweite Verbindung zustande kommen. Für die Lösung dieser Frage werden zwei Rücksichten maßgebend sein; die eine ist die handelspolitische, die andere, welche der Herr Vorredner besonders betont hat, die strategische; welche von den beiden Rücksichten aber die wichtigere ist, habe ich nicht zu entscheiden, auch eine Partei allein nicht, sondern die Entscheidung wird auf Grundlage des Zusammenwirkens beider Factoren gefällt werden. In dieser Frage haben wir unser Interesse in der Richtung wahrzunehmen, daß wir mit allen Kräften bestrebt sind zu erreichen, daß diese zweite Verbindung des Hinterlandes mit Triest durch unser Land gehe; das ist unsere einzige Aufgabe. Ob aber die Bahn dann etwas nördlicher oder westlicher die Karavanken überschreitet, kommt hiebei nicht in Betracht und zwar aus dem Grunde nicht, weil wir, wenn wir uns wie in Triest in zwei Lager theilen würden, damit die Sache nicht fördern, sondern nur schädigen würden. Dasjenige, was wir wiederholt betont haben, ist das, daß wir eine Überschiebung der Karavanken wünschen. Welche Richtung aber diejenige ist, die den Interessen des Staates in erster Reihe entspricht, werden wir nicht entscheiden, denn für diese Entscheidung sind nicht bloß die Länder, welche die Bahn durchziehen soll, und der Kostenpreis als ausschlaggebend ins Auge zu fassen, sondern auch andere höhere Rücksichten, die hier des näheren auseinanderzusetzen viel zu weit führen würde.

Die kilometrischen und virtuellen Längen lassen sich in Zahlen jeder Art darstellen, so daß es einem schwarz und gelb vor den Augen wird, und daß schließlich

Niemand weiß, um was es sich eigentlich handelt. Wir wissen aber Gines genau, daß, wenn die Bahn über den Predil gebaut wird, sie dann über Krain nicht geht, daß aber dann Krain aus dem Weltverkehre ausgeschaltet wird, und hierin gerade liegt die Gefahr für uns. Deshalb wäre es wünschenswert, daß unsere Vertreter an anderer Stelle nicht so sehr für die Tauernbahn sich engagiren, weil die Tauernbahn, wie sie geplant ist, ohne sonst bestreiten zu wollen, daß sie gewisse Vortheile für Oesterreich mit sich brächte, an und für sich, wenn sie Süddeutschland mit Triest verbinden soll, vielleicht zur Consequenz hätte, daß sie über den Predil weitergeführt werden würde. Wer aber nur ein wenig der Thatsache Rechnung tragen will, daß durch die Verbindung zwischen Trient und Primolano und deren Fortsetzung nach Venedig eine außerordentliche Abkürzung des Weges von Mitteldeutschland an die Adria geschaffen worden ist, so daß Triest in dieser Richtung gar nicht concurriren kann, der wird sich unmöglich für eine Idee begeistern können, als ob in einem kleinen Bezirke des Südostens von Baiern das Heil von Triest gelegen wäre. Das Heil von Triest liegt in Böhmen und um Böhmen herum, in Sachsen und in der Concurrenz gegen Hamburg, und wenn diese Linie gebaut werden wird, so wird sie in erster Reihe im österreichischen Interesse gebaut werden, um unseren Producten, — ich verweise nur auf die Bierproduction in Böhmen — nicht aber den Producten anderer Länder den Weg an die Adria zu ermöglichen. Deshalb, meine Herren, glaube ich nicht, daß es zweckmäßig wäre, heute einen einseitigen Beschluß zu fassen, der nach meiner Auffassung in dem Antrage des Verwaltungsausschusses gelegen wäre, weil dieser sich ausdrücklich nur für die Verbindung über Klagenfurt-Neumarkt-Lač-Divača ausspricht. Meine Herren! Ich werde diese Linien weder kritisiren, noch loben, nicht sagen, welche nach meiner Ansicht besser oder weniger gut ist, weil ich, aufrichtig gestanden, vom Standpunkte eines Vertreters von Krain an dieser Stelle mich nicht für berechtigt halte, einem Landestheile irgendeine Bahnverbindung zu mißgönnen, oder bevorzugterweise zu gönnen; was aber im Interesse des Landes Krain geschehen muß, das habe ich bereits betont und das liegt darin, daß wir die Bestrebungen der anderen Länder, welche eine zweite Verbindung mit Triest verlangen, unterstützen. In dieser Beziehung erlaube ich mir darauf aufmerksam zu machen, daß erst vor ein paar Tagen im böhmischen Landtage bedeutungsvolle Beschlüsse gefaßt wurden, die schwerer wiegen, als alles andere und deshalb erscheint es wünschenswert und zweckmäßig, daß wir diesen Beschlüssen uns accommodiren, was aber nur dann geschehen kann, wenn wir hier nicht eine einseitige Beschlussfassung bewerkstelligen. Die Einseitigkeit würde, glaube ich, der Sache nichts nützen, andererseits aber glaube ich, meine Herren, daß für den Fall, als die Entscheidung von den maßgebenden Factoren seinerzeit dahin gefällt würde, daß die Verbindung von Klagenfurt über Fauerburg und die Wochein diejenige sei, welche den Staatsinteressen am besten entspricht, in dem Momente, wo die Durchführung dieser Linie, beziehungsweise das Aufgeben der Loibllinie zur Wahrscheinlichkeit wird, uns die schwerwiegende Pflicht erwachsen wird, im Sinne der früheren Beschlüsse um so nachdrücklicher für eine sofortige Eisenbahnverbindung zwischen Neu-

markt und einem geeigneten Punkte der Rudolfsbahn zwischen Laibach und Tarvis zu wirken. In dieser Beziehung haben wir schon bestimmte Beschlüsse gefasst, die bisher nicht hinfällig geworden sind; wir dürfen die Bewohner von Neumarkt, deren Strebamkeit jeder von uns anerkennt und deren Industrie jeder von uns gehoben und gefördert sehen wünscht, nicht dadurch entmuthigen, daß diese industriereiche Bevölkerung glauben könnte, wir hätten auf diese unsere Pflicht vergessen. Deshalb, meine Herren, möchte ich bitten, halten wir bezüglich der zweiten Verbindung mit Triest fest an den Beschlüssen, die der frühere Landtag diesbezüglich gefasst hat und die in keiner Weise, sei es der Linie Laib-Divača, sei es der Linie über die Wochein präjudiciren, und seien wir uns bewußt jener Pflichten, die wir in der Richtung haben, daß eine Eisenbahnverbindung mit Neumarkt geschaffen werde.

Ich glaube, meine Herren, daß Sie, wenn Sie diesen kurzen Ausführungen beipflichten, keinen Anstand nehmen werden, der Resolution beizustimmen, welche ich an Stelle der von dem Verwaltungsausschusse beantragten zur Annahme zu empfehlen mir erlaube und welche lautet:

Hoher Landtag wolle beschließen:

„Der Landesausschuss wird beauftragt:

Die wiederholten Beschlüsse des Landtages in Betreff einer zweiten Verbindung von Triest mit dem Hinterlande — durch Krain zum Anschlusse an die Rudolfsbahn in Klagenfurt im Auge zu behalten und sich nachdrücklich für die Durchführung dieses Projectes und insbesondere auch für eine Eisenbahnverbindung zwischen Neumarkt und einem geeigneten Punkte der Rudolfsbahn zwischen Laibach und Tarvis sowohl bei der hohen Regierung zu verwenden, als im eigenen Wirkungskreise dafür alles Erforderliche ohne Verzug zu veranlassen.“

(Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca ekscelence barona Schwegelja, izvolijo ustati. (Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je v razgovoru. Želi se kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Predložila se je po odseku resolucija, katere obseg je važen in tak, da je vreden, da se v tej visoki zbornici o njej razpravlja in premišlja. Stavil pa je neko novo resolucijo danes tudi prevzvišeni gospod baron Schwegel, resolucijo, katera se v prvem hipu ne da tako natanko presoditi. Stojimo pred težkim položajem. Na jedni strani imamo nasvet upravnega odseka, na drugi strani pa je spregovoril gospod predgovornik besede, ki so vsega premišljevanja vredne, tembolj, ker vem, da prihajajo iz ust poslanca, ki je popolnoma strokovnjak na polji, katerega se tiče današnja razprava. Ker so pa vsi častiti gospodje poslanci ravno v tem

položaji, kakor jaz, je želiti, da se stvar ne reši tako hitro in v par kratkih minutah, temveč jaz bi v očigled nove resolucije, ki prihaja od tako mero-dajne strani, predlagal, da se razprava o tej točki odloži do prihodnje seje in da se danes končno ne sklepa. Gledé resolucije gospoda poslanca ekscelence barona Schwegelja pa predlagam nadalje, da se vsa zadeva še jedenkrat vrne upravnemu odseku, da se bo mogel o njej še jedenkrat in na tak način posvetovati, da se nam ne bo moglo očitati, da smo tako važno zadevo takorekoč čez koleno prelomili in storili sklep, ne vedoč zakaj se gre. Časa je še dovolj, tembolj, ker upravni odsek še ni končal svojih posvetovanj in ima itak še v ponedeliek sejo. Torej ima še dovolj časa, da se še jedenkrat posvetuje o tej prevažni zadevi.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Ich schließe mich diesem Antrage an.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Globočnik se je še enkrat oglasil k besedi.

Poslanec Globočnik:

Častita gospoda! Mislim, da predlog, katerega je stavil gospod poslanec dr. Tavčar, ni bil posebno potreben. Visoka zbornica je že v svojih prejšnjih zasedanjih izrekla svoje mnenje, za katero železnico se ona poteza.

Leta 1886. v seji z dné 20. januarija je bil namreč storjen sklep, ki je popolnoma v soglasji z resolucijo, katera se danes ponavlja od strani upravnega odseka, in ravno tisti predlog, ki je prouzročil ta sklep, stavil je gospod poslanec ekscelence baron Schwegel. Že takrat je bila visoka zbornica popolnoma tega mnenja, da je proga Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec tista proga, ki je najbolj koristna v interesu države in dežele. Tisti sklep je čisto jasen in odločen in jaz ne vidim, zakaj ga sedaj spremeniti, ko vender nobenega povoda ni za to.

Leta 1894. predložile so se visoki zbornici prošnje raznih občin, da bi se ta železniška proga pospeševala in o priliki takratne debate — slo je namreč za prošnje občin Škofjaloka, Ziri, Poljane, Javorje, Trata in Senožeče — je bila zopet povdarjana korist te proge za deželo in državo, in tiste prošnje odstopile so se trgovinskemu ministerstvu s toplim priporočilom. Mislim torej, častiti gospodje, če se je visoka zbornica že večkrat in odločno izrekla za to progo, da ne ravnamo nikakor ne inkonsekventno in nepremišljeno, če ostanemo pri teh starih sklepih.

Leta 1893. se je ta stvar zopet obravnavala v tej visoki zbornici, takrat pa se je stvar nekoliko zasukala in takrat se je le želelo, da bi se železnična proga čez Bohinj nekoliko natančneje preiskavala in da bi to preiskavanje deželni zbor tudi podpiral. To je deželni zbor tudi takrat storil in od

takrat naprej so se ta preiskavanja zvršila in so prišla do konca, in sedaj imamo rezultate tistih preiskav pred saboj. Mi vemo, da bi Bohinjska železnica za 16 milijonov več stala, kakor železnica Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec; mi vemo, da bi Bohinjska železnica ne bila samostojna zveza Trsta s centrom naše države; mi vemo, da bi se morala posluževati dela južne železnice; da bi torej ne bila samostojna in torej ne toliko vredna, kakor državna železnica Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec, ki bi direktno zvezala severne kraje s Trstom. Torej mi smo prevdarili te razmere gledé predlaganega projekta Bohinjske železnice, in če pridemo sedaj do sklepa, da bi ne bilo tako ugodno, ako se izrečemo za Bohinjsko progo, kakor pa za progo Trst-Divača-Loka-Kranj-Celovec, mislim, da s tem ničesa ne storimo zoper previdnost.

Potem prosim pa še gledé lokalnih, deželnih razmer pomisliti, koliko ugodnejša bi bila zveza Divača-Loka-Celovec za deželo Kranjsko. Ta proga bi vodila čez kraje, ki imajo mnogo industrije in so precej obljudeni, kakor Tržič, Kranj, Loka, Vipava, Senožeče, Razdrto itd., potem pa poglejte Bohinjsko železnico, po kakih krajih ta vodi, in priznati morate, da je tudi v tem oziru proga Divača-Loka veliko ugodnejša.

Z ozirom na vse te razmere bi bilo nepotrebno to stvar odlagati, temveč mislim, da se prav lahko že danes izrečemo za tisto progo, katera se deželi naši in visoki zbornici najbolj primerna zdi. Mi ne bomo proge odločevali, ampak država, in tega tudi nikakor ne pretendiramo, da bi bila odločitev nam izročena, ampak mi samo prosimo in izrazamo željo, da bi se država pred vsem na to progo Divača-Loka ozirala, ker se nam ta proga bolj primerna zdi, kakor vsaka druga sedaj projektovana proga.

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Lenarčič:

Gospoda moja! Zadeva, o kateri se tukaj razpravlja, se meni zdi jako važna in nikakor bi ne imel rad, ako bi bila visoka zbornica različnega mnenja, kajti le potem je upati, da bomo imeli uspeh do sklepa, ako se v tem pogledu zjedini (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Tako je!“) Jaz kot poročevalec za svojo osebo v tako važni zadevi ne morem vsiljevati svojega mnenja kot mnenje upravnega odseka in vsled tega bi se tudi pridružil predlogu gospoda dr. Tavčarja, da se zadeva še enkrat vzame v upravnemu odseku v pretres.

Deželni glavar:

Glasovati nam je najprej o predlogu gospoda poslanca dr. Tavčarja, ker je odlagajoč. Gospodje

poslanci, ki pritrjujejo predlogu, da se vsa zadeva vrne upravnemu odseku v zopetno posvetovanje, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet, torej se ta stvar vrne upravnemu odseku v zopetno obravnavanje in poročanje.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Lenarčič:

Usojam si dalje predlagati, da naj se marg. št. 136. in 137. vzameti na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

O marg. št. 138. govoril sem že začetkom razprave. Prosim torej sedaj samo, da se tudi ta oddelek letnega poročila in sicer s korekturami, ki sem jih poprej navedel, na znanje vzame.

(Obvelja. — Angenommen.)

Končno si bom usojal v imenu upravnega odseka staviti še nek predlog. Ker je zakon za lokalne železnice že potrjen in pridemo s tem v položaj, da treba misliti na ustanovitev železničnega sveta za deželo Kranjsko, vsled tega predlaga upravni odsek, naj bi se ta zadeva takoj sedaj rešila in sicer na ta način, da se deželnemu odboru da naročilo, da takoj potrebno ukrene, da se sestavi dotični železnični svet za deželo Kranjsko. Nasvet se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, naj zvrši potrebno da se ustanovi železniški svet za deželo Kranjsko.“

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, preidemo na glasovanje. Prosim, gospode, ki pritrjujejo temu predlogu, da izvolijo ustati.
(Obvelja. — Angenommen.)
Predlog je sprejet.
Prosim nadaljevati.

Poročevalec Lenarčič:

Dalje imam še nekaj opomniti. V poslednjem času se vedno bolj pojavljajo želje za zgradbe raznih lokalnih železnic, in ker nam mora na tem ležeče biti, da se take zadeve kakor hitro mogoče rešujejo in ne odlašajo predolgo, zdi se upravnemu odseku primerno, da se deželni odbor pooblašča, da sme on moralčno pospeševati taka prizadevanja za zgradbe lokalnih železnic. Usojam si torej v imenu upravnega odseka končno še predlagati:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželni odbor se pooblašča, da se sme o priiliki potegovati za zgradbe lokalnih železnic.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.
(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem je rešena 19. točka dnevnega reda. Ker je danes že prepozno, pride zadnja točka današnjega dnevnega reda, kot prva na dnevni red prihodnje seje, ki bo v ponedeljek

10. t. m. ob 9. uri dopoldne. Na dnevni red pridejo razun tega še sledeče točke: (Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Naznanjam še, da je gospod poslanec Loy opravičil odsotnost od današnje seje.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 7. uri 15 minut zvečer. — Schluß der Sitzung um 7 Uhr 15 Minuten Abends.

